

เมื่อมีการประมูลงานก่อสร้างในต่างจังหวัด มีการฮ้างงาน ผมก็แนะนำผู้ที่เกี่ยวข้องไปว่า บริษัทนี้เป็นบริษัทเพื่อนฝูง ช่วยหางานให้ด้วย เมื่อฮ้างกันอยู่แล้ว เขาก็สามารถจัดงานให้บริษัทดังกล่าวได้ เมื่อบริษัทนี้มีกำไร จะนำเงินส่วนหนึ่งมาให้ผม ผมก็จะนำเงินส่วนนั้นกลับคืนไปยังประชาชนในพื้นที่ที่มีการจัดกิจกรรมต่างๆ...เงินที่ได้มาจากบริษัทเพื่อนฝูงก็นำมาลงในพื้นที่หมด¹⁰⁹

เป็นที่น่าสังเกตว่า การให้เหตุผลในลักษณะที่ใกล้เคียงกันนี้ พบได้เช่นกันในกรณีของนายสุพัฒน์ ธรรมเพชร ส.ส. พัทลุง พรรคประชาธิปัตย์ ผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ที่ตกเป็นข่าวอื้อฉาวเรื่องใช้หัวหนังสือราชการขอสปอนเซอร์การจัดมวยไทยในต่างประเทศจากภาคเอกชน เพราะเมื่อเกิดเรื่องขึ้นแล้วนั้น ส่วนหนึ่งของคำชี้แจงของนายสุพัฒน์ คือตนไม่ได้จัดมวยเป็นคนแรก รัฐบาลก่อนๆ ก็ทำ ทั้งอดีตนายกรัฐมนตรีและอดีตรัฐมนตรีก็เคยทำ ไม่ทราบว่าเป็นเพื่อตัวเองหรือเพื่อใคร นอกจากนี้นายสุพัฒน์ยังพูดไปในทำนองอ้างเครดิต หรือเอาความดีความชอบอีกว่า “ผมเป็นคนแรกที่ทำหนังสือและเอกสาร แต่ที่ผ่านมาไม่รู้จะมีหนังสือหรือไม่”¹¹⁰

4.4 ความมองผลลัพธ์จากแง่มุมที่กว้างกว่าเดิม ในกรณีนี้ นักการเมืองจะร้องขอให้สาธารณะชนใช้บรรทัดฐานอย่างอื่นมาพิจารณาประเมินผลลัพธ์ของเรื่องอื้อฉาวที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะการมองผลประโยชน์ที่กว้างกว่า เช่น ในการฉีกสัตยาบันของพรรคร่วมฝ่ายค้านและเข้าร่วมรัฐบาลที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำนั้น พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ได้ให้เหตุผลว่า ในการกระทำการดังกล่าว “พรรคมุ่งหมายประเทศชาติเป็นใหญ่เหนือสิ่งอื่นใด”¹¹¹ ข้างนายจำลอง ครุฑขุนทดแกนนำคนสำคัญของพรรคอีกคนหนึ่ง อธิบายว่า สองปีที่ผ่านมา สัตยาบันอยู่หลายฉบับ บางฉบับได้ใช้ แต่บางฉบับไม่ได้ใช้ สัตยาบันเปลี่ยนแปลงเสมอ หากเหตุการณ์การเมืองเปลี่ยนไป แต่ไม่ใช่เป็นการหักหลังฝ่ายค้านด้วยกัน สัตยาบันเป็นสิ่งที่มีความหมายสูงสุดทางการเมือง แต่ต้องเอาบ้านเมืองเป็นตัวตั้งในการดำเนินการ ส่วนนายประจวบ ไชยสาส์น กล่าวว่า การตกลงสูงสุดทางการเมือง คือ การตกลงจัดตั้งรัฐบาลและการแถลงนโยบายต่อรัฐสภา สัตยาบันที่ทำได้กับฝ่ายค้านเพื่อที่จะให้ฝ่ายค้านได้ดำเนินการทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งหวังที่จะจัดตั้งรัฐบาลพรรคเสียงข้างมาก แต่เมื่อพรรคการเมืองพรรคหนึ่งประกาศชัดเจนว่าจะไม่จัดตั้งรัฐบาลร่วมกับฝ่ายค้าน ทำให้เสียงข้างมากที่หวังไว้ต้องสูญสลายไป ทำให้เกิดความไร้เสถียรภาพทางการเมือง พรรคความหวังใหม่ อาจตัดสินใจถูกต้องที่ถอนตัวออกจากพรรคร่วมรัฐบาล แต่ทุกคนต่างมีความรับผิดชอบต่อบ้านเมือง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อประเทศชาติและบ้านเมือง และสรุปว่า “เราไม่ใช่เป็นคนโง่ ที่จะทำให้เกิดความรำคาญในบ้านเมือง เราอยากเป็นคนฉลาด ประนีประนอมเพื่อประโยชน์ของประชาชน”¹¹²

5. การเสี่ยงที่จะไม่ตอบคำถามในเรื่องอื้อฉาว โดยเหตุที่เรื่องอื้อฉาวเป็นสถานการณ์ที่ไม่มีการฎกติกาตายตัวว่าผู้ตกเป็นข่าวหรือถูกกล่าวหาจะต้องชี้แจงหรือตอบข้อกล่าวหาภายในระยะเวลา

ใดเหมือนกับกรณีกระบวนการตรวจสอบทั้งหลายในรัฐสภา และที่สำคัญคือ ผู้ที่นักการเมืองจะต้องเผชิญหน้าด้วย ไม่ใช่ นักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามโดยตรง แต่มักเป็นผู้สื่อข่าวหรือตัวแทนสื่อมวลชนต่างๆ เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นไปได้ นักการเมืองทั้งหลายก็จะพยายามเลี่ยงที่จะไม่ต้องตอบคำถามที่ตนไม่อาจตอบได้ (โดยไม่ต้องถูกดำเนินคดี) เสียตั้งแต่ต้น รูปแบบของการเลี่ยงที่จะไม่ตอบคำถามในเรื่องข้อกล่าวหาของนักการเมืองไทย จึงมีอยู่อย่างมากมาย

5.1 การเลี่ยงจากสถานการณ์ที่ต้องตอบคำถาม การเลี่ยงไม่ตอบคำถามใดๆ ในเรื่องข้อกล่าวหาที่เกิดขึ้นของนักการเมือง อาจเริ่มตั้งแต่การที่นักการเมืองผู้ตกเป็นข่าว จะพยายามไม่แม้แต่ที่จะปรากฏตัวให้ถูกสอบถามในเรื่องที่เป็นข่าวเสียตั้งแต่ต้น เช่น กรณีที่มีรายงานข่าวว่านายพินิจ จันทรสุรินทร์ ส.ส. ลำปาง รองหัวหน้าพรรคชาติไทย ถูกอดีตสาวใช้ในบ้านฟ้องร้องว่าได้ตกเป็นภรรยาของนายพินิจจนมีบุตรด้วยกัน แต่นายพินิจไม่ยอมรับเลี้ยงเป็นภรรยา มีหน้าซำยังกีดกันไม่ยอมให้ได้พบกับบุตรของตนอีกด้วย ปรากฏว่าเมื่อเกิดเป็นข่าวขึ้นในเดือนกันยายน 2537 นายพินิจก็หลบนักข่าวโดยไม่เข้าไปทำงานที่รัฐสภาเลย และเมื่อมีการประชุมคณะกรรมการการปฏิวัติร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญที่นายพินิจเป็นกรรมการอยู่ด้วย นายพินิจก็ไม่เข้าประชุมตลอดทั้งวัน และไม่มีการตอบโต้ชี้แจงหรืออธิบายถึงเหตุการณ์ที่ถูกฟ้องร้องจากนายพินิจแต่อย่างใด จนกระทั่งเรื่องดังกล่าวเงียบหายไป¹¹³ ซึ่งก็ใกล้เคียงกับกรณีที่มีข่าวว่านายเสนาะ เทียนทอง ส.ส. สระแก้ว พรรคความหวังใหม่ ขณะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยต้องหลบออกจากทำเนียบรัฐบาลไป เมื่อนางจิตรา ภรรยาอีกคนหนึ่งบุกไปหาถึงทำเนียบ¹¹⁴ นอกจากนี้ก็มีกรณีที่มีรายงานข่าวว่า ข้าราชการสาวประจำรัฐสภาคนหนึ่งได้เข้าแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2541 ว่า พ.ต.ท. วิจิตร สุวิทย์ สส. สงขลา พรรคประชาธิปัตย์ ประธานคณะกรรมการกฤษฎีกาและสิทธิมนุษยชน ทำร้ายร่างกายและขู่อาฆาต โดยมีข่าวว่าเหตุการณ์นี้สืบเนื่องมาจากปัญหาความสัมพันธ์อันชั่วร้ายระหว่างบุคคลทั้งสอง แต่เมื่อฝ่ายชายคิดจะดีจากจึงกลายเป็นการทะเลาะวิวาทที่บ้านปลายถึงขึ้นฝ่ายชายลงมือชกหน้าฝ่ายหญิง และฝ่ายหญิงก็ตามไปทะเลาะต่อถึงรัฐสภา ปรากฏว่าหลังจากนั้น พ.ต.ท. วิจิตร ไม่ได้เดินทางไปทำงานที่รัฐสภาอีกเลย และไม่ยอมให้สัมภาษณ์ใดๆ ทั้งสิ้น จนกระทั่งในที่สุดเรื่องนี้ก็เงียบหายไป หลังจากที่เจ้าทุกข์ได้ไปถอนแจ้งความ หกวันหลังจากเกิดเรื่องข้อกล่าวหาขึ้น¹¹⁵

5.2 การไม่ตอบ แต่กลับตั้งคำถามแทนคำตอบ บางครั้งนักการเมืองไทยก็เลี่ยงที่จะตอบคำถามโดยย้อนคำถามไปยังผู้ถามเสียเอง เช่น เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2526 หนังสือพิมพ์ *Bangkok Post* ลงภาพถ่ายที่แสดงว่า ส.ส. แทนที่จะทำหน้าที่ของตัวแทนประชาชนในสภาอันทรงเกียรติ กลับไปจับกลุ่มดูภาพเป๊กกัน ในเรื่องนี้ เมื่อมีการสอบถามกัน คำตอบของ ส.ส. เหล่านั้นก็คือ ส.ส. ดูภาพเป๊กในสภาผิดที่ไหน มีคนเอามาแจก “เป็นคุณมีใครเอามาเป๊กมาแจก คุณจะดูไหม?”¹¹⁶ หรือในกรณีที่มีข่าวว่านายวัฒนา อัศวเหม ส.ส. สมุทรปราการ พรรคชาติไทยพั่วพันเป็นเจ้าของบ่อน

การพนันชื่อดังย่านถนนพัฒนาการที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าทำลาย นายวัฒนา ก็ตอบคำถามของผู้สื่อข่าวในเรื่องนี้ว่า "ผมมีบ้านอยู่หลายหลัง แล้วก็มีความหมายว่ามาเล่นบิลเลียด เล่น รัมมิกันอยู่ประจำ ก็กินข้าวกินเหล้ากัน บางทีก็เล่นไพ่ อย่างนี้เขาเรียกเป็นบ่อนกาสิโนหรือ"¹¹⁷ แต่ที่โด่งดังที่สุดน่าจะเป็นคำตอบของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ที่ตอบคำถามของสื่อมวลชนกรณีที่นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ลาออกจากตำแหน่งโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อปลายเดือนมกราคม 2538 หลังจากที่นายอภิสิทธิ์ได้ออกมาแสดงความเห็นเกี่ยวกับการที่พรรคประชาธิปัตย์ไปดึงพรรคชาติพัฒนาเข้ามา "เสียบ" ร่วมรัฐบาลแทนพรรคความหวังใหม่ที่ออกไปในทำนองว่า นายชวนคงหมดโอกาสที่จะได้เป็นนักการเมืองในระดับอินเตอร์ไปแล้ว เพราะคำตอบของนายชวน หลีกภัยต่อกรณีที่นายอภิสิทธิ์ระบุว่ารัฐบาลจะอยู่ได้ไม่นานนั้น นายชวนกล่าวว่า จะต้องไปถามนายอภิสิทธิ์เอง ส่วนการที่นายอภิสิทธิ์บอกว่าตนจะพลาดโอกาสเป็นผู้นำระดับโลกนั้นคิดว่านายอภิสิทธิ์คงเข้าใจผิดตนเป็นเพียงลูกชาวบ้านธรรมดา ไม่ใช่ชนชั้นนอก¹¹⁸ เมื่อผู้สื่อข่าวถามเรื่องการลาออกของนายอภิสิทธิ์ คำตอบอันโด่งดังของท่านนายกรัฐมนตรีก็คือ "คุณอภิสิทธิ์ลาออกทำไม คงต้องให้ไปถามแม่คุณอภิสิทธิ์ดู"¹¹⁹ แต่ก็ไม่ใช่ว่าครั้งเดียวที่นายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัยตอบคำถามด้วยลักษณะของการตั้งคำถามกลับไป เพราะเมื่อเกิดข่าวอื้อฉาวเรื่องรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์แจก สปก. 4-01 ให้กับเศรษฐกิจ แทนที่จะให้กับเหล่าเกษตรกรผู้ยากไร้ในช่วงต้นปี 2538 และต่อมามีข่าวว่านายกรัฐมนตรี คือนายชวน หลีกภัย เป็นผู้สั่งให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แก้วไข พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเสียใหม่ ผู้สื่อข่าวจึงสอบถามจากนายกรัฐมนตรี ปรากฏว่า นายชวน หลีกภัย กลับตอบว่า "ให้กลับไปถามที่บ้านหนู ผมไม่ทราบมาก่อน" เมื่อผู้สื่อข่าวถามย้ำว่า มีความจำเป็นแค่ไหนที่ต้องแก้ไขกฎหมายนี้ นายกรัฐมนตรี ก็ยังคงตอบด้วยสีหน้ายิ้มแย้มว่า "คำถามมาจากบ้านหนู ให้ไปถามคุณพ่อคุณแม่หนูดูเอง"¹²⁰

5.3 การโจมตีคำถาม การเลี้ยงที่จะไม่ตอบคำถาม แต่กลับโจมตีคำถามเสียเอง ก็เป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่นักการเมืองไทยใช้เพื่อหลีกเลี่ยงที่จะไม่ตอบคำถาม ดังกรณีที่นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีได้ตอบคำถามของผู้สื่อข่าว ว่าให้ไปถามพ่อแม่ผู้สื่อข่าวเอง จนเป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมา และหนังสือพิมพ์บางฉบับนำมาพาดหัวข่าวว่า "นายกฯลามปามถึงพ่อแม่" เมื่อเกิดเรื่องนี้ได้มีผู้สื่อข่าวไปสอบถามกับนายไตรรงค์ สุวรรณคีรี ส.ส.สงขลาพรรคประชาธิปัตย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม คำตอบของนายไตรรงค์ ก็คือ

ท่านไม่ได้ว่าอย่างนั้น นักข่าวไปเอาคำถามเด็กไปถามนายกฯ ซึ่งนายกฯ ก็บอกว่า ให้ไปถามพ่อแม่เด็ก พวกคุณก็หาเรื่องนายกฯ อีกแล้ว จะให้นายกฯมานั่งตอบคำถามเด็กทั่วประเทศ ก็ไม่ต้องทำงาน¹²¹

5.4 การโจมตีผู้ถาม การกระทบกระทั่งกันระหว่างนักการเมืองกับสื่อมวลชนเป็นเรื่องปกติ เพราะฉะนั้น การที่นักการเมืองจะโจมตีผู้ตั้งคำถามบ้าง จึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้เสมอ ซึ่งอาจเกิดขึ้นพร้อมๆ กันกับการตอบปฏิเสธเรื่องข้อหา เช่น ในเดือนกันยายน 2533 นายบรรหาร ศิลปอาชา ขณะเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ถูกกล่าวหาว่าเจาะจงไปตรวจราชการที่จังหวัดร้อยเอ็ด ขณะที่ถูกพรรคชาติไทยกำลังลงสมัคร ส.ท. และ ส.จ. อยู่ ทั้งยังมีการเกณฑ์ชาวบ้านมารับด้วย ซึ่งในเรื่องนี้นายบรรหารได้แสดงความไม่พอใจอย่างรุนแรงโดยบอกว่า การไปตรวจราชการของตนไม่เกี่ยวกับการหาเสียง ค่าเครื่องบินก็ออกเอง การเกณฑ์คนมารับนั้น ไม่เคยมี ไม่เคยสั่ง เป็นเรื่องของ ส.ส. ไม่เกี่ยวกับจังหวัด พร้อมกันนี้ยังระบุว่าเป็นคนออกเงินส่วนตัวให้แก่อำเภอด้วย ถ้ามาว่ากันอย่างนี้ สื่อมวลชนคงไปกับตนไม่ได้¹²² แต่ก็มีบางครั้งที่การโจมตีผู้ถามเป็นไปในลักษณะที่เหมือนกับ การเลียงไม่ตอบ เช่นกรณีที่นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ตอบคำถามของผู้สื่อข่าวด้วยคำพูดที่ถูกมองว่าเป็นการลามปามถึงพ่อแม่ แล้วมีผู้สื่อข่าวเอาเรื่องนี้ไปถามนายไตรรงค์ สุวรรณคีรี ส.ส.สงขลาพรรคประชาธิปัตย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มีอยู่ตอนหนึ่ง นายไตรรงค์ตอบว่า “คนถามก็ระวังปากบ้าง นักการเมืองก็มีอารมณ์เหมือนกัน”¹²³ แต่ในขณะที่นายไตรรงค์โจมตีผู้ถาม โดยอ้างว่านักการเมืองก็อาจมีอารมณ์โกรธได้เหมือนคนทั่วไป นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี กลับบอกว่าจริงๆ แล้วตนไม่ได้โกรธ แต่ก็วิจารณ์ผู้ถามคำถามว่าสร้างปัญหามาโดยตลอด เพราะหวังประโยชน์ตนเป็นใหญ่

การซักถามของผู้สื่อข่าวโดยทั่วไปนั้น ผมว่าเป็นเรื่องธรรมดา ผมไม่เคยโกรธ ด้วยความสัตย์จริง ที่มีข่าวทางโทรทัศน์ว่าผมด่าพ่อแม่ นักข่าว ถ้าได้ฟังจริงๆ จะเห็นว่าผมไม่ได้พูดด้วยอารมณ์โกรธ

ผมเห็นใจว่าเป็นหน้าที่ของนักข่าว บางเรื่องนักข่าวอาจจะไม่รู้ข้อมูล แต่ที่ต้องเตือนก็คืออย่าตั้งคำถามเพื่อหวังคำตอบไปवादหัว หรือเอาคำถามซึ่งมาจากอีกคนหนึ่ง ซึ่งจริงๆ คนนั้นอาจจะไม่ได้พูดอย่างนั้น แต่นักข่าวเปลี่ยนเนื้อหาที่คนนั้นพูด แล้วมาตั้งคำถามให้ตอบ

วิธีการแบบนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นตลอด 2 ปีกว่า และทำให้มีปัญหาตลอดเวลาว่าคนนั้นไม่เห็นด้วยกับรัฐมนตรีคนนั้น ซึ่งเรื่องนี้อันตราย¹²⁴

ในเรื่องเดียวกันนี้ นายมารุต บุญนาค ประธานรัฐสภาได้กล่าวในทำนองเดียวกัน คือไม่ตอบคำถาม แต่โจมตีผู้ถามว่า ไม่อยากจะพูด แต่ยืนยันว่าปกติแล้วนายกรัฐมนตรีเป็นคนอัธยาศัยดี การทำงานของผู้สื่อข่าวรัฐสภานั้น หากมีคำถามที่แหล่ขว้างไม่สบายใจก็จะไม่เข้าชี้ ส่วนผู้สื่อข่าวทำเนียบเท่าที่ดูค่อนข้างจะดุ เหมือนนักมวยที่ต่อยซ้ำๆ ต่อยที่เดิมเพื่อหวังจะคว้าผู้ต่อสู้ให้ได้ บางครั้งคนที่ตอบคำถามก็อึดอัดใจ เมื่อถูกเข้าชี้มากๆ¹²⁵

5.5 การปฏิเสธที่จะตอบคำถาม สำหรับนักการเมืองไทย การปฏิเสธที่จะตอบคำถามในเรื่องอำนาจมีอยู่หลายแบบด้วยกัน คือ

5.5.1 การอ้างว่ายังไม่มีข้อมูลพอ นี่ดูเหมือนว่าจะเป็นสูตรสำเร็จสำหรับนักการเมืองไทยเกือบทุกยุคทุกสมัย เมื่อใดก็ตามที่ไม่อยากจะตอบคำถาม การอ้างว่ายังไม่มีทราบข้อเท็จจริง หรือยัง 'ไม่ได้รับรายงาน' จะเป็นสิ่งที่นักการเมืองหยิบยกมาอ้างเสมอ เช่นเมื่อมีข่าวตอนปลายเดือนกรกฎาคม 2536 ว่า ในการเลี้ยงฉลองปิดสภาของเหล่า ส.ส. ที่มีนายบุญชู ตรีทอง ส.ส.ลำปาง พรรคความหวังใหม่ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง เป็นเจ้าภาพ มีการจัดหญิงบริการไปรับรองสมาชิกพรรคนั้น พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและหัวหน้าพรรคความหวังใหม่กล่าวว่า ได้สั่งให้คณะกรรมการบริหารพรรคหยิบยกประเด็นข่าวจัดเลี้ยง ส.ส. พรรคความหวังใหม่มาหารือ เพื่อให้ที่ประชุมมีมติ ถ้าเป็นความจริงก็ต้องแก้ไข แต่ขณะนี้ยังไม่ทราบเลยว่าจริงหรือไม่ บ้างบอกว่าพูดกันเล่นๆ ขอให้ตรวจสอบก่อน¹²⁶ หรือเมื่อเกิดกรณีมีข่าวว่า นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ปลัดมีอบทางใต้ยกพลนับแสนเข้ากรุง โดยใช้ ส.ป.ก. 4-01 เป็นชนวนนั้น พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ กล่าวว่า "ประชาธิปัตย์ไม่สนับสนุนเรื่องนี้ ขอให้ไม่ต้องห่วง แต่ยังไม่ได้รับรายงาน อาจเป็นข่าวลือ"¹²⁷ ส่วนนายสัมพันธ์ ทองสมัคร ส.ส. นครศรีธรรมราช รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ศึกษาธิการ กล่าวว่า

ผมเป็นคนครๆ หากมีใครทำอะไรก็ต้องรู้เรื่อง อย่าไปกังวลหรือตกใจ เพราะในรัฐบาลไม่มีปัญหา จนถึงบัดนี้ยังไม่มีใครรายงานให้ผมทราบเลย เราขอยืนยันว่าเราเคารพในกติกาของสภา¹²⁸

ซึ่งก็เช่นเดียวกันกับนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีที่กล่าวว่ายังไม่ได้รับรายงาน¹²⁹ วิธีการเลี่ยงไม่ตอบคำถามที่อาจถือได้ว่าเป็นแบบอย่างคลาสสิกอันหนึ่ง เกิดขึ้นในกรณีที่นายชาญชัย อิสระเสนารักษ์ ส.ส. นครนายก พรรคประชาธิปัตย์ ถูกนายสิทธิชัย กิตติธเนศวร ส.ส. จังหวัดเดียวกัน พรรคชาติไทยออกมากล่าวหาว่า นายชาญชัยใช้วุฒิการศึกษาปลอมในการสมัคร ส.ส. เมื่อปี 2538 และ 2539 ต่อมาประธานสภาผู้แทนราษฎรได้ส่งคำร้องของ ส.ส. จำนวน 55 คน เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของนายชาญชัยสิ้นสุดลงหรือไม่ ปรากฏว่านายชาญชัยร้องค้านว่าศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจที่จะวินิจฉัยเรื่องนี้ แต่เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีมติรับฟ้อง นายชาญชัยก็ยื่นฟ้องประธานศาลรัฐธรรมนูญต่อศาลยุติธรรม และได้ประกาศลาออกจากการเป็น ส.ส. ไปก่อนที่ศาลรัฐธรรมนูญจะมีมติออกมาว่านายชาญชัยขาดคุณสมบัติการเป็น ส.ส. หรือไม่ หลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยออกมาในเดือนตุลาคม 2542 ปรากฏรายงานการให้สัมภาษณ์ของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ในเรื่องนี้ว่า

นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ให้สัมภาษณ์กรณีนายชาญชัยว่า ยังไม่เห็นคำวินิจฉัย แต่นายอรรถพล สรสุชาติ โฆษกรัฐบาล มารายงานให้ทราบว่า ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินแล้ว ต้องขอคำพิพากษาก่อนว่าวินิจฉัยอย่างไร และจะมีผลอย่างไร ผู้สื่อข่าวถามว่า ในฐานะนักกฎหมาย คิดว่าศาลรัฐธรรมนูญมีข้อช่วยอำนาจวินิจฉัยกรณีนี้ได้หรือไม่ นายชวนกล่าวว่า ตนยังไม่กล้าวิจารณ์ เพราะเป็นความเห็นทางข้อกฎหมายอยู่ แต่โดยปกติอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญจะระบุเอาไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว

นายชวนกล่าวว่า คดีนี้คงยังไม่จบ เพราะนายชาญชัยได้ฟ้องร้องคดีอยู่ ฉะนั้นจะต้องรอข้อยุติจริงๆ ก่อน ส่วนที่ศาลอาญายกฟ้องกรณีนายชาญชัย ฟ้องร้องประธานศาลรัฐธรรมนูญนั้น นายชาญชัยยังขออุทธรณ์อยู่ เมื่อถามต่อว่า ถ้าต้องทำตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นายชาญชัยต้องคืนเงินเดือน ส.ส. หรือไม่ นายชวนกล่าวว่า ต้องดูอีกทีว่าคำตัดสินวินิจฉัยอย่างไร ให้มีผลตั้งแต่เมื่อไหร่

ต่อข้อถามว่ากรณีนี้จะส่งผลต่อพรรคประชาธิปัตย์หรือไม่ เพราะก่อนเป็นสมาชิกพรรคต้องผ่านการตรวจสอบอย่างดี นายชวนกล่าวว่า โดยหลักแล้วพรรคต้องมีส่วน เพราะการจะรับใครเข้ามาต้องผ่านกระบวนการมาพอสมควร นายชาญชัยจะต้องผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการภาคกลางมาก่อน ดังนั้นต้องให้มีการรายงานข้อเท็จจริงเรื่องนี้มาด้วย¹³⁰

จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าผู้สื่อข่าวจะถามอย่างไร คำตอบหลักๆ ของนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย จะเป็นคำตอบที่ถูกกำหนดหรือจำกัดโดยเหตุที่ “ข้อเท็จจริง” ยังไม่ครบถ้วนอยู่นั่นเอง ซึ่งในเรื่องของการอ้างแบบนี้ มีข้อน่าสังเกตว่า เมื่อมีข่าวกรณี พ.ต.ท.วิจิตร สุวิทย์ ส.ส. สงขลา พรรคประชาธิปัตย์ ประธานกรรมการและสิทธิมนุษยชน ถูกแจ้งความว่าทำร้ายร่างกายและขู่อาฆาตพนักงานสาวประจำรัฐสภา ซึ่งมีข่าวว่าเคยมีสัมพันธ์สวาทกันมาก่อนนั้น เมื่อผู้สื่อข่าวไปสอบถามกับนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ 5 วันหลังจากเกิดเหตุขึ้นแล้ว คำตอบของนายกรัฐมนตรีก็ยังเป็นคำตอบมาตรฐานว่า “ยังไม่ได้รับรายงาน”¹³¹

5.5.2 การอ้างว่าเป็นเรื่องส่วนตัว ในกรณีที่เกิดเรื่องอื้อฉาวขึ้นและนักการเมืองไม่สามารถหลบเลี่ยงจากสถานการณ์ที่ต้องตอบคำถามได้อีกต่อไป นักการเมืองก็อาจจะเลือกไม่ตอบในเรื่องอื้อฉาวได้ โดยการอ้างว่าเป็นเรื่องส่วนตัว เช่นกรณีที่มีข่าวเมื่อเดือนมีนาคม 2536 ว่ามีเทพโพรทัศน์ลักลอบที่บ้านพักของนางภักดิพร สุจริตกุล ภรรยาของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ซึ่งมีเสียงพูดคล้ายคลึงกับเสียงของนางภักดิพรเป็นอย่างยิ่ง และพูดในลักษณะดัดพ้อต่อว่านายกรัฐมนตรีที่ห่างเหินลูกเมีย จนมีการตีความกันไปว่าอาจเป็นการสร้างสถานการณ์เพื่อสร้างความสั่นคลอนต่อเสถียรภาพของรัฐบาล หรืออาจเกิดจากขบวนการดักฟังทางโทรศัพท์ก็เป็นได้ แต่นายชวน หลีกภัย เพียงแต่หัวเราะและตอบคำถามของผู้สื่อข่าวว่า “เป็นเรื่องส่วนตัว”¹³²

5.5.3 การอ้างว่าเป็นเรื่องภายในของพรรค ถ้านักการเมืองซึ่งเป็นบุคคลสาธารณะสามารถจะอ้างเหตุผลว่าเป็นเรื่องส่วนตัว เพื่อที่จะไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องอื้อฉาวของตนได้ การอ้างว่าเรื่องอื้อฉาวบางเรื่องเป็นเรื่องภายในของพรรคการเมืองจึงไม่ควรนำมาพูดกัน ก็กลายเป็นข้ออ้างของนักการเมืองที่จะไม่ตอบคำถามได้ด้วย ดังกรณีของนายปิยะพันธุ์ วัชรภรณ์ ส.ส. ศรีสะเกษ พรรคกิจสังคม ซึ่งเล่นบทบาทฝ่ายค้านในรัฐบาลจนมีปัญหาเกี่ยวกับพรรคการเมืองของตนเองมาโดยตลอด 7-8 เดือนที่ย้ายเข้ามาอยู่ด้วย หลังจากที่เคยสังกัดพรรคการเมืองต่างๆ มาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 พรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่นายปิยะพันธุ์เข้าไปรับหน้าที่เป็นทนายความแก่ต่างให้กับผู้ต้องหาคดีจางวานฆ่าประธานศาลฎีกา จนกระทั่งในที่สุดในเดือนพฤศจิกายน 2535 นายรักเกียรติ สุขธนะ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รองหัวหน้าพรรคกิจสังคม ก็อดรณทไม่ไหวถึงกับยื่นญัตติขออภิปรายในพรรคถึงบทบาทของนายปิยะพันธุ์ เพราะเห็นว่าสิ่งที่นายปิยะพันธุ์ ทำอยู่เป็นการฝ่าฝืนมติของพรรคอย่างโจ่งแจ้ง นายรักเกียรติกล่าวว่าตนยื่นญัตติครั้งนี้เพื่อให้ นายปิยะพันธุ์ ทบทวนบทบาทของตนเอง และเพื่อให้ได้ชี้แจงถึงสิ่งที่ได้กระทำลงไป แต่นายปิยะพันธุ์ตอบเพียงว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องภายในของพรรคกิจสังคม ไม่น่าจะออกมาพูดผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ ควรเจาะจงเป็นการภายใน และจะนำเรื่องนี้ไปเสนอในพรรคต่อไป¹³³

5.6 การเปิดประเด็นทางการเมือง การไม่ตอบคำถามในเรื่องอื้อฉาวที่ตนเป็นตัวละครสำคัญหรือเป็นส่วนหนึ่งของเรื่อง แต่โพลไปเปิดประเด็นใหม่ทางการเมืองแทน ก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่นักการเมืองไทย ไม่แพ้ นักการเมืองต่างประเทศ นิยมกระทำกันในหลายรูปแบบ คือ

5.6.1 การอ้างหลักการ การเลี่ยงที่จะไม่ตอบคำถามในเรื่องอื้อฉาว แต่ไปพูดเรื่องหลักการกว้างๆ แทน เป็นวิธีการหนึ่งที่พบได้มากในหมู่นักการเมืองไทย เช่น เมื่อมีข่าวอื้อฉาวว่านายสุเทพ เทือกสุบรรณ ปลุ๊กมือคนใต้ให้เข้ายึดกรุงเพื่อ สปก. 4-01 ช่วงเดือน เมษายน 2538 นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ นอกจากจะไม่ตอบคำถามโดยตรง ด้วยการอ้างว่ายังไม่ได้รับรายงานแล้ว ยังกล่าวว่า

ยังไม่ได้รับรายงาน แต่ตามหลักทั่วไป การแสดงความเห็นสามารถทำได้ แต่ในส่วนรัฐบาลก็ต้องดูแลความสงบเรียบร้อย ซึ่งรัฐบาลก็ไม่ได้มีนโยบายให้กลุ่มพลังมีข้อขัดแย้งอย่างไร ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อส่วนรวม กรณี ส.ส. ไปช่วยพูดให้เกิดความเข้าใจกับผู้ชุมนุมว่า รัฐบาลทำอะไรบ้าง ให้เขารู้ปัญหาและข้อเท็จจริง ก็ทำให้เกิดประโยชน์¹³⁴

5.6.2 การเสนอนโยบาย เมื่อครั้งนายจองชัย เทียงธรรม ส.ส. สุพรรณบุรีพรรคชาติไทย ถูกจับในบ่อนพนันพร้อมกับนักพนันคนอื่น ๆ เมื่อเวลาตีสามของวันที่ 20 พฤษภาคม 2537 จนเป็นข่าวอื้อฉาวขึ้นมา ในครั้งนั้น นักข่าวได้มีการสอบถามนายจองชัย ถึงความเกี่ยวพันของ ส.ส. พรรคชาติไทย คนอื่นในบ่อนแห่งนี้ด้วยว่า

นักข่าว: ส่วนข่าวที่ว่านายทง ศิริปริชาพงษ์ ส.ส.นครพนม พรรคชาติไทย เข้าไปเล่นในบ่อนดังกล่าว และออกมาก่อนที่ตำรวจจะเข้าไปจับกุมจริงหรือไม่

จองชัย: ก็เป็นแต่ข่าว อย่าไปใส่ร้ายเขาก็น่าเกลียดจริงๆ คุณทงก็ชอบเล่นเหมือนผม เรารู้จักกันเป็นผู้แทนก็เล่นการพนันมาด้วยกันแล้วมีผู้หลักผู้ใหญ่ในรัฐบาลนี้หลายคนที่เป็นเจ้าของบ่อน ผมก็ยังคงเคยเข้าไปเล่น แต่พูดไปแล้วเดี๋ยวจะเสียหายก็รู้ๆ จักกัน ในวงการนั้นกันทั้งนั้น ไปเมืองนอกก็ไปเล่นกัน อย่างที่คุณชัช เตปูนพูดถูกว่า ทำไมเมืองไทยเราไม่ทำบ่อน อย่างรถไฟใต้ดิน 3-4 หมื่นล้าน หากเปิดบ่อนเพียง 2 ปีก็ได้แล้ว สิ่งสำคัญอยู่ที่การควบคุม ถ้าแค่ควบคุมการเปิดบ่อนไม่ได้แล้วรัฐบาลบริหารประเทศได้อย่างไร รายได้มหาศาลอยู่ที่บ่อน อย่างโครงการอีสานเขียว ให้เตี้ยหรือปูของคนที่พูดมาทำก็ไม่มีทางเขียว มันต้องเขียวด้วยสตาจค์ ไม่ใช่ด้วยปาก

ขณะนี้ทั่วโลกก็มีบ่อนที่ถูกกฎหมายกันหมดแล้ว แต่ต้องมีการควบคุมที่ดี ซึ่งทำไม่ยาก เราไม่ใช่เป็นประเทศแรกในโลก เพราะการพนันเป็นมรดกของโลก¹³⁵

จะเห็นได้ว่า แม้คำถามของผู้สื่อข่าวจะเป็นคำถามปิด คือคำถามประเภท ใช่/ไม่ใช่ จริง/ไม่จริง แต่คำตอบของนายจองชัยเป็นไปในลักษณะของการเลี่ยงที่จะไม่ตอบ โดยการโจมตีคำถามว่าเป็นเพียงแต่ข่าว จากนั้นนายจองชัยก็ใช้เวลาที่เปิดประเด็นใหม่ทางการเมือง ด้วยการเสนอนโยบายเรื่องการเปิดบ่อนพนันให้ถูกกฎหมายว่าจะได้ประโยชน์อย่างไรแทน

5.6.3 การโจมตีผู้อื่น การเลี่ยงที่จะไม่ตอบคำถามในเรื่องนี้อีก แต่กลับใช้โอกาสนั้นโจมตีคู่ต่อสู้หรือคู่แข่งกลุ่มอื่นๆ แทน เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่นักการเมืองไทยนิยมใช้กันมาก เช่น เมื่อครั้งที่นายสันติ ชัยวิรัตน์ ส.ส.ชัยภูมิ พรรคกิจสังคม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ตกเป็นข่าวเพราะออกมาแฉว่าพรรคกิจสังคมมีนโยบายให้รัฐมนตรีหาเงินเข้าพรรค จนเป็นเรื่องฮือฮาไปทั่วในเดือนสิงหาคม 2533 นั้น นายมนตรี พงษ์พานิช เลขาธิการพรรคกิจสังคม ได้ออกมาโต้ตอบว่า “บ๊าสครับ สงสัยเสียสติไปแล้ว คุณสันติพูดได้อย่างไร . . . ตลกกันใหญ่ ฟังดูแล้วชอบกล คงเสียสติไปหรืออย่างไรไม่รู้ ผมไม่เคยทำอย่างนั้น . . . นายสันติพูดไปคงไม่มีคนเชื่อ ฟังดูแล้วตลก ถ้าคนสติดี ๆ คงไม่พูด”¹³⁶ หรือเมื่อนายจองชัย เทียงธรรม ส.ส.สุพรรณบุรี พรรคชาติไทย ถูกจับในบ่อนการพนันในเดือนพฤษภาคม 2537 นายจองชัยปฏิเสธว่าไม่ได้เข้าไปเล่น แต่เข้าไปทวงหนี้ เมื่อสื่อมวลชนถามถึงข่าวที่ว่านายทง ศิริปริชาพงษ์ ส.ส.นครพนม พรรคชาติไทย ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่ใช้ไปเล่นในบ่อน ก่อนที่ตำรวจจะเข้าไปจับกุม จริงหรือไม่ นายจองชัยเลี่ยงที่จะตอบคำถามนี้ กล่าวว่า เป็นแต่เพียงข่าว อย่างไรก็ตามนายจองชัยได้ใช้โอกาสนี้โจมตีนักการเมืองอื่นๆ และผู้ที่ออกมาโจมตีกดดันให้ตนลาออกจากตำแหน่ง ส.ส.ว่า

อยากถามว่าการเล่นการพนันผู้ใหญ่คนไหนไม่เล่นมาคุยกับผมหน่อย ผมจะชี้ให้หมดเลย ผมจะถามว่ารัฐมนตรีท่านไหนไม่เล่น ยกมือให้ผมดูหน่อย ท่านรัฐมนตรีคนไหนเล่นซู้

เลยว่าผมเยอะเยอะ เมื่อก่อนบางคนยังขอดังค์ผมใช้เลย เอามาพิสูจน์กัน แต่ผมไม่มีนโยบายสร้างศัตรู โดยเฉพาะนายขำนิ ศักดิเศรษฐ์ ร.ม.ช. มหาวิทยาลัย แก้วภราดัย เจอหน้าที่เรียกเสียจ้องชัย พอมีเรื่องแข่งข้าวเดิมให้ลาออก คนพวกนี้น่ากลัว ไม่มีคนอย่างผมอยู่ คนพวกนี้ก็ทำลายบ้านเมือง ลมัยหนึ่งเข้าไปอยู่ในป่า ฆ่าทหารตำรวจ เดียวนี้กลับมาเป็นผู้บังคับบัญชา ผมไม่ใช่คนที่ดีที่สุดในสภา แต่คนที่ดีกว่าผมก็หายาก¹³⁷

หรือเมื่อครั้งที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา จี้กัลยาดำของ พรรคร่วมฝ่ายค้าน ที่ว่าจะไม่เข้าร่วมรัฐบาล กลับเข้าร่วมรัฐบาล ที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำ เมื่อเดือนธันวาคม 2537 นั้น มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของพรรคชาติพัฒนากันมาก ในเรื่องนี้ นายกร ทัพพะรังสี รองหัวหน้าพรรคชาติพัฒนาได้กล่าวแก้ข้อกล่าวหาการ “เสียบ” ของพรรคชาติพัฒนาว่า

การที่ถูกประนามว่าหักหลังฝ่ายค้านด้วยตัวเอง อยากบอกว่ามีหลักฐานยืนยัน มีวันที่ มีเวลาแน่นอน ระบุว่าฝ่ายค้านพรรคหนึ่ง พร้อมเข้าร่วมรัฐบาลโดยไม่มีเงื่อนไขอะไร ทั้งสิ้น ไม่สนใจสัถยาบันของพรรคร่วมฝ่ายค้าน แต่เมื่อประชาธิปัตย์ให้ความสำคัญ กับชาติพัฒนา เข้าช่วยบ้านเมือง จะมองว่าเป็นความเลวกระนั้นหรือ ขอให้เห็นใจ พล.อ.ชาติชายที่ยอมถูกด่า แต่จะไม่ยอมให้อำนาจจนกระบอบเข้ามาเกี่ยวข้อง¹³⁸

หรือเมื่อได้มีการเปิดเผยผลการศึกษาของคณะกรรมการศึกษาและเสนอแนะ มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศ (ศปร.) ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2541 ซึ่งทำให้มีการแสดงความคิดเห็นตามมว่า น่าจะมีการเอาคนผิดที่ทำให้เศรษฐกิจของประเทศ เสียหาย โดยเฉพาะ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ในฐานะนายกรัฐมนตรี และ นายอานวย วีรวรรณ อธิการบดีธนาคารแห่งประเทศไทย มาลงโทษให้สาสม นายโกดิน พลกุล รองหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ อธิการบดีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี สมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ได้ออกมาชี้แจงต่อข้อเรียกร้องดังกล่าวว่า เมื่อ ศปร. เห็นว่าปัญหาทั้งหมด มาจากปัญหาโครงสร้างและ นโยบายการเงินการคลังที่ผิดพลาดมาตั้งแต่ปี 2533 และครึ่งปีแรกของปี 2539 พลเอกชวลิตไม่ได้ เป็นนายกรัฐมนตรี ทำไมจึงไม่ระบุบ้างว่า นายกรัฐมนตรีคนไหนต้องรับผิดชอบ ในฐานะหัวหน้า รัฐบาล และรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงการคลังคนไหนต้องรับผิดชอบในฐานะที่กำกับดูแล เช่นที่กล่าวหา พลเอกชวลิตและ นายอานวย วีรวรรณ อธิการบดีว่า การกระทรวงการคลัง กรณีนำทุนสำรองของ ประเทศไปปกป้องค่าเงินบาทเช่นนี้ จะเป็นธรรมหรือ ในเมื่อฝ่ายการเมืองที่ทำให้ระบบผิดพลาด อย่างต่อเนื่องมาถึง 5 ปีเศษ จนสายเกินแก้ กลับไม่ถูกตำหนิ แต่ไปตำหนิ ธนาคารแห่งประเทศไทยเพียงฝ่ายเดียว นอกจากนี้ยังออกมาเรียกร้องเสียเองว่า

พรรคเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีและรัฐบาลดำเนินการออกกฎหมายพิเศษเพื่อตรวจสอบ ทรัพย์สินและการเสียภาษีอากรของผู้บริหารสถาบันการเงินทุกแห่ง รวมทั้งที่สั่งปิดกิจการ

ไปแล้ว ย้อนหลังไป 5 ปี เพื่อทราบว่ามีเงินจำนวนมหาศาลที่ใช้ไปเนื่องจากการเปิดเสรีทางการเงิน จนประเทศต้องล่มจม ไปตกอยู่ที่ใครบ้าง ไปฝากที่ประเทศใดบ้าง จะได้ไม่ต้องถูกครหาว่า กลัวการลอบหน้าปะจมูกและจัดการกับพวกล้มบนฟูกให้เด็ดขาดจริงจัง โดยพรรคจะให้การสนับสนุนเรื่องนี้อย่างเต็มที่¹³⁹

หรือเมื่อมีสถานวิญญูเครือข่ายกองทัพบกว่า 20 สถานี ออกอากาศในรายการกองทัพพบประชาชน เรียกร้องให้นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ในฐานะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ตัดสินใจกรณีนายสุพัฒน อรรถเพชร ส.ส. พัทลุง พรรคประชาธิปัตย์ ผู้ช่วยเลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ทำหนังสือขอเงินสนับสนุนจากภาคเอกชน 4 ล้านบาทเพื่อจัดมวยไทยในต่างประเทศ โดยมีการระบุว่าลูกน้องเป็นอย่างไรก็อาจจะย้อนถึงหัวหน้าว่าเป็นเช่นนั้น นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกลาโหมได้ตอบว่า โดยรวมคิดว่าไม่มีอะไร ตอนนี้ยังไม่ทราบคิดว่าอาจจะย้อนกลับ ถ้าลูกน้อง ค้ายาเสพติด ลูกที่ค้ายาเสพติดด้วยหรือไม่ หรือทหารระดับล่าง ค้าอาวุธแล้วหัวหน้าไม่ได้ค้าอาวุธด้วย ดังนั้นการเกริ่นอย่างนั้นไม่ค่อยจะถูก¹⁴⁰

5.6.4 การพูดให้ตนดูดี การเลี้ยงไม่ตอบเรื่องของตนเองในกรณีเรื่องอื้อฉาว แต่ฉวยโอกาสพูดให้ตนเองดูดีขึ้น เป็นอีกกลวิธีหนึ่งของนักการเมืองไทย เช่นกรณีของนายวัฒนา อัครเหม ส.ส. สมุทรปราการ พรรคชาติไทย ที่มีข่าวว่าพัวพันบ่อนที่ถูกตำรวจเข้าทำลาย ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

นักข่าว: ที่มีข่าวว่าบ่อนนี้จ่ายเงินให้ตำรวจทั้งที่ในการคุ้มกัน เรื่องจริงหรือไม่

นายวัฒนา: อ้าผมเองนี่ ผมจะเรียนนะ ผมคิดว่าในส่วนที่นี้ ที่อื่นผมไม่ทราบนะ แต่ที่ผมไม่มีแน่ เพราะผมไม่ได้ตั้งบ่อน ไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าคุ้มครองให้ตำรวจ แล้วเขาก็ทำหน้าที่ของเขา โดยเฉพาะที่อื่นผมไม่ทราบนะ แต่ที่คลองตันนี่ เขาเหน็ดเหนื่อย เขาทำงานดีมาก เมื่อผมอยู่ในห้องที่นี้ แลวนั้นนะเป็นที่กึ่งภูธร มีนา มีป่า ผมก็สงสารเขา ออกตรวจอะไรต่างๆ เครื่องไม้เครื่องมือ ผมก็เคยเจอเด็กเจอเล็ก ก็เคยสอบถามอยู่บ่อยๆ เขามีงานอะไรที่ผมพอช่วยเหลือได้ ยกตัวอย่างเช่น ปีใหม่เราก็ส่งของขวัญไปให้ อันนี้เป็นเรื่องธรรมดา¹⁴¹

น่าสังเกตว่านายวัฒนาไม่ได้ตอบคำถามที่ว่าบ่อนที่ถูกตำรวจเข้าทำลายซึ่งเป็นบ้านที่นายวัฒนาให้ผู้อื่นเช่า และนายวัฒนา ก็ทราบดีว่าถูกเปิดเป็นบ่อนพนันนั้น จ่ายเงินคุ้มครองให้แก่ตำรวจหรือไม่ แต่กลับตอบว่าตนเองไม่ได้เปิดบ่อน ในขณะที่เดียวกันก็ฉวยโอกาสพูดถึงบุญคุณที่ตนมีต่อตำรวจ เด็กๆ ในห้องที่แทน

5.7 การตอบไม่ตรงคำถาม ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น

5.7.1 การตอบคำถามที่ต้องอาศัยการตีความ ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการเลี่ยงที่จะตอบอย่างหนึ่ง เช่น ในเดือนพฤศจิกายน 2526 มีรายงานข่าวว่า นายวิฑูรย์ กรุณา دارาภพยนต์ และโทรทัศน์ชื่อดังของไทย ซึ่งมีตำแหน่งเป็นเลขานุการคณะที่ปรึกษาของนายวีระ มุสิกพงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ไปถูกจับที่เกาหลี ในข้อหาพยายามลักลอบนำเงินสดเกินที่กำหนดออกนอกประเทศ โดยทางตำรวจ เกาหลีสงสัยว่า น่าจะได้เงินมาจากการค้าของเถื่อน หรือไม่ก็เป็นแก๊งลักลอบขนเงินของแก๊งในฮ่องกง เพราะพบว่าใช้พาสปอร์ตสีน้ำเงินของข้าราชการการเมือง และมีการเดินทางเข้าเกาหลีได้ถึง 6 ครั้งในรอบ 2 เดือน และการจับกุมการลักลอบขนเงินออกนี้เป็นรายที่ 4 หลังจากที่ได้เริ่มเข้มงวด กวดขันในเรื่องนี้ เมื่อเกิดเรื่องอื้อฉาวนี้ขึ้น ได้มีการถามนายวีระว่ากรณีนี้จะกระทบถึงตำแหน่งของ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยหรือไม่ คำตอบของนายวีระคือ “บทมันจะถูกหวย ก็ถูกเอาง่ายๆอย่างนี้แหละ”¹⁴² และอีกตอนหนึ่งก็ว่า “ผมก็โดนหางเลขเข้าให้แล้ว ก็ยอมเสียหามาถึง แต่มันเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ต้องชี้แจงให้ทราบตามข้อเท็จจริง”¹⁴³ ซึ่งก็ต้องไปตีความเอาเองว่านายวีระตอบคำถามเรื่องความรับผิดชอบของตนอย่างไร

5.7.2 การตอบในสิ่งที่ไม่ได้ถาม นี่ก็เป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่นักการเมืองไทยนิยมใช้กันมาก เช่น หลังการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนเมษายน 2526 ซึ่งผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคกิจสังคม ได้ ส.ส.มาเป็นอันดับหนึ่งคือ 93 คน รองลงมาคือพรรคชาติไทย 73 คน และพรรคประชาธิปไตยได้ 57 คน ปรากฏว่าก่อนการเลือกตั้ง พรรคประชาธิปไตยหาเสียงว่าจะไม่เข้าร่วมสนับสนุนบุคคลภายนอกเป็นนายกรัฐมนตรี แต่หลังเลือกตั้งทำที่นี้เปลี่ยนไป พรรคประชาธิปไตยทำท่าว่าจะสนับสนุนให้ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีแบบคนนอกอีกครั้ง เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเริ่มปั่นป่วนหนัก สื่อมวลชนจึงถามนายพิชัย รัตตกุล ส.ส. กรุงเทพมหานคร หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ว่า เพราะเหตุใดก่อนการเลือกตั้งพรรคประชาธิปัตย์จึงประกาศหลักการว่าจะไม่ขอเข้าร่วมกับพรรคเผด็จการพลเรือน แต่มาบัดนี้กลับไม่พูดหลักการเดิม นายพิชัยตอบไปว่า ถ้าพรรคประชาธิปัตย์ได้เสียงข้างมากก็ตั้งรัฐบาลได้เลย แต่นี่พรรคประชาธิปัตย์มี ส.ส. 57 เสียง จะไปตอบแทนพรรคอื่นได้อย่างไร¹⁴⁴ ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่า นายพิชัยตอบในสิ่งที่ไม่ได้ถาม หรือเมื่อนายวัฒนา อิศวหมตเป็นข่าวอื้อฉาวเรื่องพัวพันกับการเปิดบ่อนการพนันที่ถนนพัฒนาการ แต่นายวัฒนาปฏิเสธว่าเป็นเพียงบ้านให้เช่าของตนที่อยู่ติดกันกับที่พักของตนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อสื่อมวลชนถามต่อไป ก็จะเห็นได้ชัดว่า นายวัฒนา ตอบในสิ่งที่ไม่ได้ถาม

ผู้สื่อข่าว: หากจะมีคนไปขอเช่าเปิดบ่อนต่อ จะให้เช่าหรือไม่

นายวัฒนา: รัฐบาลอยากได้ ผมจะขายให้เลยก็ได้ทั้งบ้านนี้ บ่อนที่ว่าก็นิดเดียว ไม่ได้

ใหญ่โตมโหฬาร เขาเอาวีดีโอเกมเข้าไปไว้ สถานบริการ ในดัลลัส เขาตั้งกันเยอะเยาะไป มันไม่ได้ใหญ่โตอย่างที่ว่ามัน วันนั้นไปกันเยอะนี้ ที่ว่าใหญ่โตมโหฬารอะไร ที่ว่ามีทางลับ ประตูกล นะ อยากดูเมื่อไร ไปกับผมเดี๋ยวนี้เลย มันก็ประจวบธรรมดานี้แหละ¹⁴⁵

เช่นเดียวกันกับเรื่องของนายสุพัฒน์ ธรรมเพชร ส.ส. พัทลุง พรรคประชาธิปัตย์ ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ที่ใช้หนังสือหัวราชการขอเงินสนับสนุนการจัดมวยไทย ในต่างประเทศจากภาคเอกชน จนเป็นข่าวอื้อฉาวว่าเป็นการโอนเงินจากพ่อค้ายั้น เมื่อผู้สื่อข่าวถามว่าการใช้ตำแหน่ง ทางการเมืองไปขอรับการสนับสนุนนั้นเหมาะสมหรือไม่ นายสุพัฒน์ตอบว่า ทำไปด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่สามารถไปขู่บังคับเขาได้โตะ คิดว่าทำในที่แจ้งดีกว่าทำในที่มืด¹⁴⁶ ซึ่งก็เป็นคนละเรื่องกับคำถามที่ถามถึงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมของการกระทำ

5.8 การตอบเป็นเรื่องตลกไป ลักษณะพิเศษประการหนึ่งของนักการเมืองไทย คือ การตอบคำถามในเรื่องอื้อฉาวด้วยการทำให้เรื่องนั้นๆ เป็นเรื่องตลกไป เช่น ในปี 2526 มีกรณี นายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์ ส.ส.อุบลราชธานี พรรคกิจสังคม ใช้ใบสุทธิเก่าสมัครรับเลือกตั้ง เมื่อผู้สื่อข่าวสอบถาม ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม ถึงข่าวที่ว่า นายปิยณัฐ วัชรภรณ์ ได้กล่าวว่า ยังมี ส.ส.พรรคกิจสังคมที่จะถูกขับอีกคนหนึ่ง นอกเหนือจากนายอดิศักดิ์ ว่าจริงหรือไม่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ตอบว่า “ก็ว่ากันไป คงหมดพรรค”¹⁴⁷ หรือเมื่อเกิดกรณีตำรวจบุกทลายบ่อนอิทธิพลของเจ้แดง แขวงบางแคเหนือ เขตภาษีเจริญ และพบของที่ระลีก ซึ่งส่วนใหญ่จารึกชื่อ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีในบ่อน ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ได้ให้สัมภาษณ์กรณีถูกหาว่าคบซ้อนว่า เรื่องของที่ระลีกนั้น เคยให้ไป 2 อย่างด้วยกันคือ อย่างแรกคือเสื้อยืด แจกไปเมื่อปี 2525 เป็นจำนวน 3 หมื่นตัว และอย่างที่สองคือ รูปถ่ายของตนถ่ายกับนายพิชัย รอนายกฯ แจกไปเป็นแสนแผ่น “เป็นของที่ให้หาเสียง ของที่ระลีกนี้ไปพบในบ่อนก็นับว่าบุญแล้ว เพราะถ้าไปในช่องก็จะพบอีก”¹⁴⁸

หรือในเดือนกรกฎาคม 2530 มีข่าวอื้อฉาวว่า ส.ส. พรรคความหวังใหม่เลี้ยงฉลองงานปิดสภาฯ โดยมีนายบุญชู ตรีทอง ส.ส. ลำปาง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังเป็นเจ้าภาพ และมีการนำผู้หญิงจากค็อกเทลเลานจ์ประมาณ 20 คนมาบริการ โดยนายบุญชูได้แจกบัตรสีเขียวให้กับ ส.ส. ที่ไปร่วมงานเพื่อนำไปให้หญิงบริการเหล่านั้นไปขึ้นห้อง เมื่อผู้สื่อข่าวสอบถามกับพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ พลเอกชวลิต ตอบเป็นเรื่องตลกไปว่า “พวกเราก็เป็นอย่างนั้น ไปที่ไหนต้องมีนักร้องขึ้นไปร้องเพลง เป็นธรรมดา เสียตายที่นักร้องตัวจริงไม่ได้ไปด้วยเท่านั้น” พลเอกชวลิต กล่าวพร้อมกับขี้นิ้วที่อกตัวเอง¹⁴⁹

หรือในเดือนธันวาคม 2537 เมื่อพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา อึกสัตยาบันของพรรคร่วมฝ่ายค้านทั้ง และเข้าร่วมรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์ ท่ามกลางเสียงโจมตีเรื่องการเสียสัตยาบัน พลเอกชาติชายได้พยายามทำให้เรื่องนี้เป็นเรื่องตลกไป โดยกล่าวว่า

ผมจะบอกให้ว่า สัตยابันนั้นมีมาแล้ว 5 ฉบับ ฉบับที่ 5 ตกลงกันที่บ้านคุณวรรณ ชันเชื้อ ฉบับที่ 4 ทำกันที่บ้านพลตรีศรัชัย มนต์วิวัฒน์ ฉบับนี้เป็นฉบับที่หก จึงหกดะเมนไปเลย (หัวเราะ) . . . จะถือว่าเป็นสัตยابันได้อย่างไร เรื่องนี้จบกันไปได้แล้ว เอาเรื่องเก่าๆ มาพูดกันทำไม หาเรื่องด่าผมฟรีๆ สองสามวันกว่าจะเข้าใจ แต่อีกสองวันข้างหน้า ก็จะมาแย้งกันเหล้าด้วยกัน ก็คงเข้าใจกันดี จะไปยึดมันอะไร เป็นเพียงสัตยابันบนโต๊ะเหล้าเท่านั้น¹⁵⁰

อีกกรณีหนึ่งเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2540 พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ได้มีคำปราศรัยต่อประชาชนที่เดินทางมาให้กำลังใจจากจังหวัด สกลนคร กาฬสินธุ์ นครพนม ที่ทำเนียบรัฐบาล มีความตอนหนึ่งว่า

คนส่วนใหญ่ในประเทศต้องมีสิทธิ มีอำนาจ มีบทบาทในการดูแลบ้านเมืองนี้ พี่น้องเท่านั้นที่เป็นเจ้าของแผ่นดินนี้ คนอื่นมันอาศัยแผ่นดินนี้เท่านั้นเอง และเมื่อมันได้รับความเสียหาย มันก็ลุกขึ้นมาโวยวาย เพราะเมื่อมันไม่ได้รับในสิ่งที่มันต้องการ และสิ่งที่มันต้องการเป็นสิ่งที่ทำลายแผ่นดินทั้งนั้น อยากจะให้พ่อแม่พี่น้องลุกขึ้นมายุ่งเหี้ยดูแลบ้านเมืองร่วมกัน

ลาออกคือความพ่ายแพ้ มาต่อสู้กันด้วยรูปแบบ แต่อย่าให้ผมต่อสู้ทุกรูปแบบบ้างนะ อย่าให้ผมใช้วิธีการที่พวกมันใช้กันอยู่ในเวลานี้บ้าง ไม่ใช่ว่าผมไม่รู้ ไม่ใช่ว่าผมไม่เคยต่อสู้มา ชิงหน้าหรือลับหลัง ได้ดินหรือบนดิน ขอให้บอกมา สู้ทุกอย่าง¹⁵¹

การใช้สรรพนามว่า “มัน” และ “พวกมัน” ที่พลเอกชวลิตระบุว่าเป็นเพียงผู้อาศัยแผ่นดินไทยอยู่ ไม่ใช่ “พวกเรา” ที่เป็นเจ้าของแผ่นดินนี้ ทำให้เกิดความรู้สึกว่า ได้มีเจตนาแบ่งแยกระหว่างคนอีสานที่เป็นฐานเสียงของพรรคความหวังใหม่ กับคนกรุงและชนชั้นกลางเกิดขึ้น แต่ในวันรุ่งขึ้นเมื่อผู้สื่อข่าวถามว่า “มัน” คือใคร พลเอกชวลิตก็ยิ้มและตอบแบบไม่ตอบ แต่ติดเป็นตลกไปทันทีว่า “ไปเตได้ไ้ลูก”¹⁵²

บทที่ 3

ความหลากหลายของกลวิธีจัดการกับ “ความจริง” ของนักการเมือง:

การศึกษาเฉพาะกรณีเรื่องอื้อฉาว สปก. 4-01

ถึงแม้ว่ากลวิธีจัดการกับความจริงของนักการเมืองจะสามารถแยกแยะออกมาได้มากมายหลายรูปแบบย่อย ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่สิ่งที่ควรต้องระลึกไว้ก็คือความจริงที่ว่าในทางปฏิบัติแล้ว นักการเมือง ไม่ได้ถูกจำกัดว่าจะต้องใช้กลวิธีใดกลวิธีหนึ่งเพียงอย่างเดียว นักการเมืองสามารถใช้กลวิธีต่างๆ กันมากมายเข้าจัดการกับ “ความจริง” ได้ตามความเหมาะสมของจังหวะ เวลา และโอกาส เพราะฉะนั้น จึงเป็นไปได้ที่จะพบว่าในประเด็นทางการเมืองหรือเรื่องอื้อฉาวใดๆ ที่เกิดขึ้น นักการเมืองคนเดียวกัน หรือจากพรรคเดียวกัน จะใช้กลวิธีที่แตกต่างกันไปเข้าจัดการกับความจริงในเรื่องนั้นๆ ได้อย่างเหมาะสมเจาะ ตัวอย่างที่โดดเด่นที่สุดในเรื่องนี้น่าจะเป็นกรณีอื้อฉาวเรื่อง สปก. 4-01 ซึ่งเริ่มตั้งแต่ประมาณกลางเดือนพฤศจิกายน 2537 และต่อเนื่องไปเป็นการขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และรัฐมนตรีช่วยว่าการจากพรรคประชาธิปัตย์ จากนั้นก็ลุกลามไปเป็นการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลที่มีนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์เป็นนายกรัฐมนตรีทั้งคณะ ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม 2538 และจบลงด้วยการที่นายชวน หลีกภัย ต้องประกาศยุบสภา เพื่อหลีกเลี่ยงการแพ้เสียงในสภาไปเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2538

กรณีอื้อฉาว สปก. 4-01 เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2537 เมื่อนายสุเทพ เทือกสุบรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เดินทางไปเป็นประธานมอบเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก. 4-01 ให้กับผู้ได้รับสิทธิจำนวน 592 แปลง 486 ราย จำนวนพื้นที่ทั้งหมด 10,536 ไร่ 2 งาน 95 ตารางวา ณ หอประชุมโรงเรียนภูเก็ต ภูเก็ต ปรากฏว่ามีเกษตรกรที่ได้รับเอกสาร ส.ป.ก. 4-01 ในครั้งนั้นจำนวน 10 ท่าน ถูกหลายฝ่ายมองว่าเป็นเกษตรกรตัวปลอม เพราะเป็นผู้มีฐานะอันจะกินในจังหวัด ชำร่ายมี 1 ท่าน เป็นสามีของนางอัญชลี เทพบุตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดภูเก็ตด้วย และที่หนักยิ่งกว่านั้นก็คือนางอัญชลี เทพบุตรเป็นกรรมการในคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินระดับจังหวัด ซึ่งเป็นคณะ กรรมการชุดที่เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกขั้นสุดท้ายว่าใคร ผู้ใด จะได้สิทธิรับเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก. 4-01 กันบ้าง และยังมีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองในขณะนั้นคือ เป็นเลขานุการรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์คือนายสุเทพ เทือกสุบรรณ อีกด้วย เมื่อเรื่องนี้กลายเป็นข่าวอื้อฉาวขึ้นมา ก็มีการขุดคุ้ยเป็นข่าวกันเพิ่มเติมต่อไปว่า พื้นที่ป่าส่วนใหญ่ของภูเก็ต ที่มีการออก ส.ป.ก. 4-01 ครั้งนี้ คือพื้นที่บริเวณ

ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก ซึ่งเป็นบริเวณสถานที่แหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามเกือบทั้งหมด และเป็นบริเวณเนินเขาที่มองเห็นทะเลสวยงาม ซึ่งมูลค่าของที่ดินบริเวณนี้ รวมแล้วคาดว่าจะมีมูลค่ากว่า 100,000 ล้านบาท เพราะการซื้อขายที่ดินด้านชายฝั่งทะเลด้านทิศตะวันตก (ขณะนั้น) ของเกาะภูเก็ต ซื้อขายกันในอัตราไร่ละ 3 ล้านบาทเป็นอย่างต่ำ¹⁵³ นักการเมืองฝ่ายค้านเมื่อได้โอกาสจึงมีการออกมาโจมตีรัฐบาล โดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ ว่าเป็นการเอาที่ดินป่าสงวนไปให้คนรวย นโยบายการออกเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. ของพรรคประชาธิปัตย์ เป็นการออกเอกสารสิทธิทับบนพื้นที่ป่าสมบูรณ์ หรือป่าอนุรักษ์ เพราะพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่าสงวนสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นที่อยู่ของสัตว์ป่า มีหน้าข้าผู้ได้รับเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4-01 บางรายมีคุณสมบัติไม่ตรงตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม การแจกเอกสารสิทธิก็เป็นการแจกให้แก่พรรคพวกกันเองอย่างน่าเกลียด ในช่วงแรกหลังเกิดเรื่องใหม่ๆ การจัดการกับกรณีนี้อาจจะเป็นการปฏิเสธว่า การกระทำนั้นๆ เป็นสิ่งที่ผิด โดยนายสุเทพ เทือกสุบรรณรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรซึ่งดูแลรับผิดชอบงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) และงานปฏิรูปที่ดินโดยตรง ยืนยันว่า การดำเนินงานของ ส.ป.ก. ที่ผ่านมา เป็นไปอย่างถูกต้องตามเจตนารมณ์ ตามกฎหมายทุกประการ คือใครก็ตาม ไม่ว่าจะรวยหรือจน เป็นเกษตรกรหรือไม่ก็ตาม เมื่อครอบครองที่ดินก่อนที่จะมีการประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน มีสิทธิที่จะได้รับเอกสารสิทธิทุกราย โดยเฉพาะจะมีข้อดีคือ การดำเนินการของ ส.ป.ก. ใครก็ตาม ที่ถือครองที่ดินเกิน 100 ไร่ จะถูกจำกัดลงมาเหลือ 50-100 ไร่ ทำให้มีที่ดินเหลือนำไปจัดสรรให้กับเกษตรกรยากจนต่อไป

ในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2537 นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ออกมาโต้ตอบเสียงวิพากษ์วิจารณ์การแจกที่ดินป่าสงวนให้คนรวยด้วยตรรกการสอบชิงทุนรัฐบาลอันลือลั่นว่า

นโยบายรัฐบาลไม่บกพร่อง แต่เรื่องที่เกิดขึ้นเป็นสิทธิตามกฎหมาย จะไปเขียนกันบุคคลไม่ได้ เหมือนเวลาสอบชิงทุน ลูกเศรษฐีมีเงินก็สอบชิงทุนรัฐบาลได้ ทั้งที่ทุนนั้นควรเป็นของคนจน แต่ไม่ได้มีเงื่อนไขว่าคนเขียนเก่งและเป็นคนจนจึงจะได้สิทธิ . . . รัฐบาลไม่ได้เอาความเป็น ส.ส. หรือไม่ได้เป็น ส.ส. มาติดกันไม่ให้เอกสารสิทธิ ถ้ามีสิทธิก็ต้องให้เรื่องนี้ไม่ผิดนโยบาย เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งที่ติดมากับนโยบายเท่านั้น¹⁵⁴

อย่างไรก็ตาม การปฏิเสธความผิดโดยคำอธิบายดังกล่าว ไม่ได้ทำให้เสียงวิพากษ์วิจารณ์ลดน้อยลง แต่ดูเหมือนจะกลับทำให้เสียงไม่เห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าวรุนแรงขึ้น ครั้นล่วงเข้าวันที่ 29 พฤศจิกายน 2537 ฝ่ายค้านก็ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายนิพนธ์ พร้อมพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พร้อมนายสุเทพ เทือกสุบรรณ รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ฝ่ายรัฐบาลก็ปฏิบัติการแจกกลับว่า ฝ่ายค้านเอง แขนงนำหลายคนก็รับที่ดินปฏิรูป แต่กระแสวิพากษ์วิจารณ์ก็ยังรุนแรงอยู่ จนในที่สุด นายนิพนธ์ พร้อมพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ขอลาออก

จากตำแหน่งไป (โดยนายนิพนธ์อ้างว่า เพื่อแสดงความรับผิดชอบ และเพราะไม่ต้องการให้ข้าราชการ หรือผู้ดูแลในแต่ละระดับเป็นผู้รับผิดชอบ) ส่วนนายสุเทพ เทือกสุบรรณ แม้ว่าจะลาออกจากตำแหน่ง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไปด้วยเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2537 แต่นายสุเทพ อ้างว่าลาออกเพราะ “เคารพในกระแสความรู้สึกของประชาชน” ไม่ใช่การรับผิดชอบ โดยในวันเดียวกัน นั้นเอง นายสุเทพได้ยืนยันความถูกต้องของการแจกเอกสารสิทธิ สปก. 4-01 ตาม พรบ.ปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2532 ว่า

เจตนารมณ์ของกฎหมายปฏิรูปที่ดินฉบับนี้นั้น มีด้วยกันสองประการ ประการที่ 1 คือ มุ่งที่จะช่วยเหลือคนยากจน เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีที่ดินทำกินเพียงเล็กน้อย หรือคนยากจน คนขับแท็กซี่ในกรุงเทพฯ ทำงานรับจ้างในกรุงเทพฯ ต้องการกลับไป ใช้ชีวิตในชนบทในทางเกษตร ลูกหลานของเกษตรกร หรือคนที่จบวิชาการเกษตร คนกลุ่มนี้รัฐตั้งใจช่วยเหลือ โดยเอาที่ดินว่างๆ ที่ซื้อมาด้วยงบประมาณแผ่นดิน หรือ เป็นที่ของรัฐ ไม่มีใครครอบครอง เอามาจัดให้คนเหล่านี้ นี่เป็นเกษตรกรพวกหนึ่ง ประเภทหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกัน เจตนารมณ์ของกฎหมายปี 2532 มุ่งจะแก้ปัญหา ให้กับพี่น้องเกษตรกรที่เขามีที่ดินทำกินอยู่แล้ว มีไร่ของเขาอยู่แล้ว มีสวนของเขาอยู่แล้ว ไม่ว่าจะอยู่ในภาคเหนือ อีสาน ภาคใต้ หรือภาคตะวันออก คนเหล่านี้มีที่ดินทำกินของเขา มีสวนของเขา มีไร่ของเขา แต่ว่าครอบครองอยู่โดยผิดกฎหมาย ที่ตรงนั้น ในแผนที่ของทางราชการ คือป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายปฏิรูปที่ดินฉบับนี้ จึงให้ สำนักงานปฏิรูปที่ดินมีอำนาจเข้าไปจัดการในพื้นที่บริเวณนี้เสียใหม่ วิธีการจัดการก็คือไปประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน ผลของการประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน เท่ากับเป็นการ เพิกถอนสภาพป่าสงวนตรงนั้นโดยอัตโนมัติ เหมือนหนึ่งเป็นการนิรโทษกรรมให้กับพี่น้องประชาชนที่ครอบครองทำกินโดยผิดกฎหมายเหล่านั้นทุกคน พันสภาพจากผู้บุกรุกป่าสงวน กลายเป็นผู้ทำกินในเขตปฏิรูปที่ดิน และกฎหมายก็เขียนไว้ในมาตรา 30 ว่าให้ สปก.เป็นคนจัดที่ดินให้เกษตรกรเหล่านั้นที่ครอบครองอยู่แล้วทุกราย โดยจำกัด เนื้อที่ลงมา ใครถือครองมากจะต้องลดลงอยู่ในกรอบของกฎหมาย เบื้องต้นคือไม่เกิน ครอบครองละ 50 ไร่ แต่ถ้าใครพิสูจน์ได้ว่าครอบครองทำกินอยู่ก่อนเกิน 50 ไร่ และทำกินด้วยสมาชิกในครอบครัวของตัวเอง มีผลอาสินอยู่เรียบร้อยแล้ว ก็ให้เช่า หรือเช่าซื้ออยู่ได้อีก 50 ไร่ รวมแล้วไม่เกิน 100 ไร่ นี่คือการของกฎหมาย เพราะฉะนั้น จะมีเกษตรกร 2 ประเภท ประเภทที่ 1 คือไม่เคยมีที่ดินเป็นของตัวเอง รัฐก็จะจัดที่เปล่าๆ ให้ มีระเบียบกฎเกณฑ์ กติกา อีกพวกหนึ่งเป็นเกษตรกรที่มีที่ แต่ว่าไม่ถูกกฎหมาย รัฐเข้าไปรับรองการทำประโยชน์ให้ถูกกฎหมายเสีย

ตรงนี้เป็นสิ่งที่ผมจะต้องตอบกับพี่น้องประชาชนว่าจะเป็นคนยากดมีเงินอย่างไร ถ้าเขาอยู่ในพื้นที่ตรงนั้น เราต้องจัดที่给他 แต่ให้ในกรอบที่กฎหมายอนุญาต ปัญหาที่

เกิดขึ้นก็คือว่า มีคนในประเทศไทยที่ไปปลูกป่าสงวนไว้แปลงใหญ่ๆ 700 ไร่ 1000 ไร่ 10000 ไร่ เขาจะต้องยอมเสียสละลดลงมาเหลือแค่ 50 ไร่ หรือไม่เกิน 100 ไร่เท่านั้น ที่เหลือเราถึงจะจัดให้เกษตรกรที่ที่ดินไม่พอทำกิน ได้ทำกิน¹⁵⁵

ในแห่งหนึ่งนั้น การปฏิเสธความผิดก็คือการยอมรับว่ามีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นจริง แต่เป็นการปฏิเสธว่านั่นไม่ได้เป็นสิ่งที่เลวร้ายอย่างที่ใครต่อใครเข้าใจกัน นายสุเทพได้ให้เหตุผลการกระทำของรัฐบาล โดยอ้างถึงขอบเขตที่กว้างกว่าของความรับผิดชอบของรัฐบาลไว้ตอนหนึ่งว่า

มีประเด็นหนึ่งที่ผมอยากจะกราบเรียนว่าได้มีการบิดเบือนข้อเท็จจริงอย่างน่าเสียดาย คือ บอกว่ารัฐบาลนี้ โดยท่านนายกรัฐมนตรีประกาศทุกวันว่าจะช่วยเหลือคนจน แต่เอาเข้าจริงๆ แล้ว ไปเอื้อเฟื้อกับคนรวย ผมถือว่าการกล่าวหาท่านนายกฯ และรัฐบาลนี้อย่างไม่เป็นธรรม คำแถลงนโยบายของนายกรัฐมนตรีเมื่อ 21 ตุลาคม 2535 เขียนไว้ชัดว่า รัฐบาลจะเร่งรัดปฏิรูปที่ดินและออกเอกสารสิทธิ เพื่อกระจายสิทธิการถือครองของเกษตรกรผู้ยากไร้และเกษตรกรที่ครอบครองทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ โดยจะปรับปรุงกลไกการบริหารและการจัดการของรัฐ ตลอดจนจัดสรรงบประมาณให้สามารถครอบคลุมพื้นที่ได้โดยเฉลี่ยปีละประมาณ 4 ล้านไร่ ท่านมุ่งมั่นที่จะออกเอกสารสิทธิช่วยเหลือคนจน และช่วยคนที่ถือครองทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ แต่คนที่มีความร้ายๆ เอามาพูด เอาเฉพาะวรรคแรกมาพูดว่า นายกฯ พูดว่าจะช่วยคนจน ทำไมมาทำอย่างนี้ ไม่เอาส่วนต่อที่เขียนในบรรทัดนั้นว่าเกษตรกรที่ทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ¹⁵⁶

ข้อน่าสังเกตอยู่ที่ว่า ในขณะที่ข้อกล่าวหาที่มีต่อพรรคประชาธิปัตย์ก็คือ การ "เอื้อเฟื้อกับคนรวย" นายสุเทพกลับขอให้สาธารณชนมองผลลัพธ์จากแง่มุมที่กว้างกว่าเดิม คือให้มองถึงผลประโยชน์ของ "เกษตรกรที่ครอบครองทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ" ด้วย แต่ในกรณีของการแจกสปก. 4-01 ที่ปฏิเสธ ความเข้าใจของสังคมขณะนั้นมีว่า "เกษตรกรที่ทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ" นั้นก็คือเหล่าคนรายนั่นเอง เพราะฉะนั้น ในกรณีนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ในการให้เหตุผลอธิบายการกระทำของตน โดยขอให้สาธารณชนมองเรื่องที่เกิดขึ้นจากผลประโยชน์ที่กว้างกว่านั้น นายสุเทพกำลังเลี่ยงที่จะตอบว่า นโยบายดังกล่าว เป็นการเอื้อเฟื้อให้แก่คนรวยหรือไม่ไปด้วยพร้อมๆ กันนั่นเอง การเลี่ยงไม่พูดถึง "คนรวย" แต่ไปพูดถึง "เกษตรกรที่ทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ" หรือ "คนที่ถือครองทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ" แทน ทำให้นายสุเทพสามารถตอบข้อครหาเรื่องการเอาที่ดินป่าสงวนไปแจกให้คนรวยได้ในระดับหนึ่ง โดยตอบเฉพาะกรณีที่ดินป่าสงวน ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการตอบเพียงบางส่วน หรือแม้แต่ตอบไม่ตรงประเด็น ดังคำอธิบายตอนนี้นำ

ตรงนี้ไม่ใช่เรื่องที่เข้าใจยาก แต่ในช่วงระยะเวลาสองสัปดาห์เศษที่ผ่านมาการบิดเบือนเจตนากรณีกันอย่างชัดเจน ผมจะพยายามอธิบายอย่างไร ก็ไม่เข้าใจ เพราะบังเอิญไปกระตุ้นความรู้สึกของพี่น้องประชาชนว่า รัฐหรือรัฐบาลนี้ เอาที่ป่าสงวนไปตัดแบ่งและแจกให้กับคนทั้งหลาย แทนที่จะแจกให้คนจน แจกกับคนรวยด้วย ตรงนี้คือข้อเข้าใจที่คลาดเคลื่อน รัฐบาลนี้ไม่ได้เอาที่ป่าสงวนแม้แต่ตารางวาเดียวไปแจกให้ใคร แต่เข้าไปออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้คนที่อยู่ในพื้นที่ป่าสงวน แล้วเราประกาศเป็นเขตปฏิรูป ให้เขาได้มีโอกาสเป็นพลเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายด้วย นี่เป็นความจริงที่ผมอยากจะเรียนให้ทราบ ถ้าในบริเวณที่ประกาศไปนั้น ตรงไหนมีป่าอยู่แม้แต่เพียง 15 ไร่ หรือ 20 ไร่ กรมก็ได้มีมติว่าไม่ให้จัดให้ใคร ให้สงวนเอาไว้เป็นป่าชุมชน ป่าสวนกลางที่จะใช้ประโยชน์ด้วยกัน¹⁵⁷

จะเห็นได้ว่า ในขณะที่นายสุเทพตอบยืนยันว่าไม่มีการเอาที่ป่าสงวนไปแจกใคร ซึ่งเป็นคำตอบที่ตรงไปตรงมา ที่ผู้ฟังไม่ต้องเอาไปคิดต่อก็เข้าใจความได้ แต่คำอธิบายที่ว่าสิ่งที่รัฐบาลทำ “เป็นการเข้าไปออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้คนที่อยู่ในพื้นที่ป่าสงวน” นั้น ตามความจริงแล้วผู้ฟังหรือผู้อ่านจะต้องนำไปขบคิดเอาเองว่า คนที่อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนที่จะได้รับหนังสือรับรองการทำประโยชน์นั้น ได้รับหนังสือรับรองการทำประโยชน์ใน “ป่าสงวน” ตามนิยามของกฎหมายหรือ “ป่าสงวน” ตามความเป็นจริง หรือพูดง่าย ๆ ก็คือว่า แล้วป่าสงวนจะยังคงความเป็นป่าสงวนอยู่หรือไม่ นอกจากนี้ คำพูดที่ว่า “คนที่อยู่ในพื้นที่ป่าสงวน” ที่นายสุเทพบอกว่าจะได้มีโอกาสเป็นพลเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายนั้น อาจทำให้ฟังดูแล้วจะคล้าย ๆ กับว่าคนเหล่านี้เป็นพลเมืองที่ด้อยโอกาสจนลืมนึกถึงคำถามดั้งเดิมไปว่า คนเหล่านี้ที่จะได้ประโยชน์จากการแจกเอกสารสิทธิ์ สปก. 4-01 นั้น เป็นคนรวยหรือคนจน เป็นเกษตรกรผู้ยากไร้หรือไม่

ในขณะเดียวกัน สิ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ในการโต้ตอบหรืออธิบาย “ความจริง” ในประเด็นทางการเมืองที่อื้อฉาวร้อนแรงและยืดเยื้อยาวนานอย่างนี้ ก็คือการทำลายความน่าเชื่อถือของผู้ที่ออกมาโจมตี หรือผู้อยู่ “เบื้องหลัง” เรื่องอื้อฉาวดังกล่าว ในกรณีนี้นายสุเทพได้ให้เหตุผลที่มีกลุ่มบุคคลออกมาขัดขวางนโยบายการปฏิรูปที่ดินของรัฐบาลอย่างรวม ๆ ไว้ว่า

ผมอยากถือโอกาสกราบเรียนกับท่านทั้งหลายว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ที่เรื่องใหญ่เพราะว่ามันเป็นเรื่องที่ขัดกับประโยชน์ของคนหลายคนจำนวนมาก คนที่เข้าไปถือครองที่ดินป่าสงวนแปลงใหญ่ๆ เป็นพันเป็นหมื่นไร่ ไม่ต้องการวิธีนี้ ไม่ต้องการให้รัฐบาลดำเนินการปฏิรูปที่ดิน เพราะเขาต้องสูญเสียที่ดินลงไป เคยถืออยู่มาก ก็ต้องลดมาเหลือตามกฎหมาย เพราะฉะนั้นถ้าทำได้ ในปีแรกที่รัฐบาลดำเนินโครงการนี้ มีคนต่อต้านรัฐบาลอยู่ตลอด มีการจัดชุมนุมเดินขบวน จัดม็อบเกือบทุกจังหวัด คนที่อยู่เบื้องหลังม็อบทั้งหลายคือคนที่ถือครองที่ดินไว้มากๆ ทั้งสิ้น แล้วหนุ่นหลังให้เกษตรกรเดินหน้า

ออกมาต่อต้านรัฐบาล กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงเกษตร ได้ช่วยกันชี้แจง ผมเองต้องไปเจอ มีอบทุกสัปดาห์ บางวันสองจังหวัดสามจังหวัด โชคดีที่พี่น้องประชาชนส่วนใหญ่ เมื่อได้รับฟังอธิบายแล้วเข้าใจ การปลูกมีอบ การชักชวนประชาชนยุ้งให้มาต่อต้านรัฐบาลในเรื่องปฏิรูปที่ดิน จึงหมดไป และรัฐบาลก็ทำการปฏิรูปได้เกินเป้าหมายที่กำหนด จากที่กำหนดว่าปีละ 4 ล้านไร่ สองปีเราจึงทำได้ 11.5 ล้านไร่¹⁵⁸

ณ จุดนี้ ชื่อน่าสังเกตอยู่ที่ว่า คนที่ถือครองที่ดินไว้มากๆ ที่นายสุเทพพูดถึง เป็นผู้อยู่เบื้องหลัง มีอบต่อต้านการปฏิรูปที่ดินของรัฐบาล ตามความเป็นจริงแล้วก็คือคนประเภทเดียวกันกับ “เกษตรกรที่ทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ” ที่นายสุเทพแยกแยะออกจาก “เกษตรกรผู้ยากไร้” ในตอนต้นนั่นเอง แต่ “เกษตรกรที่ทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ” แบบไหนที่อยู่เบื้องหลังมีอบซึ่งคอยขัดขวาง นโยบายปฏิรูปที่ดินของรัฐบาลนั้น นายสุเทพแม้ไม่ได้ให้บรรทัดฐานไว้ แต่ก็สามารถยกตัวอย่างในรายละเอียด ซึ่งกลายเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของกลุ่มบุคคลฝ่ายตรงกันข้ามได้อย่างชัดเจนว่า

ผมถามว่าทำอย่างนี้มีคนเสียประโยชน์หรือไม่ มีแน่นอน อย่างน้อยที่สุด ผมจะขออนุญาตยกตัวอย่างว่า ในครอบครัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่ม 16 มีหลายคนที่ถือครองที่ดินเกินเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด แล้วบอกว่าเมื่อรัฐบาลจะต้องเอามาจัดสรร เขายังอึดอัด ผมเคยเล่าให้สื่อมวลชนฟังว่า คนที่มีสตางค์ในกลุ่ม 16 เป็นหัวหน้าทีมใหญ่ คือคุณสุชาติ ตันเจริญ ส.ส.ฉะเชิงเทรา คุณพ่อของคุณสุชาติชื่อนายวิเชียร ตันเจริญได้รับการออกเอกสารสิทธิรับรองการทำประโยชน์หรือ สปก. 4-01 จากสำนักงานปฏิรูปที่ดินไปแล้ว 50 ไร่ ออกให้สมชัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณเป็นนายกรัฐมนตรี เพราะฉะนั้น ที่ ส.ส. เนวิน มากล่าวหาว่าผมออกเอกสารสิทธิให้ เพราะต้องการปิดปากฝ่ายค้านนั้นไม่จริง ถ้าจะต้องปิดปาก ไม่ใช่รัฐบาลนี้ปิดปาก ต้องเป็นรัฐบาลของพลเอกชาติชายเป็นคนปิดปาก แต่ผมเรียนว่าการยกเรื่องนี้มาแสดง ไม่ได้ตั้งใจจะมาประจานท่าน ส.ส.สุชาติ ตันเจริญ แต่ต้องการแสดงให้เห็นว่า ทั้งๆ ที่คุณสุชาติ ตันเจริญ เป็นมหาเศรษฐีคนหนึ่งประเทศไทย แต่คุณพ่อของคุณสุชาติที่เข้าไปครอบครองป่าสงวนอยู่ เป็นการครอบครองอยู่เดิม เราก็จัดสิทธิให้ สำนักงานปฏิรูปที่ดินก็ออกเอกสารให้ตามสิทธิที่พึงมีพึงได้ในกรอบของกฎหมาย ไม่เกิน 50 ไร่ คุณสุชาติพยายามจะเอามาบอกว่าผมพูดผิด ที่ดินนั้นเขายกให้วัดไปแล้ว หลักฐานที่อยู่ในมือบอกว่า คนที่ยกที่ดินให้วัดพระธาตุวาโยนั้น อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินตรงนั้นเหมือนกัน แต่ว่าไม่ใช่พ่อของคุณสุชาติ คนยกให้ชื่อนายบุญธรรม ไหมล้าลิ ยกที่ สปก.จำนวน 15 ไร่ ที่ระหว่าง 4 เอ็นไอดับบลิว ไม่ใช่ที่แปลงของพ่อคุณสุชาติ ที่แปลงของพ่อคุณสุชาติห่างออกไป โดยมีที่คนอื่นคั่นอยู่ 100 ไร่ ผมอยากจะเรียนว่า ที่ผม

ไม่สบายใจก็คือ ในที่ดินแปลงนี้ อยู่ที่ดินนามชัยเขต มีรายงานว่าคุณพ่อของคุณสุชาติ ยังครอบครองที่ดินนี้ (แสดงเอกสารแผนที่ประกอบ) อีก 713 ไร่ และจนถึงเดี๋ยวนี้ยังไม่ยอมให้เจ้าหน้าที่ของเราเข้าไปสำรวจรังวัดเพื่อที่จะกระจายสิทธิ ผมไม่ทราบว่ ที่ไม่ยอมเพราะเหตุอะไร นี่เป็นปัญหา¹⁵⁹

แม้จะดูว่าเป็นการใช้กรรมสิทธิ์ของบิดานายสุชาติ ดันเจริญ แก่นำคนสำคัญคนหนึ่งของ ส.ส. กลุ่ม 16 ที่ออกมาโจมตีกรณี สปก. 4-01 มาเป็นเครื่องมืออธิบายนโยบายการถือเพื่อต่อ “เกษตรกรที่ทำกินในที่ดินประเภทต่างๆของรัฐ” ที่ถูกยึด แต่ตามความเป็นจริงแล้ว นี่คือการโจมตีว่า ส.ส. กลุ่ม 16 มีมูลเหตุจูงใจที่จะบ่อนทำลายนโยบายปฏิรูปที่ดินของรัฐบาลทั้งหมด เป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายที่ออกมาพูดเรื่องการแจกที่ดินป่าสงวนให้คนราย ว่าในความเป็นจริงแล้วก็คือคนรวยที่ไม่ยอมเคารพกฎหมายนั่นเอง สำหรับนายสุเทพ ข้อแตกต่างระหว่าง “เกษตรกรที่ทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ” ที่ถูกยึด ซึ่งได้รับแจกเอกสารสิทธิ สปก. 4-01 ไป กับคนที่ถือครองที่ดินไว้เป็นจำนวนมากๆ แล้ว ออกมาหนุนมือบให้ต่อต้านนโยบายปฏิรูปที่ดินของรัฐบาล ดูจะอยู่ที่ว่า พวกแรกยอมรับ สปก. 4-01 แต่โดยดี ในขณะที่ฝ่ายหลังไม่ต้องการนโยบายปฏิรูปที่ดินนี้ แต่ปัญหาสำคัญซึ่งจะปรากฏเด่นชัดขึ้นในภายหลังอยู่ที่ว่า สาธารณชนนั้นจะไม่ยอมรับเสียตั้งแต่ต้นแล้วว่า “คนที่ถือครองทำกินในที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ” ที่ถูกยึดนั้น เป็นเกษตรกร และควรจะได้รับประโยชน์จากการแจกเอกสารสิทธิ สปก. 4-01 แต่อย่างใด

ที่น่าสนใจก็คือว่า ส.ส. กลุ่ม 16 ก็ไม่ใช่เป้าที่นายสุเทพโจมตีอย่างโจ่งแจ้งเพียงกลุ่มเดียว หากแต่นายสุเทพยังได้โจมตีเจตนารมณ์ของหนังสือพิมพ์ **ไทยรัฐ** อีกด้วยว่า มีเหตุจูงใจส่วนตัวที่ไม่สุจริตในการเสนอข่าว และความเห็นต่างๆ เกี่ยวกับกรณี สปก. 4-01 โดยนายสุเทพกล่าวว่า

ถึงวันนี้ความรู้สึกของผมที่ฝากบอกเพื่อนสื่อมวลชนทุกคนว่า ผมรู้สึกเจ็บปวดเป็นอย่างยิ่ง กับหนังสือพิมพ์ **ไทยรัฐ** เพราะหนังสือพิมพ์ **ไทยรัฐ** ได้ตั้งตัวเป็นพนักงานสอบสวนสอบสวนผมโดยไม่เปิดโอกาสให้ผมแสดงหลักฐานอะไรเลย หนังสือพิมพ์ **ไทยรัฐ** ได้แสดงตัวเองเป็นอัยการส่งฟ้องผม ส่งฟ้องเรียบร้อย แล้วหนังสือพิมพ์ **ไทยรัฐ** ได้ทำตัวเป็นผู้พิพากษาคัดสินผมแล้วพิพากษาว่าผมมีความผิดเสียแล้ว พี่น้องประชาชนหลายคนพลอยหลงเชื่อด้วยประเด็นนี้ ผมไม่เคยมีอคติกับผู้บริหารหนังสือพิมพ์ **ไทยรัฐ** หรือพนักงานของหนังสือพิมพ์ **ไทยรัฐ** หรือคนเขียนคอลัมน์ใดๆ ทั้งสิ้น มีสองเรื่องเท่านั้นเองที่ผมยังตะขิดตะขวงใจอยู่ แต่ผมยังไม่เคยกล่าวหาหนังสือพิมพ์ **ไทยรัฐ** คือมีคนที่ยืนยันตัวเองว่าเป็นคนของหนังสือพิมพ์ **ไทยรัฐ** ไปติดต่อขอให้เราได้ดู จัดการออกเอกสารให้ที่ถูกยึด จำนวน 600 ไร่ อ้างว่าเป็นของผู้ใหญ่ใน **ไทยรัฐ** ผมยังไม่มีเวลาได้สอบสวนเรื่องนี้ แต่ผมสั่งเจ้าหน้าที่ว่าให้ไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นคนมีอิทธิพลขนาด

ไหนด เพราะที่ตรงนี้เป็นโซนซี และก็มีอีกเรื่องคือเรื่องที่จังหวัดระนอง ได้มีการออก นส. 3 ในพื้นที่ชายทะเล แล้วล้ำเข้าไปในเขตป่าสงวนและเขตอุทยาน โดยคนที่เป็นผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ **ไทยรัฐ** ประจำท้องถิ่นอ้างว่า ทำให้ลูกสาวของเจ้าของหนังสือพิมพ์ **ไทยรัฐ** ผมก็ไม่ทราบว่าคุณไหนด ผมบอกเจ้าหน้าที่ว่าอย่าไปอ้าง เราต้องทำตามข้อกฎหมาย หากมีการออกเอกสารสิทธิล้ำเข้ามาในพื้นที่ป่าสงวน ก็ต้องไปดำเนินคดี ต้องไปสอบสวน มีสองเรื่องนี้เท่านั้นเองที่จะเป็นข้อขัดใจกัน แต่ผมไม่คิดว่าคนใน **ไทยรัฐ** จะขัดใจผมด้วยเรื่องนี้ เพราะว่าทั้งหมดนี้ยังไม่ได้ยุติ ยังเป็นเรื่องที่อยู่ระหว่างการดำเนินการสอบสวน¹⁶⁰

จะเห็นได้ว่าในขณะที่ ส.ส. กลุ่ม 16 ถูกโจมตีว่ามีเจตนาที่จะบ่อนทำลายนโยบายปฏิรูปที่ดินทั้งหมด แต่หนังสือพิมพ์ **ไทยรัฐ** ถูกโจมตีว่าเพราะไม่ได้รับผลประโยชน์ส่วนตัว จึงตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ซ้ำเติมนายสุเทพเป็นการเฉพาะ ส่วนนายสุเทพเองนั้นก็มีเหตุจูงใจอย่างไรในการผลักดันการแจกเอกสารสิทธิ สปก. 4-01 ดังกล่าว คำตอบของนายสุเทพซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นการอธิบายนโยบายและเสริมภาพลักษณ์ของตนเองก็คือ

ผมได้ปฏิบัติตามนโยบายของคณะรัฐมนตรีเพื่อต้องการช่วยเหลือพี่น้องประชาชนคนยากจนของประเทศให้ได้มีที่ดินทำกิน คนที่มีอยู่แล้วก็ได้เป็นเจ้าของที่ดินโดยถูกต้องตามกฎหมาย เพราะบางครอบครัวนั้น ตั้งแต่ปู่ มาถึงพ่อ ถึงลูก ไม่เคยมีชื่อเป็นเจ้าของที่ดินในทะเบียนที่ดิน ไม่ว่าในสำนักงานไหนก็ตามในประเทศไทย คนพวกนี้ล้วนกว่าครอบครัวกลายเป็นคนส่วนน้อยของประเทศไปแล้ว สังคมจะทอดทิ้งคนเหล่านี้หรืออย่างไร รัฐบาลทิ้งไม่ได้ จึงเข้าไปดู คนส่วนใหญ่คือคนธรรมดาสามัญชน แต่แน่นอนว่าพวกที่บุกรุกป่าสงวน ทำผิดกฎหมายป่าสงวนนั้น มีทั้งคนจน คนฐานะปานกลาง คนร่ำรวย เมื่อเรานิรโทษกรรมให้เขา ก็ต้องนิรโทษให้เขาหมด เมื่อเราปฏิบัติต่อคนรวยอย่างไร ก็ต้องปฏิบัติต่อคนจนอย่างนั้น ขณะเดียวกัน เมื่อเราเข้าไปช่วยคนจนตรงนี้คนรวยที่ติดอยู่ด้วยและเขามีสิทธิ ก็ต้องได้รับสิทธิ และหากการออกเอกสารสิทธิไปห้าแสนครอบครัวนี้มีรายไหนดที่ผิด เหมือนกับการออกโฉนดที่ดิน ก็เพิกถอนได้ กฎหมายปฏิรูปที่ดินทำได้ง่ายกว่าประมวลกฎหมายที่ดิน ไม่ต้องฟ้องศาล คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินสอบสวนเสร็จ มีมติให้เพิกถอนได้ทันที¹⁶¹

ข้อน่าสังเกตอยู่ที่ว่า เมื่ออธิบายนโยบาย นายสุเทพอธิบายว่านโยบายหลักอยู่ที่การช่วยคนจนให้ได้มีที่ดินทำกิน กล่าวคือ เมื่อกล่าวถึงนโยบาย นายสุเทพไม่เอ่ยถึงคนรวยที่จะได้รับ สปก. 4-01 ไปด้วยเลย แต่เลือกไปใช้คำว่า “คนที่มีอยู่แล้ว” ก็ได้เป็นเจ้าของที่ดินโดยถูกต้องตามกฎหมาย (ซึ่งย่อมรวมถึงคนรวยด้วย) เฉพาะเมื่อกล่าวถึงมาตรการทางกฎหมายซึ่งจะต้องใช้ปรับกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกันเท่านั้นที่นายสุเทพจะกล่าวถึงว่าคนรวยย่อมจะได้รับสิทธิ “นิรโทษ” ไปด้วย กล่าวคือ

กฎหมายย่อมไม่สามารถกีดกันคนรวยออกไปจากความคุ้มครองได้ ทำนองเดียวกันกับที่ทุนการศึกษาของรัฐบาลย่อมไม่สามารถจำกัดว่าเฉพาะคนจนเท่านั้นที่มีสิทธิจะมาสอบ ตามตรรกของนายชวน หลีกภัย สิทธิในการที่คนรวยจะขอเอกสารสิทธิ สปก. 4-01 และสิทธิในการที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันกับคนจน คือเหตุผลหลักที่นายชวน หลีกภัย และนายสุเทพ เพือกสูบรรณ มองว่าทำให้นโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลไม่มีอะไรผิด

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่มีมูลชนจำนวนหนึ่งได้ตั้งข้อสังเกตว่านายสุเทพไม่ได้กล่าวถึงเลยก็คือผลลัพธ์จากนโยบายดังกล่าวที่ทำให้มีการกว้านซื้อที่ดินกันขนานใหญ่ โดยข้าราชการและนายทุนในจังหวัดซึ่งที่ดินราคาแพงเพื่อรอการประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน ส่งผลให้ชาวบ้านที่ขายที่ดินให้กับนายทุนไปแล้ว ย่อมจะไปบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติต่อ และจะส่งผลให้มีการผลักดันให้มีการขออนุญาตเอกสารสิทธิ สปก. 4-01ต่อไป นอกจากนี้ นายทุนที่ถือครองที่ดินอยู่หลายพันไร่ก็จะใช้ซื้อญาติพี่น้องบริวารมาขออนุญาตเอกสารสิทธิ ทำให้ข้ออ้างที่ว่าผู้ได้รับเอกสารสิทธิแต่ละรายจะได้ที่ดินไม่เกิน 50-100 ไร่ ไม่เป็นความจริง¹⁶²

ในเรื่องนี้ เมื่อได้มีการสอบถามกันขึ้น คำตอบของนายสุเทพซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการเลี่ยงไม่ตอบ เพราะเป็นการยอมรับสภาพความเป็นจริง มีดังต่อไปนี้คือ

ผู้สื่อข่าว: ในทางปฏิบัติเป็นไปได้หรือไม่ที่คนมีเงินที่ทราบว่าจะมีการปฏิรูปจุดไหน ก็ไปกว้านซื้อที่ราคาถูก เพื่อรอการปฏิรูป

นายสุเทพ: คนที่เข้าไปทำประโยชน์อยู่ในพื้นที่ป่าอยู่แล้วมีทั่วประเทศไทย เมื่อรัฐบาลนี้แถลงเป็นนโยบาย คนเหล่านี้เขาก็คงอยู่ว่า เขาต้องได้เอกสารสิทธิแน่ เขาจะถูกกฎหมายคราวนี้ ฉะนั้น ในระหว่างที่เราเข้าไปดำเนินการ มีขั้นตอน มีช่วงเวลาอยู่เหมือนกันที่เรากำลังเริ่มออกพระราชกฤษฎีกาประกาศเขตปฏิรูป อาจมีการไปซื้อ ไปขาย ไปเปลี่ยนมือกันก่อนหน้านั้น แต่ทันทีที่มีการประกาศเขตปฏิรูป พระราชกฤษฎีกาออก ซื้อขาย เปลี่ยนมือไม่ได้แล้ว จะถามว่าที่ไหนเขาทราบไหม ผมเชื่อว่าทั่วประเทศเดี๋ยวนี้ เขาทราบว่าที่ดินที่อยู่ในป่าสงวน ที่เราทำอะไรทำสวนแล้ว จะได้รับเอกสารสิทธิตามกฎหมาย รัฐบาล ยกเว้นพื้นที่โซนซีที่กันไว้เป็นเขตอนุรักษ์¹⁶³

ในช่วงนี้เองความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในเดือนธันวาคม 2537 คือการที่พรรคความหวังใหม่ออกจากการร่วมรัฐบาลมาเป็นฝ่ายค้าน ในขณะที่พรรคชาติพัฒนาของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ฉีกสัตยาบันที่ทำร่วมกับฝ่ายค้าน และเข้าไป “เสียบ” ร่วมรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์ โดยมีนายประจวบ ไชยสาส์น จากพรรคชาติพัฒนามาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และนายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฐ์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการฯ และรับผิดชอบดูแลเรื่อง สปก. ก็ได้กลายเป็น อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเด็นเรื่องอื้อฉาว สปก. 4-01 มีมิติของการจัดการกับ “ความจริง” ของ

นักการเมือง หลากหลายรูปแบบ คือเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่น นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ซึ่งขณะเป็นฝ่ายค้าน เป็นกรรมการอยู่ในคณะกรรมการกฤษฎีกาและสหกรณ์ที่ได้ทำหน้าที่ติดตามดูกรณีการออก สปก. 4-01 ที่ภูเก็ตอยู่ แต่เมื่อผันตัวเองมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม คำอธิบายที่นายสุวัจน์ให้กับเรื่องนี้อาจจะก็คือ การ “โยนกลอง” ไปให้เป็นเรื่อง ของข้อบกพร่องของระเบียบ ความผิดพลาดของเจ้าหน้าที่ หรือการหาแพะรับบาป ซึ่งไม่ได้ตรวจสอบ คุณสมบัติของผู้รับ สปก. 4-01 ให้ถูกต้องไป¹⁶⁴ ส่วนนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เมื่อถึงจุดนี้ ได้มีการแก้ตัวในลักษณะของการขอให้กระจายความรับผิดชอบออกไปมากขึ้น โดยได้มีการชี้แจงกับกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ *มติชน* ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ใช่เรื่องที่ตนทำให้เกิด แต่เป็นเรื่องต่อเนื่องมาอย่างน้อย 10-12 ปีแล้ว เพราะรัฐบาลต้องการให้ราษฎรที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติสามารถทำกินได้อย่างถูกกฎหมาย และได้มีการดำเนินการเรื่อยมาตั้งแต่แผนบันไดสามขั้นที่จะกันพื้นที่ซึ่งอยู่มาก่อนปี 2510 ไปเพิกถอนสภาพป่าสงวนแห่งชาติ และออกเอกสารสิทธิให้ ส่วนที่อยู่ระหว่างปี 2510-2518 ให้กรมป่าไม้ไปดำเนินการออกสิทธิที่ทำกิน หรือ สทก. และระหว่างปี 2518-2524 ให้เขาใช้ประโยชน์ แต่ตามแผนบันไดสามขั้น ไม่สามารถปฏิบัติได้ จึงมีการแก้ พ.ร.บ. ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ในปี 2532¹⁶⁵ นอกจากนี้เมื่อพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ซึ่งบัดนี้กลายเป็นพรรคฝ่ายค้าน ออกมาแสดงความเห็นว่า ไม่ค่อยเห็นด้วยกับมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 4 พฤษภาคม 2536 ที่อนุญาตให้ผู้ได้รับ สปก. 4-01 นำไปออกโฉนดได้ หากสามารถพิสูจน์ได้ในภายหลังว่าครอบครองมาก่อนประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ นายสุเทพ ก็ตอบได้ในลักษณะของการทำลายความน่าเชื่อถือของเจตนารมณ์ของผู้ดำเนินในประเด็นนี้ไปว่า ต้องย้อนกลับไปดูการประชุมร่วมกับกระทรวงเกษตรฯ ด้วย เพราะคนเป็นประธานในการประชุม คือ พลเอกชวลิต และคนเสนอเรื่องเข้า ครม. คือ พลเอกชวลิต ไม่ใช่กระทรวงเกษตร และไม่มีใครบังคับให้พลเอกชวลิตลงนามด้วย¹⁶⁶

ข้างนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี แม้ว่าจะยังคงยืนยันว่านโยบายถูกต้อง แต่ก็ดูจะให้น้ำหนักมากขึ้นว่ามีความผิดพลาดเกิดขึ้นในระดับปฏิบัติ โดยได้ให้สัมภาษณ์ผ่านรายการโทรทัศน์ เนชั่นนิวส์ทอล์ค ถึงการออกเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4-01 ว่าเรื่องนี้ไม่มีปัญหาสำหรับรัฐบาล การลาออกของนายสุเทพเป็นเพราะไม่อยากให้ยืดเยื้อและตกเป็นเหยื่อ แม้ว่าเรื่องนี้จะปัญหาเกิดขึ้น ตนยังภูมิใจและพอใจต่อผลงานรัฐบาลในเรื่องนี้ เพราะตามความจริงแล้วเป็นเพียงปัญหาในระดับผู้ปฏิบัติ ไม่เชื่อว่าจะมีรัฐมนตรี คนไหนไปนั่งตรวจสอบว่าใครได้หรือไม่ได้ แม้แต่จังหวัดตรัง นายกฯ ยังไม่มีเวลา ไปสนใจ และที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งก็คือการให้เหตุผลไปในทำนองว่า แม้ประชาชนอาจจะรู้สึกไม่พอใจ แต่จริงๆ แล้วภาพรวมของสิ่งที่เกิดขึ้นก็มีผลดีปรากฏขึ้นแล้ว ข้อผิดพลาดย่อมเป็นเรื่องปกติ โดยเฉพาะถ้าสาธารณชนจะเปรียบเทียบกับกรณีอื่นๆ ดังคำพูดของนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ตอนหนึ่งที่ว่า

แม้เรื่องนี้จะทำให้นโยบาย ส.ป.ก. ติดลบ แต่ภาพรวมถือว่าประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจ มีคนรวยส่วนหนึ่งไม่สามารถไปลบคนจนส่วนใหญ่ได้ เราจะปกป้องปิดบังความจริงไม่ได้ เพราะเราไม่ได้เล่นการเมืองวันนี้นั่นเดียว ไม่ใช่ของแปลกถ้าจะมีเรื่องผิดพลาดเกิดขึ้น เพราะแม้แต่การออกโฉนดที่ดินซึ่งทำกันมาเป็นสิบๆ ปียังผิดพลาดได้ ผมยืนยันได้ว่าจะไม่ทำเพื่อประโยชน์ของพวกเขาหรือคนประชาธิปไตย เป้าหมายคือพี่น้องประชาชน¹⁶⁷

ในเรื่องเดียวกันนี้ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อไปออกรายการโทรทัศน์ได้กับ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ส.ส. กรุงเทพมหานครจากพรรคกิจสังคม ได้ได้ข้อกล่าวหาเรื่อง การให้เอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4-01 แก่คนรวยที่ไม่ใช่เกษตรกร โดยอ้างความเสมอภาคของกฎหมายในสังคมเสรีประชาธิปไตยว่า การแจก ส.ป.ก. 4-01 ไม่สามารถตัดสินสิทธิผู้หนึ่งผู้ใดได้ เพราะไม่ใช่ประเทศคอมมิวนิสต์ และผู้รับ ส.ป.ก. มีคุณสมบัติตามกฎหมาย ก็ต้องมีสิทธิรับที่ดินจากการปฏิรูปในจำนวนที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้นายสุเทพยังอ้างนายชวน หลีกภัย มาทำลายความน่าเชื่อถือของ ร.ต.อ. เฉลิม ด้วยการกล่าวว่า นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีและรัฐบาล ดำเนินการในเรื่องอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม ไม่มีลัทธิลบลบใน ในขณะที่ ร.ต.อ. เฉลิม ใช้พื้นฐานความคิดตัวเองมาวิเคราะห์การกระทำของผู้อื่น ซึ่งนายกรัฐมนตรีและตนก็ไม่เคยมีปัญหาเรื่องทุจริตเหมือนคนบางคนที่ถูกยึดทรัพย์ล้มัย ร.ส.ช. จนต้องหนีไปต่างประเทศ¹⁶⁸

สำหรับนายประจวบ ไชยสาส์น จากพรรคชาติพัฒนาซึ่งมารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์นั้น เห็นได้ชัดว่าพยายามอย่างยิ่งที่จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องอื้อฉาวนี้ เพราะฉะนั้น เมื่อมีข่าวว่า ว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ สุวรรณฉวี แกนนำกลุ่ม 16 จากพรรคเดียวกัน ยังโจมตีเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 อยู่ และนักข่าวเอาเรื่องนี้ไปถาม นายประจวบก็เสี่ยงที่จะไม่ตอบ โดยการอ้างภาระหน้าที่ตามปกติของนักการเมือง มีหน้าซำยังมองไปในแง่บวกด้วยว่า นายไพโรจน์ทำหน้าที่ ส.ส. ซึ่งเป็นเอกสิทธิ์ตามรัฐธรรมนูญ จะไปสกัดกันไม่ได้ และการกระทำของว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ และการกระทำของรัฐบาล ต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือความถูกต้อง และคงไม่มีพรรคใดห้ามไม่ให้ ส.ส. ทำหน้าที่การที่ว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ทำเช่นนั้น ก็เป็นการช่วยรัฐบาล เท่ากับมีคนช่วยดูแล¹⁶⁹ เมื่อผู้สื่อข่าวรุกว่าว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์จะไปไกลถึงขนาดขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจในเรื่องนี้เลยทีเดียว นายประจวบก็เสี่ยงไม่ตอบอีก ด้วยการกล่าวว่า ว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ พูดวันละร้อยอย่างจำไม่ได้¹⁷⁰ เมื่อผู้สื่อข่าวถามว่า หากมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว พบว่าการออกเอกสารสิทธิให้นายทศพร เทพบุตร สามีนางอัญชลี เทพบุตร ส.ส. ภูเก็ต พรรคประชาธิปัตย์ ไม่ถูกต้อง จะเพิกถอนหรือไม่ นายประจวบก็เสี่ยงที่จะไม่ตอบคำถามนี้ แต่กลับไปตอบในแง่หลักการแทนว่า ไม่อยากเจาะจงเป็นรายบุคคล หากใครผิดก็ว่าไปตามผิด และชี้ว่าผิดตรงไหน และต้องพิจารณาว่าเป็นความผิดทางกฎหมายหรือ

อย่างอื่น จึงจะจัดการ¹⁷¹ ทางด้านพลพรรคประชาธิปไตย ก็ออกมาตอบโต้การรุกของ ส.ส. กลุ่ม 16 ด้วยการผลิตซ้ำในสิ่งที่นายชวน หลีกภัย ได้กล่าวไว้แล้ว คือการกระจายความรับผิดชอบให้รัฐบาลเก่า และให้เหตุผลว่า สิ่งที่ดีมีมากกว่าสิ่งที่ผิด เช่น นายชินวรณ์ บุญยเกียรติ ส.ส. นครศรีธรรมราช พรรคประชาธิปัตย์ ได้ออกมาชี้แจงว่าการปฏิรูปที่ดินจำนวน 1 แสน 5 หมื่นไร่ มีเพียง 1.5 % ที่เกิดมีปัญหาขึ้นมา เพราะมีการครอบครองมานาน ทั้งนี้เป็นผลมาจากรัฐบาลชุดก่อนที่ปล่อยให้ผู้คนเข้าไปครอบครองพื้นที่ป่าสงวนฯ จนทำให้แก้ปัญหาได้ยาก เมื่อฝ่ายค้านมาตรวจสอบการออก ส.ป.ก. 4-01 แล้วและพบข้อบกพร่อง น่าจะมีการชี้แจงให้ชัดเจน ไม่ใช่มาทำเหมือนตีตนไปก่อนไข้ โดยการใช้บรรทัดฐานความคิดและประสบการณ์เดิมเป็นหลัก¹⁷²

ในขณะเดียวกัน นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฎ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการ ส.ป.ก. เมื่อถูกรุกหนักยิ่งขึ้นว่า นโยบายของพรรคประชาธิปัตย์ ที่กำหนดให้มีการออกเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก. 4-01 ให้ได้ถึงปีละ 4 ล้านไร่ ทำให้ต้องไปเร่งรัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมป่าไม้ ให้เร่งมอบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรม ให้กับสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เพื่อนำไปออกเอกสารสิทธิ์ กรมป่าไม้จึงจำเป็นต้องเร่งสำรวจพื้นที่ป่า 1007 ป่า พื้นที่ 44.22 ล้านไร่ ให้เสร็จภายในวันที่ 30 ธันวาคม 2536 เพื่อส่งมอบให้ ส.ป.ก. ทำให้ต้องอาศัยข้อมูลจากดาวเทียม ที่มีอัตราส่วน 1:250000 และทำแผนที่อัตราส่วน 1:50000 ความผิดพลาดในการขีดเส้นแนวปฏิรูปที่ดินจึงผิดพลาด ไม่สามารถแยกพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม และป่าเพื่อการอนุรักษ์ออกจากกันได้ นายจรินทร์ก็แก้ตัวให้นายสุเทพ และ “โยนกลอง” ความรับผิดชอบไปให้แก่เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ โดยกล่าวว่า เรื่องนี้ไม่เป็นธรรมต่อนายสุเทพ ตนไม่ได้แก้ตัวแทน แต่นายสุเทพเข้ามาดูแลก็ต้องปฏิบัติ ตามนโยบายของรัฐบาล เป็นหน้าที่ของนายสุเทพที่ต้องเร่งรัดทุกเรื่อง เพื่อให้การปฏิรูปดำเนินไปได้ ที่มีข่าวออกมาเช่นนั้น สะท้อนประสิทธิภาพการทำงานของกรมป่าไม้ว่า กรมป่าไม้ภายใต้การดูแลของอธิบดี ไม่มีข้อมูลอยู่ในมือเลย ทั้งที่ความจริงต้องมีข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ในฐานะที่เป็นกรมป่าไม้ มีหน้าที่ดูแลรักษาป่า ต้องมีข้อมูลตลอดว่า ตรงไหนเป็นป่าสมบูรณ์ ตรงไหนเป็นป่าเสื่อมโทรม และตรงไหนไม่ใช่สภาพป่า¹⁷³

ทางด้านนายสุเทพ แม้ว่าจะยังคงยืนยันว่า แนวทางการแก้ไขปัญหการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน ด้วยวิธีการปฏิรูปที่ดิน เป็นแนวทางที่ถูกต้อง แต่ได้เพิ่มการแก้ตัวว่า หากทำอย่างที่คุณอื่นเสนอ จะเกิดผลร้ายยิ่งกว่าที่เป็นอยู่เสียอีก กล่าวคือ ถ้าเลือกแนวทางอื่น จะไม่สามารถแก้ปัญหาให้คนประมาณล้านครอบครัวได้ หรือจะเลือกวิธีที่ ส.ส.หลายคนรวมทั้งฝ่ายค้าน เสนอ คือขอเพิกถอนป่าสงวนไปเลย และไปออก น.ส. 3 หรือออกโฉนด โดยประมวลกฎหมายที่ดิน ก็จะทำให้ประเทศเสียหายหนักเข้าไปอีก¹⁷⁴ โชคดีเท่านั้น นายสุเทพยังได้ให้เหตุผลว่า อันที่จริงแล้วสิ่งที่ผิดพลาดไปบ้างก็ไม่ใช่ว่ามากมายอะไร เป็นเรื่องปกติ ซึ่งก็หมายถึงว่า ผลดีที่เกิดขึ้นย่อมมีอยู่แล้ว และเพราะฉะนั้นจึงไม่ควรที่

จะต้องให้รัฐมนตรี หรือข้าราชการระดับสูงอย่างอธิบดีที่ดูแลเรื่องนี้ต้องออกมารับผิดชอบแต่อย่างใด โดยนายสุเทพกล่าวว่าการออก น.ส. 3 หรือโฉนด ที่ออกโดยกรมที่ดินมีข้อผิดพลาดมากเป็นแสนๆ ฉบับและต้องมีเรื่องฟ้องร้องขึ้นโรงขึ้นศาลต้องเพิกถอนกันอยู่เป็นประจำ เฉพาะที่ล้ำเข้ามาในเขตป่าสงวนก็เป็นแสนกว่าราย แต่ไม่ได้หมายความว่าประมวลกฎหมายที่ดินไม่ดี แต่เป็นเรื่องของคนปฏิบัติ ซึ่งไม่เคยมีใครมาเรียกร้องว่าอธิบดีกรมที่ดินหรือรัฐมนตรีมหาดไทยต้องลาออก แต่เวลาเกิดเรื่องกับกฎหมายปฏิรูปที่ดินมาดีไปเลยว่าการกฎหมายปฏิรูปไม่ดี รัฐมนตรีที่รับผิดชอบต้องลาออก หรือรัฐบาลต้องรับผิดชอบซึ่งเป็นกรณีที่แปลก¹⁷⁵

สำหรับข้อครหาที่ว่าตนเร่งรัดปฏิรูปที่ดินที่จังหวัดภูเก็ตเร็วเป็นพิเศษ เพราะมีการสั่งราชการหนังสือที่นางอัญชลี วานิช เทพบุตร เลขาธิการรัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ทำมาเป็นพิเศษอันที่จริงแล้วก็เป็นเรื่องที่ทำให้ กับเรื่องที่ ส.ส.ทุกพรรคการเมือง ทั้งฝ่ายค้านและรัฐบาลเหมือนกันหมด โดยนายสุเทพได้เจาะจงพูดถึงกรณีของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนาเป็นกรณีเฉพาะ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นการโจมตีทางอ้อมแก่ผู้ที่หยาบยกเอาเรื่องนี้ขึ้นมาโจมตีตนนั่นเอง

ปัญหาเรื่องที่ดินมีคนทำหนังสือมาถึงผมเยอะแยะ แม้แต่คุณชาติชาย ชุณหะวัณ ก็เคยทำหนังสือถึงผมให้ดูแลให้เป็นพิเศษ หนังสือที่ทำมาถึงผมยังรวบรวมไว้เป็นหลักฐานเลย คนที่มาเป็นตัวตั้งตัวตีมาเล่นงานผม ต้องไปดูสำเนาหนังสือที่เขียนมาถึงผมก่อนว่าเขียนอย่างไรไว้บ้าง มาถึงวันนี้ มาตำหนิว่าผมทำไม่ถูก ต้องไปอ่านหนังสือที่ตัวเองเขียนไว้ก่อน¹⁷⁶

ครั้นเมื่อผู้สื่อข่าวถามว่าฝ่ายค้านยังคงเดินหน้าชุดคู่เรื่อง สปก. 4-01 อย่างต่อเนื่องนั้น ทำให้รู้สึกหนักใจหรือไม่ นายสุเทพเสียงไม่ตอบคำถามนี้โดยตรง ว่าหนักใจหรือไม่ แต่อาศัยโอกาสนี้เปิดประเด็นทางการเมืองด้วยการพูดยืนยันความบริสุทธิ์ของตนเองว่า

ให้คู่ย์ให้ตายทั้งชาตินี้และชาติหน้าก็ไม่พบข้อผิดพลาดของผม เพราะผมไม่ได้ทำอะไรผิด ไม่ว่าจะเป็นใครก็ตามถ้าเขามีหลักเกณฑ์ต้องได้ เขาก็ต้องได้ ถ้าเขาไม่ควรได้ ก็ต้องไม่ได้ ซึ่งการสั่งราชการของผมมีหลักฐานไว้หมด¹⁷⁷

นอกจากนี้นายสุเทพยังโจมตีเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของกรมป่าไม้ที่ร่วมมือให้ข้อมูลแก่ฝ่ายค้าน ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงกันข้ามอีกด้วยว่า

ไม่เหมือนกับข้าราชการบางคนบางแห่ง ลูกน้องจะโยกย้ายก็ต้องไปเรียกเงิน 5 แสน 3 แสน 2 แสน ผมอาจจะเล่นงานอยู่ แต่เสียตายผมหมดอำนาจเสียก่อน ไม่อย่างนั้น ผมจะเล่นงานให้ได้ ผมเชื่อว่าที่ผมทำอยู่เทวดารู้เห็น และผมก็ไม่หวังจะให้ใครมาล้างมลทินให้ ผมอายุ 46 ปี ยังมีเวลา¹⁷⁸

เมื่อถึงจุดนี้จะเริ่มประจักษ์ชัดขึ้นว่าในประเด็นทางการเมืองเรื่อง สปก. 4-01 นี้ พลพรรคประชาธิปัตย์มีแนวทางจัดการกับ “ความจริง” ที่แตกต่างกันไประหว่างส่วนที่เป็นการจัดการกับพรรคฝ่ายค้าน และข้อวิพากษ์วิจารณ์ของ ส.ส. จากพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกัน กล่าวคือกับพรรคฝ่ายค้าน กลวิธีหลักจะเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของผู้โจมตีเป็นหลัก เช่น นายบัญญัติ บรรทัดฐาน รองนายกรัฐมนตรีและรองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์กล่าวถึงข้อมูล สปก. 4-01 ที่อยู่ในมือฝ่ายค้าน โดยเฉพาะพรรคความหวังใหม่ที่จะอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภาว่าคงไม่มีอะไรมากนัก โดยกล่าวให้สาธารณชนต้องตั้งข้อสงสัยกับเจตนารมณ์ของพรรคความหวังใหม่ว่า

ผมไม่คิดว่าจะมีข้อมูลอะไร เพราะจริงๆ แล้วไม่มีอะไรมาก เมื่อครั้งที่เกิดปัญหาขึ้น นายสุเทพ เทือกสุบรรณ อดีต รมช.เกษตรฯ ก็ได้ชี้แจงในคณะรัฐมนตรี และ พลเอกชวลิตก็ไม่เห็นมีปัญหาอะไร เวลาที่พรรคความหวังใหม่อยู่ร่วมรัฐบาลก็ยังไม่เคยพูดถึงเรื่องนี้ว่ามีปัญหาอย่างไร¹⁷⁹

แต่เมื่อผู้สื่อข่าวถามว่า ปัญหาระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคชาติพัฒนา กำลังจะบานปลาย เพราะที่ ร.ต. ไพโรจน์ สุวรรณฉวี แกนนำกลุ่ม 16 จากพรรคชาติพัฒนา ยังคงวิพากษ์วิจารณ์เปิดเผยพรรคประชาธิปัตย์อย่างต่อเนื่อง นายบัญญัติก็ได้ตอบได้ หรือพูดถึงว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ โดยตรง แต่เลี่ยงไปพูดเรื่องภาพรวมหรือหลักการว่า การมีสมาชิกมาก มีพรรคมาก ก็ต้องมีปัญหากันบ้าง แต่ก็ไม่ได้อะไรร้ายแรงใหญ่โต แต่ละพรรคจะดูแลเอง และคงตระหนักถึงความเปราะบางของความเป็นรัฐบาลผสม และเมื่อผู้สื่อข่าวถามย้ำว่า ขณะนี้พรรคประชาธิปัตย์กำลังเพลี่ยงพล้ำ พรรคชาติพัฒนา นายบัญญัติก็เลี่ยงที่จะตอบอีก โดยกล่าวแต่เพียงว่า ยังไม่มีใครเพลี่ยงพล้ำ หรือใครเอารัดเอาเปรียบใคร¹⁸⁰

การสร้างความน่าสงสัยในเจตนารมณ์ของผู้โจมตีกรณี สปก. 4-01 ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะ ส.ส. ฝ่ายค้านเท่านั้น หากพลพรรคประชาธิปัตย์ยังใช้กลวิธีเดียวกันตอบทบทวนของสื่อมวลชนอีกด้วย เช่นนายมานิชญ์ วิชัยกุล ส.ส. นครศรีธรรมราช พรรคประชาธิปัตย์ เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้กล่าวถึงการที่สื่อมวลชนเกาะติดสถานการณ์แจกเอกสารสิทธิ สปก. 4-01 ทางภาคใต้ และพบว่าญาติของ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์มีชื่อเป็นผู้มีสิทธิได้รับ สปก. 4-01 เป็นจำนวนมากว่า

ทำไมหนังสือพิมพ์บางฉบับจึงไม่ไปหาข้อมูลการแจก สปก.4-01 ที่ภาคเหนือบ้าง จะพบว่ามันักธุรกิจ นักการเมือง คนใหญ่คนโต ก็ยังได้รับ ทำไมมาดูแลที่นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต การทำเช่นนี้มีเจตนาอะไรกันแน่ การกล่าวหาคนนามสกุลเดียวกับนายสุเทพรับ สป.ป.ก. ผมอยากถามว่าญาติ ส.ส.เป็นครอบครัวหมดเลยหรือ¹⁸¹

อย่างไรก็ตาม แนวทางของพลพรรคประชาธิปัตย์ส่วนใหญ่จะไปในทิศทางเดียวกันคือการทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายที่โจมตี เช่น นายไตรรงค์ สุวรรณคีรี ส.ส. สงขลา พรรคประชาธิปัตย์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม กล่าวถึงกรณีที่พบว่ามีกรแจก ส.ป.ก. ให้ญาติพี่น้องนายสุเทพ เทือกสุบรรณ จำนวนมากว่า

อ้อ...ถ้าเอานามสกุลมาดูกัน ก็มียามสกุลของฝ่ายค้านเหมือนกัน มีมากด้วย ผมรออยู่ว่าเมื่อไหร่จะมีนามสกุลสุวรรณศิริได้บ้าง จะได้ดัง ตอนนั้นชักรำคาญ มีแต่ฝ่ายค้าน มาพูดแต่เรื่อง ส.ป.ก.¹⁸²

ถึงตอนนี้ แม้แต่นายชวนหลีกภัย นายกรัฐมนตรี ที่เคยพูดถึงเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 ในด้านนโยบายเป็นหลัก ก็มีการ "โยนกลอง" บัดความรับผิดชอบให้กับฝ่ายปฏิบัติชัดเจนยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากคำปราศรัยของนายชวน ที่มีต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขที่ห้องประชุมวิทยาลัยเทคนิควัง เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2538 ว่า ปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทางราชการต้องการนำไปใช้ในการก่อสร้างส่วนราชการต่างๆ อาทิ สถานศึกษา สถาบันทางสาธารณสุข แต่ที่มักมีเรื่องบุกรุกที่ดินเกิดขึ้น ส่วนใหญ่ไม่ใช่เป็นปัญหาที่เกิดจากชาวบ้าน แต่เกิดจากอดีตข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เคยมีอำนาจ เข้าไปบุกรุกจับจองเป็นที่ของตนเอง จึงเป็นเรื่องน่าหนักใจ เพราะเป็นคนของรัฐบาลเอง จะต้องกำชับกันต่อไป

ผมยืนยันได้ว่าไม่มีรัฐมนตรีคนไหนโกงกิน แต่ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นอาจจะมาจากระดับปฏิบัติหรือเจ้าหน้าที่ ถ้าหากมีการโกงกินกันในรัฐบาล ผมไม่ปล่อยไว้ เพราะปล่อยไว้ไม่ได้ จะต้องจัดการ เนื่องจากรัฐบาลนี้ถือหลักความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ¹⁸³

แต่นอกจากนี้แล้วก็ยังมีกรโจมตีลักษณะความไม่ซื่อสัตย์สุจริตของผู้ที่ออกมาโจมตีกรณี ส.ป.ก. 4-01 และยกย่องตนเองว่า

เรื่อง ส.ป.ก.ที่วิจารณ์กันในขณะนี้ ขอรับรองว่าไม่มีรัฐมนตรีคนไหนไปโกง ไปกิน แต่ในเรื่องการปฏิบัติ เมื่อตรวจสอบพบว่าผิด ก็ว่ากันเป็นเรื่องๆ รัฐบาลนี้ยึดมั่นความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เหมือนกับชุดก่อนๆ ที่ผ่านมา มีการโกงกินกันจนทนายต้องออกมาปฏิวัติ¹⁸⁴

อย่างไรก็ตาม ถึงตอนนี้ ท่าทีที่พลพรรคประชาธิปไตยมีต่อว่าที่ ร.ต.ไพโรจน์ สุวรรณฉวี จากพรรคชาติพัฒนา (ซึ่งแม้ว่าจะเข้ามาร่วมรัฐบาลแล้ว แต่ยังคงวิพากษ์วิจารณ์ด้วยเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 อยู่ต่อไป) เริ่มเปลี่ยนไปจากการเล็งๆที่จะไม่ตอบคำถามที่พาดพิงถึงว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ มาเป็นการโจมตีเจตนาารมณ์ของผู้โจมตี ไม่แตกต่างอะไรจากการโจมตี ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง เช่น นายธำนิษฐา ใจสมุทร ส.ส. สตุล พรรคประชาธิปไตย กล่าวได้ตอบทำลายความน่าเชื่อถือของว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ ในเรื่องนี้ว่า

ตัวว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์เอง อีกทั้งเครือญาติ ก็ได้รับ ส.ป.ก. ด้วยกันทั้งสิ้น ที่ อ.หนองหญ้าปล้อง จ.เพชรบุรี อยากรู้อะไรมากกว่านี้ ต้องไปถามนายอลงกรณ์ พลบุตร จะรู้เรื่องดีที่สุด¹⁸⁵

ส่วนนายอลงกรณ์ พลบุตร ส.ส. เพชรบุรี พรรคประชาธิปัตย์ ได้แถลงที่รัฐสภาเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2538 ถึงความเคลื่อนไหวของว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ สุวรรณฉวี ส.ส. นครราชสีมา พรรคชาติพัฒนา ในเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 ว่า พรรคชาติพัฒนาได้เข้าร่วมรัฐบาล แต่ยังมีสมาชิกบางคน ไม่เคารพต่อมารยาทและวินัยทางการเมือง ออกมาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลตัวเองแบบเล่นไม่เลิกล้ม ทำให้เกิดผลกระทบต่อพรรคประชาธิปัตย์โดยตรง ทั้งๆ ที่พรรคก็สูญเสียรัฐมนตรีที่ดูแลเรื่องนี้ไปแล้ว 2 คนซึ่งพรรคประชาธิปัตย์จะไม่ยินยอมให้มีการขาดวินัย เรื่องนี้จะต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด โดยให้ผู้ใหญ่ทั้ง 2 พรรคพูดคุยกัน เรื่องนี้ เมื่อพรรคประชาธิปัตย์เปิดโอกาสให้รัฐมนตรีพรรคชาติพัฒนา เข้ามาดูแล ก็น่าจะพิสูจน์ถึงความจริงใจได้แล้ว แต่สมาชิกพรรคชาติพัฒนาบางคน กลับนำข้อมูลเก่ามาพูด ก่อกวนได้นำในรัฐบาล ทั้งๆ ที่ ส.ส.ผู้นั้นสามารถเสนอข้อมูลต่อนายประจวบ ไชยสาส์น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้อยู่แล้ว และแถมท้ายด้วยการโจมตีการทำงานของรัฐมนตรีพรรคชาติพัฒนาที่ส่อไปในทางทุจริตว่า

การแก้ปัญหา ส.ป.ก. อย่าแก้ทางทีวีหรือหนังสือพิมพ์ เปิดสภาเมื่อไรค่อยมาแก้กัน ไม่ใช่มาพูดถึงปัญหาที่ผ่านมา เล่นเป็นเกมการเมืองทำลายพรรคประชาธิปัตย์ มากกว่าที่จะแก้ปัญหา ผมยอมไม่ได้ และพรรคร่วมรัฐบาลอื่นก็ยอมไม่ได้ รัฐบาลจะอยู่ไม่ได้ ถ้าพรรคร่วมรัฐบาลขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้ามี ส.ส.ประชาธิปัตย์ออกมาพูดว่า มีการทุจริตในเรื่องการส่งคนงานไปนอก ติดต่อกัน 3-4 เดือน ทั้งๆ ที่รัฐมนตรีของพรรคชาติพัฒนารับรองว่าจะแก้ปัญหา ถามจริงๆ ว่า พรรคชาติพัฒนาจะยอมได้หรือไม่¹⁸⁶

ข้างนายสุรเชษฐ์ แวอาแซ ส.ส. นราธิวาส พรรคประชาธิปัตย์ ก็โจมตีเจตนารมณ์ของว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ สุวรรณฉวี ในทำนองเดียวกันว่า ว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ทำไปเพื่อความอยากดังเท่านั้น เพราะปกติก็ไม่มีจิตสำนึกอะไรอยู่แล้ว ว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ไม่เคยทำประโยชน์ให้ประเทศชาติ ไม่มีมารยาท เมื่อมาร่วมรัฐบาลกลับกล่าวหารัฐบาลทำตัวเยี่ยงโจร ทั้งที่ ว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ ยิ่งกว่าโจรเสียอีก รู้ข้อมูลแต่ปกปิดเอาไว้ ชอบทำตัวดังเป็นสมุนเจ้าพ่อ นอกจากนั้น นายสุรเชษฐ์ยังทวงบุญคุณจากพรรคชาติพัฒนาต่อไปอีกด้วยว่า พรรคประชาธิปัตย์ช่วยให้ได้เป็นรัฐบาล แต่กลับทำเหมือนไม่รู้สึกรู้สา โดยเฉพาะพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา

ผมไม่แน่ใจว่ามีผู้ใหญ่นับสนุนการออกมาพูดจากรั้วนี้หรือไม่ แต่คิดว่าไม่น่าจะมี ทำเพื่อความอยากดัง ไม่ยอมสำนึก ทั้งที่พรรคชาติพัฒนาเกิดมาได้เพราะพรรคประชาธิปัตย์ ดึงมาชุบให้เกิด เหมือนเป็นการแฉ่งเกิดให้ ไม่นานปานนี้ พลเอกชาติชายรอไปเถอะ ที่จะได้เข้ามาเป็นรัฐบาล¹⁸⁷

สำหรับพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อถูกบีบให้ออกมาปราชญ์พรรคที่ชุดคู่ปัญหา ส.ป.ก. 4-01 จนกระทั่งเกิดปะทะคารมอย่างรุนแรงกับสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ก็เลี้ยวไปเสีย โดยให้เหตุผลอธิบายว่า เรื่องที่เกิดขึ้นไม่เลวร้ายนัก เพราะเป็นเพียงการปฏิบัติตามหน้าที่ปกติของ นักการเมืองเท่านั้น แบบเดียวกันกับวิธีการให้เหตุผลของนายประจวบ ที่จะไม่แฉว่าที่ ร.ต.ไพโรจน์ มาก่อน

เรื่องที่ผู้แทนออกมาพูดโจมตีนั้น เป็นเรื่องธรรมดาของผู้แทน จะไปห้ามเขาพูดนั้น เป็นเรื่องยาก เพราะสภาพแปลว่าพูดอยู่แล้ว* จะต้องให้เขาพูด พวกเราเองก็มีอาชีพเพื่อพูดอยู่แล้ว ถ้าไม่ได้พูดก็ไม่ถูกต้อง สิ่งทีพูดในขณะนี้ก็ได้เป็นเรื่องใหม่อะไรเลย เป็นเรื่องเก่า ก็บริหารจัดการกันเสียให้เสร็จโดยเร็ว อันไหนพลาดพลั้งไม่เรียบร้อย ก็แก้ไขให้เรียบร้อยลงไป เมื่อผิดพลาดก็ต้องแก้ไข ผมไม่เห็นมีปัญหาอะไรเลย¹⁸⁸

อย่างไรก็ดี นายเนวิน ชิดชอบ ส.ส. บุรีรัมย์ แกนนำกลุ่ม 16 จากพรรคชาติไทย ได้ออกมาโต้ตอบพลพรรคประชาธิปัตย์ที่โจมตีว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ สุวรรณฉวี เรื่องไ้มารยาททางการเมือง ด้วยการแจกแจงว่า พรรคประชาธิปัตย์เองก็เคยทำอย่างเดียวกันกับที่กล่าวหาว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ มาก่อนเท่ากับเป็นการตอกย้ำความผิดของพรรคประชาธิปัตย์ และเสริม "ความจริง" จากมุมมองของฝ่ายค้านในเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 ว่า

การที่พรรคประชาธิปัตย์โจมตีว่าที่ ร.ต. ไพโรจน์ ไ้มารยาททางการเมือง โดยบอกว่า เมื่อร่วมรัฐบาลก็ต้องยกมือสนับสนุนรัฐบาลนั้น เป็นคำพูดที่เอาแต่ได้ เพราะในสมัยหนึ่งที่พรรคประชาธิปัตย์เป็นรัฐบาล ก็ยังเคยไม่ยกมือสนับสนุน ร.ต.อ. สุรัตน์ ไสสถานเคราะห์ ร.ม.ช.เกษตราฯ พรรคกิจสังคม อ้างว่าเป็นเรื่องถูกต้อง ไม่จำเป็นต้องยกมือสนับสนุนรัฐมนตรีที่ทำผิด แต่วันนี้กลับจะให้ ส.ส. ที่มีคุณธรรม ทั้งความรับผิดชอบ ต่อบ้านเมือง ไปยกมือรับรองให้คนที่ทำผิดกฎหมาย¹⁸⁹

ส่วนพลพรรคประชาธิปัตย์ก็ยังคงยึดแนวทางสนับสนุนนโยบาย แต่แก้ตัวว่าเป็นปัญหาในทางปฏิบัติของนายชวน หลีกภัย อย่างเหนียวแน่น เช่น นายพิชัย รัตตกุล อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ กล่าวว่านโยบายปฏิรูปที่ดินเป็นเรื่องที่ดี พรรคควรยืนยันนโยบายนี้ต่อไป แต่ปัญหาเกิดขึ้นเพราะการปฏิบัติหละหลวม ซึ่งจะต้องแก้ไขให้ดี ยอมรับว่าเรื่องที่เกิดขึ้นกระทบจิตใจคน เพราะผู้ได้รับ ส.ป.ก. 4-01 หลายคนมีเงิน รัฐบาลจะต้องรับผิดชอบ โดยเมื่อผลการสอบสวนออกมา

*บันทึกผู้วิจัย ตรงนี้พลเอกชาติชายคงจะหมายความว่า คำว่าสภามาจากคำในภาษาฝรั่งเศส parler ที่แปลว่า "พูด"

ว่าผิดพลาด ก็จะต้องแก้ไข¹⁹⁰ รวมทั้งนายไตรรงค์ สุวรรณคีรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งก็ออกมาผลิตซ้ำการให้เหตุผลของนายชวน หลีกภัยที่ว่า ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นย่อมมีบ้าง เป็นเรื่องปกติ แต่ก็เป็นเรื่องเล็กน้อย

การทำงานใหญ่ก็ต้องมีความบกพร่องบ้าง ไม่มีงานไหนสมบูรณ์แบบ 100 % เมื่อผิดพลาดก็ต้องให้กรรมการเขาศึกษา ซึ่งต้องใช้เวลา ถ้าเร่งรีบก็จะผิดพลาดอีก จะไม่รอบคอบ เพราะฉะนั้น ทุกฝ่ายต้องรอกกรรมการ ไม่ใช่ผีเจาะปากแล้วพูดกันทุกวัน ผมถึงบอกว่า ผลออกเปิดสภาขึ้นมา ฝ่ายค้านอาจไม่มีอะไรพูดก็ได้ เมื่อรัฐบาลแก้ไขปัญหาไปหมด¹⁹¹

อย่างไรก็ดี ในทันทีที่คณะกรรมการชุดตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการออก ส.ป.ก. 4-01 ที่จังหวัดภูเก็ต ที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นเอง โดยมีนายกำพล ผนุงวิทย์ อธิการบดีมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ เป็นประธาน ทำรายงานเข้ามาเมื่อราวกลางเดือนกุมภาพันธ์ 2538 สถานการณ์ของพรรคประชาธิปัตย์ ก็เริ่มตกเป็นฝ่ายรับอย่างเห็นได้ชัด เพราะถึงแม้ว่าจากรายงานดังกล่าว จะได้ยืนยันว่าไม่ได้มีการนำเอาป่าสมบูรณ์มาออกเอกสารสิทธิ์ แต่รายงานฉบับเดียวกันนี้ก็ได้อธิบายให้มีการเพิกถอนสิทธิใน ส.ป.ก. 4-01 ของเศรษฐกิจตระกูลดัง 6 รายด้วยกัน เพราะมีการทิ้งร้างว่างเปล่า ไม่เข้าทำประโยชน์ หรือมีป่าสมบูรณ์ปะปนอยู่ ได้แก่ 1. กรณีที่มีพื้นที่ป่าสมบูรณ์ เพิกถอนสองรายคือ นายบรรลือ ตันติวิทย์ และนายธนศ เอกวานิช 2. กรณีที่ทิ้งร้างไม่เข้าทำประโยชน์คือ นายเจริญ ถาวรว่องวิทย์ 3. กรณีที่มีพื้นที่ป่าปะปนและมีการทิ้งร้างไม่เข้าทำประโยชน์ ได้แก่ นายทศพร เทพบุตร (สามีนาง อัญชลี วานิช เทพบุตร อดีตผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ หรือ เลขาฯ ของ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ) นายสุทิน เทพบุตร นายปิ่นแก้ว ศรีแสนสุชาติ ส่วนอีกหนึ่งรายที่ยังมีปัญหายุ่ง ไม่สามารถวินิจฉัยได้ เพราะเป็นการทำเกษตรเต็มแปลง แต่ปะปนอยู่ในพื้นที่ป่าซึ่งต้องรอบริรักษากับประธาน กรรมการตรวจสอบอีกครั้ง คือ นายสุศักดิ์ หงส์หยก เพราะฉะนั้นเมื่อสื่อมวลชน ถามว่า นายสุเทพ เทือกสุบรรณ อดีต ร.ม.ช. เกษตรฯ ยืนยันมาตลอดว่า การออกเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก. ที่ จ. ภูเก็ต ถูกต้อง แต่ผลออกมาอย่างนี้ รัฐบาลจะดำเนินการอย่างไร นายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ก็เลี้ยงที่จะไม่ตอบโดยตรง แต่เปิดประเด็นทางการเมืองเรื่องการแก้ไข ปัญหาแทน ดังคำตอบที่ว่า

ในส่วนของผม ขอไม่สรุปตรงนี้ แต่คิดว่าการดำเนินการเริ่มต้นคนที่เข้ามาอาจเกิดการผิดพลาดได้ อย่างกรณีผมที่เข้ามาทำงานต่อ คิดว่าง่ายกว่าคนที่เริ่มต้น เพราะ มองเห็น ปัญหา และจุดบกพร่องที่จะเข้ามาแก้ไข ซึ่งก็ได้เรียนมาตั้งแต่ต้นแล้ว เมื่อเริ่มเข้ารับ ตำแหน่งว่า หากพบอะไรไม่ถูกต้อง ก็จะแก้ไขให้ถูกต้อง สิ่งที่จะทำต่อไปก็คือ การปรับปรุงกฎระเบียบในการออกเอกสารสิทธิ์ให้เกิดความรัดกุมต่อไป เช่นการปรับปรุง กฎระเบียบใหม่ การใช้แผนที่มาตราส่วน 1 ต่อ 4000¹⁹²

เมื่อผู้สื่อข่าวถามว่าความผิดพลาดที่เกิดขึ้นแล้ว ใครจะรับผิดชอบ นายจรินทร์ก็เลี่ยงที่จะไม่ตอบอีก โดยโยนให้เป็นปัญหาทางการเมือง แต่ไม่วอยเปิดประเด็นทางการเมืองเรื่องนโยบายปฏิรูปที่ดินว่าเป็นสิ่งที่ดีด้วยการตอบว่า เรื่องนี้ หากจะตอบก็จะเป็นปัญหาทางการเมือง หากบอกว่าเจ้าหน้าที่ผิด ก็จะทำให้ฝ่ายบริหารโยนความผิดให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ขอยืนยันว่านโยบายของรัฐบาลไม่เคยมีความต้องการที่จะเอาที่ดินไปแจกเศรษฐี หรือเอาพื้นที่ป่าสมบูรณ์ไปแจกแต่อย่างใด "ขอไม่ตอบว่าใครต้องรับผิดชอบแทน"¹⁹³ เมื่อถูกซักว่าหากไม่มีใครรับผิดชอบเลย ย่อมไม่เป็นธรรมกับผู้รับ ส.ป.ก. นายจรินทร์ก็เลี่ยงที่จะตอบอีกด้วยการยกเรื่องขั้นตอนและระบบการตรวจสอบของฝ่ายการเมืองและการบริหารราชการมาอ้างว่า เรื่องนี้ขอให้ถึงขั้นตอนการพิทกอนก่อน เพราะในทางการเมืองนั้น มีระบบรัฐสภา มีการอภิปรายไม่ไว้วางใจของฝ่ายค้าน เป็นเครื่องมือตรวจสอบการทำงาน ในส่วนราชการก็มีระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน มีขั้นตอนระเบียบในการตรวจสอบอยู่แล้ว¹⁹⁴ ซึ่งในเรื่องนี้มีข้อสงสัยเกิดเป็นอย่างยิ่งว่าความรับผิดชอบทางการเมืองตามความเข้าใจของนายจรินทร์นั้น จะจำกัดอยู่เฉพาะในขอบเขตของกลไกการตรวจสอบทางรัฐสภาเท่านั้น คือต้องรอให้มีการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจกันในสภาอย่างเดียว แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าการตรวจสอบนักการเมืองควรจะจำกัดอยู่เฉพาะการตรวจสอบโดยกลไกรัฐสภาเท่านั้นหรือ เมื่อผู้สื่อข่าวซักอีกว่าเป็นความผิดของนายสุเทพ เทือกสุบรรณหรือไม่ นายจรินทร์ย้ำว่า เรื่องนี้อยากให้สื่อมวลชนเข้าใจความจริงด้วยว่าใครผิดถูกอย่างไร ก็มีมาตรการการลงโทษทางการเมืองอยู่แล้ว ซึ่งเป็นการเลี่ยงไม่ตอบโดยอ้างหลักการความรับผิดชอบของนักการเมืองตามกลไกของระบอบรัฐสภา นอกจากนี้ยังมีการโจมตีคำถามของผู้สื่อข่าวอีกด้วยการกระแนะกระเหน่ว่าหากมองว่ารัฐมนตรีเป็นผู้ผิด ก็ถามว่าเจ้าหน้าที่ เขาเข้าไปรังวัด รัฐมนตรีรู้หรือไม่ว่าวัดตรงไหน¹⁹⁵ ท้ายสุด นายจรินทร์ซึ่งเลี่ยงไม่ตอบคำถามของผู้สื่อข่าวมาโดยตลอด ยังเลี่ยงต่อไปอีกด้วยการโจมตีสื่อมวลชนผู้ถามเสียเองไปเลยว่าจะเอาความรู้สึกของตนมาจับผิดผู้อื่น

ผมพูดอย่างนี้ผู้สื่อข่าวก็ว่าอีกจนไม่อยากพูดอะไร มองอะไรในโลกต้องมองตรงตามความจริง มีความยุติธรรมให้กับทุกฝ่าย ไม่เช่นนั้นสังคมก็อยู่ไม่ได้ อย่าเอาความรู้สึกไปวัด ที่พูดอย่างนี้ไม่ใช่ให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบ หรือรัฐมนตรีปิดความรับผิดชอบ เดียวนี้นักข่าวน่าจะกลัวว่าฝ่ายค้าน¹⁹⁶

ข้างนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีเอง ก็เลี่ยงไม่ยอมตอบคำถามเช่นเดียวกันว่ามีแนวความคิดอย่างไรในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หรือมีแนวทางในการปฏิรูปที่ดินอย่างไร ทำไมถึงมีการปล่อยให้ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ แก้ไขประกาศคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เกี่ยวกับระยะเวลาการถือครองที่ดินตามมาตรา 30 วรรค 3 จากก่อนปี 2524 เป็นก่อนประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งเปิดโอกาสให้นายทุนกว้านซื้อที่ดินเพื่อรอการออก ส.ป.ก.4-01 ทำไม

ปล่อยให้ ส.ป.ก. ตีความกฎหมายเชื้ออำนาจประโยชน์ให้นายทุน ให้ได้รับประโยชน์จากกฎหมายปฏิรูปที่ดิน คำถามเหล่านี้ผู้เป็นนายกรัฐมนตรีไม่ตอบ บ่ายเบี่ยงว่า ต้องรอผลการศึกษา หรือรอรายงานจากนายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งดูแลสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หรือ ส.ป.ก. ก่อน เมื่อถูกซักหลายคำถามเข้า ท่านนายกรัฐมนตรีก็โจมตีผู้ถามคำถามด้วยการย้อนว่า ผู้สื่อข่าวไม่มีทางเข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านเกี่ยวกับปัญหาที่ดินทำกิน เนื่องจากไม่ได้ลงไปสัมผัสกับชาวบ้านเหมือน ส.ส. เช่นตน¹⁹⁷

ข้างนายจรินทร์เอง เมื่อผู้สื่อข่าวถามว่า จะอธิบายอย่างไรต่อกรณีที่รัฐบาลได้แถลงผลงาน 2 ปีว่าได้แจก ส.ป.ก. 4-01 ไปแล้ว 5.92 แสนราย พื้นที่ 11 ล้านไร่ แต่ต่อมาเมื่อมีปัญหาที่ภูเก็ต และมีการค้นพบว่าแจก ส.ป.ก. ไปได้ประมาณ 3 แสนรายเท่านั้น ทั้งที่ได้แถลงผลงานไปก่อนหน้านี้แล้ว จนขณะนี้ถูกวิจารณ์ว่าโกหกประชาชนทั่วประเทศ นายจรินทร์แก้ตัวให้กับรัฐบาลว่าไม่ได้ตั้งใจ หรือไม่สามารถมองเห็นผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์ล่วงหน้าได้โดยกล่าวว่า การแถลงผลงานอาจเป็นการคาดการณ์ว่า จะไม่มีอะไรเกิดขึ้น เพราะพิมพ์เอกสารรอไว้แล้วครบตามที่แถลง ซึ่งเกือบจะแจกเสร็จแล้วทั้งหมด แต่เมื่อเกิดปัญหาการเมืองขึ้นมา มันคาบเกี่ยวช่วงเวลากัน รัฐบาลไม่ได้มีเจตนาโกหกประชาชนแต่อย่างใด¹⁹⁸ อีกสามวันต่อมา เมื่อพลพรรคประชาธิปัตย์ยกทีมไปปราศรัยใหญ่กับประชาชนที่จังหวัดตรัง ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มผู้ฟังที่เป็นมิตร นายจรินทร์ได้กล่าวแก้ให้กับนายสุเทพอย่างครบวงจรว่า

ไม่มีรัฐบาลไหนให้ออก น.ส.3 โดยไม่ชอบ ส.ป.ก.ก็เหมือนกัน ผมว่าในขั้นตอนการ
ผิดพลาด มันผิดกันได้ ผมขอถามว่า ถ้ามีการออกโฉนดผิดพลาด รัฐมนตรีรู้เรื่องด้วย
หรือไม่ รัฐมนตรีไม่รู้เรื่องหรือกว่า ที่ดินเขาจริงวัดกันตรงไหน ปีไหน ใครเป็นคนรังวัด
รังวัดให้ใคร ตรงไหนออกไปแล้วไม่ตรงกฎเกณฑ์ ระเบียบ ทำได้หรือไม่ ทำได้ผิดได้
หรือไม่ ผิดได้ครับ แต่ถ้ามี ส.ป.ก.ในพื้นที่ที่ไม่ถูกต้อง นายสุเทพ รู้เรื่องหรือไม่ ผมว่าไม่รู้
เพราะว่า นายสุเทพไม่ได้แบกจอบลงไปรังวัดให้เรา รัฐมนตรีสุเทพน่าจะรับผิดชอบ
ตรงไหน ผมว่าต้องรับผิดชอบที่นโยบาย มีคนถามผมว่า เรื่องที่ภูเก็ตจริงๆแล้วใครผิด
นักข่าวก็ถาม ผมก็ตอบว่า ไม่ตอบได้หรือไม่ เพราะว่าถ้าบอกว่านายสุเทพไม่ผิด ก็
จะมีการพาดหัวข่าว ด่าผมอีก เพราะว่า นายสุเทพถูกขีดเส้น ตั้งหลักมาจากบ้าน
แล้วว่าต้องผิด นี่คือการไม่ยุติธรรม¹⁹⁹

จะเห็นได้ว่านายจรินทร์ให้เหตุผลอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น (ข้อเสนอของคณะกรรมการชุดตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการออก ส.ป.ก. 4-01 ที่จังหวัดภูเก็ต ให้ถอดถอนเอกสารสิทธิของเศรษฐกิจจังหวัดภูเก็ต รวม 6 ราย) ว่าเป็นผลจากข้อผิดพลาดในระดับปฏิบัติ ส่วนนักการเมืองต้องรับผิดชอบในระดับนโยบายเท่านั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกต้องมาโดยตลอด จึงไม่ควรต้องรับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้น เพราะ

ไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง ยิ่งกว่านั้น ยังได้โจมตีสื่อมวลชนที่พยายามถามว่านายสุเทพผิดหรือไม่ว่าเป็นผู้ที่มโนคติกับนายสุเทพว่าต้องผิดมาตั้งแต่ต้นแล้ว

แต่ในขณะที่ดูเหมือนว่าตรรกะหลักของนายจรินทร์ในการกล่าวแก้ตัวให้กับนายสุเทพจะอยู่ที่การแยกแยะระหว่างความรับผิดชอบในนโยบายของนักการเมือง กับการปฏิบัติโดยตรงของเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติการของนายบัญญัติ บรรทัดฐาน รองนายกรัฐมนตรี ต่อรายงานของคณะกรรมการชุดตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการออก ส.ป.ก. 4-01 ที่จังหวัดภูเก็ต กลับเป็นการกล่าวแย้งในแง่มุมทางกฎหมาย ซึ่งอาจมองได้ว่าเป็นการตั้งข้อสงสัยกับตัวรายงานหรือ “คำถาม” เสียเองว่า

ที่ว่าเขาป่าสมบูรณ์ไปออก ส.ป.ก. เป็นความผิดพลาดร้ายแรงนั้น ความจริงแล้วไม่ได้เป็นอย่างนั้น รายงานบอกว่าพื้นที่จังหวัดภูเก็ตที่นำไปออก ส.ป.ก. นั้น ไม่มีพื้นที่ใดเป็นป่าอนุรักษ์เลย แต่เป็นป่าธรรมชาติคือเป็นป่าที่ไม่มีใครเข้าไปทำประโยชน์เท่านั้นเอง คนที่ครอบครองอยู่ไม่ได้เข้าไปทำประโยชน์ ทั้งที่เป็นสิทธิ์ของเขา เมื่อทิ้งไว้เฉยๆ ก็เกิดเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นป่าสมบูรณ์ขึ้น²⁰⁰

ส่วนนายสุเทพนั้นไปไกลถึงขนาดปฏิเสธข้อสรุปของรายงานดังกล่าวอย่างชัดเจน ซึ่งก็เท่ากับเป็นการปฏิเสธแนวทางการทำงานของนายจรินทร์เสียด้วยซ้ำ โดยนายสุเทพให้สัมภาษณ์ว่ายังยืนยันและพูดในหลักการว่านายทศพร เทพบุตร สามีนางอัญชลี วานิช เทพบุตร ส.ส. ภูเก็ต พรรคประชาธิปัตย์ มีสิทธิได้รับ ส.ป.ก. 4-01 เพราะว่าครอบครองที่ดินนั้นมาก่อน แม้ว่านายทศพรจะเป็นคนรวย แต่เมื่อสามารถแสดงให้เห็นว่าครอบครองพื้นที่นั้นมาก่อนที่จะมีการประกาศว่าพื้นที่นั้นเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ก็มีสิทธิที่จะได้ การที่คณะกรรมการของกระทรวงเกษตรฯ ระบุว่าป่าธรรมชาติ ไม่เข้าใจว่าความหมายของป่าธรรมชาติหมายความว่าอะไร เพราะสมัยเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ ไม่มีคำว่าป่าธรรมชาติ เรื่องนี้พูดให้เข้าใจยาก แต่ไม่อยากมาวิจารณ์คำตัดสินของกรรมกรนี้ เพราะทำงานอีกอย่าง นายจรินทร์ทำอีกอย่าง แต่ต้องไปถามว่าป่าธรรมชาติแปลว่าอะไร²⁰¹ ทั้งนี้ นายสุเทพยังคงยืนยันว่าการทำตามกฎหมายของตนเป็นสิ่งที่ไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่นได้เลย แต่ “ความจำเป็น” ตรงนี้ กลับไม่ใช่การแก้ตัวว่าทำผิดพลาดเพราะสถานการณ์บังคับ เพราะนายสุเทพก็ยังยืนยันว่านโยบายของพรรคประชาธิปัตย์เป็นสิ่งที่ถูกต้องมาโดยตลอด มีหน้าซ้ำยังผลักภาระให้แก่ผู้ที่คิดว่าควรจะแยกแยะระหว่างคนรวยคนจนว่าเป็นพวกนิยมชั้นวรรณะไปเลยว่า

ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านเป็นผม จะทำอย่างไร กฎหมายไม่ได้บังคับ ไม่ได้เปิดไว้เลย ว่าให้คนจน ให้คนชั้นกลาง คนรวยไม่ให้ ไม่ได้ สังคมไทย ไม่ว่าเราอยู่อำเภอไหน จังหวัดไหน เราไม่เคยแบ่งแยกชนชั้น เราไม่เคยตัดสินคนด้วยตัวเลขของเงินตราทรัพย์สิน ว่ามีหน้าพัน มีเป็นพี่น้องกู ไม่ใช่ สังคมไทยไม่ได้ว่าไว้อย่างนั้น สังคมไทยเราอยู่แบบพี่น้อง ไม่มีชนชั้นวรรณะ

กฎหมายฉบับเดียวก็ต้องทำแบบเดียว คนจนได้ประโยชน์ คนชั้นกลางได้ประโยชน์
ไม่มีใครเหนือใคร²⁰²

และโดยตรรกะที่ว่านโยบายของรัฐบาลเป็นเรื่องที่ถูกต้อง นายสุเทพจึงสรุปต่อไปว่า
แม้แต่ถ้าจะตัดสินว่าเจ้าหน้าที่มีความผิด ก็คงไม่ถูกต้อง เพราะเจ้าหน้าที่ทำตามกฎหมาย ตามนโยบาย
รัฐบาล แต่มีเพียง บางรายที่ทำผิด การตัดสินเพิกถอน 6 ราย ไม่ถือเป็นเรื่องแปลก เพราะก่อนจะ
ลาออก ก็มีการเพิกถอนมาตลอด เป็นจำนวน 800 กว่าราย เนื่องจากนำเอกสารไปขาย ไปให้เช่า
หรือเอาไปทำรีสอร์ท ไม่ใช่ทำการเกษตร²⁰³

สำหรับท่าทีของพลพรรคประชาธิปัตย์ที่ไม่ได้มีส่วนรับผิดชอบกับเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 โดยตรง
ก็ยังคงเป็นแบบเดิม คือโจมตีทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงกันข้ามที่ออกมาพูดถึงเรื่องอำนาจนี้
อย่างต่อเนื่อง เช่น นายสัญญา สติบุตร รองผู้อำนวยการพรรคประชาธิปัตย์ ได้กล่าวถึงการออกมา
ปราศรัยเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 ของพรรคพลังธรรม ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลว่า

พรรคพลังธรรมควรไปดูแลกวาดบ้านตัวเองเสียก่อน เรามีเรื่องที่ต้องเปิดโปงให้ประชาชน
ทราบ เพื่อทวงเงินภาษีคืนให้ประชาชน ซึ่งเป็นจำนวนหลายร้อยล้านบาท และถ้าเรื่องนี้
ถูกเปิดโปงออกมา คนที่ศรัทธาพรรคพลังธรรมทุกคน จะช็อกหมด เดิมสัญญากับผู้ใหญ่
ในพรรคว่าจะเปิดโปงในการเลือกตั้งครั้งหน้า แต่อาจต้องเปิดโปงตอนนี้ โดยจะมีการ
เปิดเผยข้อมูลหลักบ้างในเร็วนี้²⁰⁴

เช่นเดียวกับนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ ส.ส. นครศรีธรรมราช พรรคประชาธิปัตย์ รัฐมนตรี
ช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่กล่าวว่า ปัญหาการออกเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4-01 กลายเป็น
เรื่องการเมืองอย่างไม่มีขอบเขต ไม่ยอมรับข้อเท็จจริง ถึงกับมีการสร้างหลักฐาน ด้วยการนำกระเจงงย
มาปล่อยในพื้นที่ปฏิรูป แล้วนำมาประโคมข่าว สิ่งเหล่านี้คือปัญหาในสังคมไทยที่มีความพยายามทำ
ให้ทุกเรื่อง เป็นเรื่องการเมืองไปหมด สังคมเปลี่ยนไปตามกระแสข่าว โดยไม่ยั้งคิด สิ่งเหล่านี้จะทำให้
ประชาธิปไตย อยู่ไม่ได้ คนที่พยายามประโคมข่าวให้รัฐบาลปั่นป่วน อันที่จริงแล้วไม่ได้มีวัตถุประสงค์
อะไร แต่เกิดจากความผิวดหวังที่ไม่ได้ตำแหน่งอะไรเลย จึงพยายามเบี่ยงเบนประเด็น²⁰⁵

แต่ประมาณสัปดาห์ที่สามของเดือนมีนาคม 2538 คณะกรรมการกฤษฎีกาได้มีคำวินิจฉัย
ออกมาว่าเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรผู้มีสิทธิได้รับที่ดินและเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4-01 ในการปฏิรูป
ที่ดินต้องใช้คุณสมบัติข้อ 6(6) คือเกษตรกรรยาจนไร้ที่ดินทำกิน หรือมี แต่ไม่เพียงพอต่อการยัง
ชีพ มาพิจารณารวม ไม่ใช่ข้อ 8(1) ที่สรุปได้ว่าเป็นผู้ครอบครองที่ดินมาก่อนการประกาศเขตปฏิรูป
ที่ดิน เพียงข้อเดียว คำวินิจฉัยนี้ ตรงกันข้ามกับสิ่งที่นายสุเทพ เพื่อกสุพรรณ รวมทั้งนายชวน หลีกภัย
ได้ยืนยันมาโดยตลอดว่า เกษตรกรนั้น ไม่จำกัดว่าจะเป็นเกษตรกรที่มีฐานะระดับใด จะรวยหรือจน

ต้องได้รับสิทธิตามกฎหมายเหมือนกัน ปฏิบัติของพลพรรคประชาธิปไตยต่อกรณีอื่นอาจเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 ในช่วงแรกนี้จึงคล้ายคลึงกันกับเมื่อคณะกรรมการชุดตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ภูเก็ตรื้อคดีให้เพิกถอนเอกสารสิทธิ์ของเศรษฐกิจ 6 ตระกูลดังของจังหวัดใหม่ๆ นั่นคือการเลี้ยงที่จะให้คำตอบ หรือแสดงความเห็นใดๆ ทั้งสิ้น เช่น นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีกล่าวว่าคณะกรรมการกฤษฎีกา ยังไม่ได้ส่งรายละเอียดผลการตีความมาให้ทราบ ต้องรอให้ทราบรายละเอียดดังกล่าวก่อนว่าผลการตีความเป็นอย่างใด ต้องเสนอและแจ้งให้ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีรับทราบก่อน คาดว่าสัปดาห์หน้าจะส่งมาให้ อย่างไรก็ตาม ผลการตีความออกมาเป็นอย่างไร ก็ต้องดู เพื่อจะได้เป็นแนวปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการเพิกถอนหรือการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่²⁰⁶ ส่วน นายบัญญัติ บรรทัดฐาน รองนายกรัฐมนตรี ก็พยายามที่จะทำให้ประเด็นที่เกิดขึ้นนี้เป็นเพียงเรื่องปกติที่ไม่มีความสำคัญ โดยกล่าวว่า เมื่อผลการตีความออกมาอย่างไร รัฐบาลต้องเคารพ ไม่ใช่ไม่ถูกใจแล้วไม่เคารพกัน และจะต้องมีการเพิกถอนเอกสารสิทธิ์ ซึ่งการเพิกถอนเอกสารสิทธิ์ก็ทำกันมาตลอดในช่วงสองสามปี ในกรณีที่เกิดความไม่ถูกต้อง ก็เท่านั้นเอง ไม่ใช่เรื่องใหญ่โตอะไร²⁰⁷

สำหรับนายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จาก พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นบุคคลที่เข้ามารับผิดชอบในเรื่องนี้โดยตรง สืบต่อจากนายสุเทพ เทือกสุบรรณนั้น ก็เห็นได้ชัดว่า พยายามอย่างยิ่งที่จะเลี้ยงไม่ตอบคำถามใดๆ ของสื่อมวลชน 208 เช่นเมื่อผู้สื่อข่าวถามว่า รัฐบาลจะแสดงความรับผิดชอบในกรณีนี้มากน้อยเพียงใด นายจรินทร์ ก็ทำท่าเหมือนกับว่าจะตอบ แต่ตามความจริงแล้วเป็นการเลี้ยงไม่ตอบ โดยการอ้างจุดยืนทางการเมืองว่า ในระบอบรัฐสภามีกลไกตรวจสอบชัดเจน ญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจก็อยู่ในสภาแล้ว ครั้นเมื่อผู้สื่อข่าวถามย้ำว่า ไม่คิดแสดงสปิริตอะไรก่อนการอภิปรายหรือไม่ นายจรินทร์ซึ่งรับรู้ว่ามีการถามดังกล่าว ก็ไม่ได้ตอบคำถามนั้นตรงๆ กลับเลี้ยงโดยนำเอาคำตอบที่ได้ตอบไปแล้วมาตอบซ้ำอีกว่า รัฐบาลพร้อมที่จะชี้แจงทำความเข้าใจในวันอภิปราย และมั่นใจว่าชี้แจงได้ เมื่อผู้สื่อข่าวรุกต่อไป โดยระบุเฉพาะเจาะจงลงไปว่า ใครจะออกมารับผิดชอบ เพราะตั้งแต่เกิดเรื่องขึ้น ทั้งนายกรัฐมนตรีและคนของพรรคประชาธิปัตย์ระดับนำหลายคน ออกมายืนยันตลอดว่ารัฐบาลทำถูกต้องแล้ว นายจรินทร์ ก็ไม่ตอบตรงคำถามอีก คือทำท่าเหมือนว่าจะตอบ เพราะมีการพูดถึงตัวนายกรัฐมนตรี แต่ตามความจริงแล้ว เป็นการเลี้ยงไม่ตอบด้วยการเปิดประเด็นทางการเมือง คืออ้างนโยบายของนายกรัฐมนตรีว่า คิดว่านายกรัฐมนตรียืนยันนโยบายถูกต้อง เพราะเป็นประโยชน์ และจบด้วยการหาแพะรับบาป ด้วยบทสรุปว่า แต่ในทางปฏิบัติก็อาจเกิดความบกพร่อง เมื่อผู้สื่อข่าวถามว่า ทำไมไม่คิดบ้างว่าการเร่งรัด ดำเนินการตามนโยบาย ทำให้เกิดความบกพร่อง นายจรินทร์ตอบแก้ตัวไปว่า การเร่งรัดเป็นเรื่องปกติของข้าราชการการเมืองที่อยู่ไม่เกิน 4 ปี โดยที่ไม่ได้ตอบคำถามว่าการเร่งรัด ซึ่งนายจรินทร์ มองว่าเป็นเรื่องปกตินั้น ทำให้เกิดความบกพร่องขึ้นหรือไม่ ท้ายสุด เมื่อผู้สื่อข่าวถามว่า ถึงขั้นนี้

บอกได้หรือยังว่าความผิดพลาดเกิดจากนโยบาย หรือขั้นตอนการปฏิบัติ นายจรินทร์ก็ปฏิเสธที่จะตอบอีก โดยตอบว่า เรื่องนี้ตอบยาก และนำเอาคำตอบที่ได้ตอบไปแล้วมาตอบซ้ำอีกว่า ที่จริงมีกระบวนการในการตรวจสอบ ในแง่นโยบายไม่มีอะไรผิดพลาด เพราะจะแก้ไขปัญหาดินทำกินของเกษตรกร จึงต้องเร่งรัดให้ได้ 4 ล้านไร่ แต่การตรวจสอบว่าการปฏิบัติที่ผ่านมามีข้อบกพร่องอย่างไร เป็นเรื่องเฉพาะกรณีไป

ในทำนองเดียวกัน นายอรรถพล สรสุชาติ โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ยังคงยืนยันว่า นโยบายรัฐบาลถูกต้อง เพียงแต่แนวทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ได้ตีความผิดพลาด อย่างไรก็ดี เมื่อสื่อมวลชนถามหาความรับผิดชอบทางการเมือง นายอรรถพลก็เลี่ยงไปอ้างกลไกของระบบรัฐสภาแบบเดียวกับนายจรินทร์ โดยกล่าวว่า ความรับผิดชอบทางการเมืองจะเกิดขึ้นในวันที่ 17-18 พฤษภาคม ที่มีการอภิปรายไม่ไว้วางใจ แต่ก็ยังไม่วอยแยกข้อแก้ตัวเรื่องเจตนา หรือความไม่ได้ตั้งใจ มาตีกันไว้ก่อนว่า ถ้าเห็นว่าการกระทำครั้งนี้เป็นไปโดยตั้งใจ การลงมติก็ต้องพิจารณาตามนั้น แต่ถ้าทำผิดโดยไม่ตั้งใจ ก็ต้องว่ากันไป การอภิปรายไม่ไว้วางใจเป็นเวทีตัดสินที่ดีที่สุด²⁰⁹

ข้างนายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรีอีกคนหนึ่งของพรรคประชาธิปัตย์ ออกมาแก้ตัวให้กับพรรคของตน โดยอ้างการขาดเจตนาทุจริตว่า คิดว่ารัฐบาลคงไม่ต้องลาออกหรือยุบสภา เพราะไม่ใช่ความผิดที่รู้แล้ว และตั้งใจทำเพื่อหาประโยชน์ให้ผู้ใดคนหนึ่ง หรือเป็นการตั้งใจโกง แต่ถ้านี่เป็นการยอมรับผิด นายศุภชัยก็ยอมรับผิดพร้อมๆ กับการอ้างความดีความชอบในการทำผิดไปด้วย เพราะนายศุภชัยกล่าวว่า ที่ผิดเพราะกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหาที่ดินให้กับประชาชน ดังนั้นเมื่อมีความผิดเกิดขึ้นก็ต้องแก้ไข กฎหมายที่ใช้ก็คลุมเครือมาตลอด ต้องมีการตีความ แม้คณะกรรมการกฤษฎีกาก็ต้องใช้เวลาตีความเหมือนกัน นอกจากนี้ ข้อผิดพลาดที่อาจมีเกิดขึ้นบ้างก็เล็กน้อยมาก ซึ่งในอีกนัยหนึ่งก็คือ การให้เหตุผลว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้เลวร้ายอย่างที่คิด แต่น่าจะมีผลดีอยู่มากกว่า

ดังนั้น ความผิดที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูปที่ดิน หากเทียบ 100 เปอร์เซ็นต์ จะผิดเพียง 5 เปอร์เซ็นต์ ถือว่าถูกไป 95 เปอร์เซ็นต์ ไม่ใช่รัฐบาลจะผิดทั้งหมด 100 เปอร์เซ็นต์ และคิดว่าการเมืองก็เล่นกันรุนแรงเกินไป ผมเห็นว่าขณะนี้ประเทศเสียเวลาในเรื่องการทะเลาะกันมาก ควรจะมาช่วยกันแก้ปัญหาจะดีกว่า²¹⁰

ส่วนนายไตรรงค์ สุวรรณคีรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมตอบได้การที่มีนักวิชาการออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลลาออกแสดงความรับผิดชอบ ด้วยการโจมตีกลับว่า "ข้อเรียกร้องดังกล่าวมาจากคนที่ไม่ชอบรัฐบาล คือไม่เป็นกลาง เพราะเท่าที่ฟังมา มีนักวิชาการที่เป็นกลางอีกมาก มีบางกลุ่มที่พูดดำเนิน นักวิชาการก็เป็นมนุษย์ นานาจิตตัง ชอบก็มี ไม่ชอบก็มี" ข้อเรียกร้องของคนที่ไม่เป็นกลางจึงย่อมไม่น่าหนัก ในกรณีนี้ ถ้าคณะกรรมการกฤษฎีกาตีความการปฏิรูปที่ดินก่อนออก ส.ป.ก. แล้วถ้ารัฐบาลดำเนินการไม่ตรงกับที่ตีความ อย่างนั้นรัฐบาลก็จะรับผิดชอบ นอกจากนั้น

นายไตรรงค์ยังโจมตีผู้เอาเรื่องนี้มาถามด้วยว่า สื่อมวลชนชอบไปสัมภาษณ์นักวิชาการ แล้วมักเป็นปัญหา สื่อมวลชนชอบเอาข่าวมาเจาะ และวิเคราะห์กันเอง ครั้นเมื่อผู้สื่อข่าวถามว่า ในคณะรัฐมนตรีจะร่วมกันรับผิดชอบในกรณีนี้อย่างไร นายไตรรงค์ก็เลี่ยงไม่ตอบว่า คณะรัฐมนตรีจะต้องร่วมกันรับผิดชอบอย่างไร แต่กลับไปตอบในหลักการแทนว่า ต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งคณะ รัฐมนตรี และจะต้องรับผิดชอบด้วยกันทุกเรื่องที่เกิดขึ้นในทุกกระทรวง²¹¹

อนึ่ง นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีก็ยังคงยืนยันให้เหตุผลว่า อันที่จริงแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้เลวร้ายมากนัก และมีผลดีที่เห็นได้อยู่แล้ว ข้อผิดพลาดเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

แต่ขอยืนยันว่าคนที่ได้ที่ดินไปเป็นคนยากจนทั้งนั้น และมีที่ดินเฉพาะแปลงจัดให้อยู่แล้ว ปัญหาที่ว่า เศรษฐีหรือคนรวยได้ที่ดิน คงเป็นกรณีของพื้นที่ ไม่ใช่ทั่วไป คงมีอยู่เพียงน้อยราย²¹²

สำหรับการแสดงความรับผิดชอบต่อรัฐบาลนั้น นายจรินทร์กล่าวว่า พวกกันมาหลายครั้งแล้วว่า รัฐบาลชุดนี้พร้อมจะแสดงความรับผิดชอบต่อ และวิธีการแสดงความรับผิดชอบคือการแก้ปัญหาโดยไม่หนีปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนในทางการเมือง ก็พร้อมแสดงความรับผิดชอบในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เพราะขณะนั้นมติไม่ไว้วางใจก็รออยู่แล้ว เมื่อผู้สื่อข่าวถามว่า เสียงเรียกร้องให้รัฐบาลยุบสภาหรือลาออก ในขณะนี้ ก็เป็นเพราะรัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลเสียงข้างมาก การโหวตกันในสภาอย่างไรเสียฝ่ายรัฐบาลก็ชนะอยู่แล้วไม่ใช่หรือ นายจรินทร์ไม่ได้ตอบประเด็นสำคัญนี้ แต่เลี่ยงไปตอบว่าการลาออกไม่ใช่การแสดงความรับผิดชอบต่อ และเป็นการหนีปัญหาด้วย การแก้ปัญหาเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 ต้องแก้ทั้งสองส่วน คือ ส่วนที่ออก ส.ป.ก. 4-01 ตั้งแต่ปี 2532 ซึ่งไม่ตรงกับผลการตีความของคณะกรรมการกฤษฎีกา และต้องตรวจสอบคุณสมบัติ หากไม่เข้าเกณฑ์ก็เพิกถอน และส่วนของการแก้ปัญหาที่จะต้องทำต่อไปซึ่งจะแก้ไขกฎระเบียบให้สอดคล้องกับคำตีความ²¹³ เมื่อผู้สื่อข่าวซักถามในโอกาสต่อมาว่า การที่รัฐบาลยอมรับผลการตีความของคณะกรรมการกฤษฎีกามาแก้ไขแนวปฏิบัติก็คือ การยอมรับว่าที่ผ่านมาได้ทำผิดใช่หรือไม่ นายจรินทร์ปฏิเสธที่จะตอบ กล่าวว่า ไม่ขอตอบว่าจะอะไรเป็นเรื่องถูกหรือผิด เพราะเป็นการสร้างประเด็นการเมืองที่ไม่จบสิ้น²¹⁴

ในขณะที่นายจรินทร์พยายามเลี่ยงที่จะต้องตอบว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นหรือไม่ และใครควรต้องเป็นผู้แสดงความรับผิดชอบต่อทางการเมืองอย่างไร (ต่างหากจากการเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบตามกลไกของรัฐสภา ซึ่งรัฐฯ กันอยู่ว่าไม่มีทางเอาผิดกับรัฐบาลที่คุมเสียงข้างมากในสภาได้อยู่แล้ว) โดยเลี่ยงว่าคำตอบในเรื่องนี้เป็นประเด็นทางการเมืองที่ไม่มีวันจบสิ้น นักกฎหมายของพรรคประชาธิปัตย์อย่างนายปรีชา สุวธรรณทัต ส.ส. กทม. ก็มีคำแก้ตัวจากมุมทางเทคนิคของกฎหมายที่แม้ว่าจะเป็นการให้คำตอบ แต่ก็ยังเป็นคำตอบที่ในที่สุดแล้วทำให้ไม่มีใครต้องรับผิดชอบเลยว่า

ปัญหา ส.ป.ก.ที่เกิดขึ้นไม่มีใครผิด สิทธิที่ได้จากเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4-01 นั้น เป็นสิทธิที่เรียกทางนิติศาสตร์ว่า เป็นสิทธิตามกฎหมายเทคนิค ไม่ใช่สิทธิธรรมดาที่ใครๆ ก็รู้ได้ เพราะเป็นหลักเกณฑ์พิเศษของกฎหมาย ที่แม้แต่ นักกฎหมายก็เข้าใจแตกต่างกันไปได้ และเจ้าหน้าที่อาจไม่รู้กฎหมายเทคนิคโดยถ่องแท้ก็ได้ แม้จะมีเจตนากระทำที่จะให้ได้มา หรือให้เขาได้ แต่ก็ไม่ได้เกิดจากเจตนาทุจริต ซึ่งต่างไปจากกฎหมายอาญา เมื่อได้มาโดยเข้าใจว่าตัวเองมีสิทธิ ก็เป็นลามิควรรได้ ภายหลัง เมื่อไม่เข้าเกณฑ์กฎหมาย ก็ต้องคืนไป²¹⁵

นักกฎหมายอีกคนหนึ่งของพรรคประชาธิปัตย์ที่ออกมาขานรับวิธีการแก้ตัวที่ในท้ายที่สุดแล้วไม่มีใครผิด นอกจากตัว “กฎหมาย” ที่เป็นนามธรรม ก็คือ นายพิเชษฐ พันธ์วิชาติกุล ส.ส.กระบี่ พรรคประชาธิปัตย์ ที่กล่าวในการปราศรัยกับประชาชนที่ประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2538 ว่า “นโยบายในการแจก ส.ป.ก. 4-01 รัฐบาลไม่ผิด ข้าราชการไม่ผิด แต่ที่ผิดคือกฎหมายที่มันพิการ”²¹⁶

คงเป็นเรื่องยากเป็นอย่างยิ่งที่จะประเมินว่า เมื่อถึงจุดนี้สาธารณชนเข้าใจว่า “ความจริง” ในกรณีนี้อ้างเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 อย่างไรกันแน่ แต่สำหรับนักการเมืองฝ่ายค้านแล้วคงจะประเมินว่า สาธารณชนน่าจะเอนเอียงมาทางคำกล่าวหาของตนมากกว่า ดังจะเห็นได้ว่าการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ ระหว่างวันที่ 17-18 พฤษภาคม 2538 นั้น ฝ่ายค้านไม่ได้มีการอภิปรายพาดพิงถึงพรรคร่วมรัฐบาลพรรคอื่นเลย แต่พูดอยู่เกือบจะประเด็นเดียวคือกรณี ส.ป.ก. 4-01 เป็นเวลาสองวันเต็มๆ และจากการสำรวจความเห็นของสวนดุสิตโพลส์ พบว่าชาวกรุงเทพมหานครคิดว่า รัฐบาลตอบไม่ตรงประเด็น²¹⁷ เมื่อการอภิปรายเสร็จสิ้นลงในกลางดึกของวันที่ 18 นั้น พรรคพลังธรรม ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลได้มีมติว่าจะดออกเสียงในการลงมติอย่างเป็นทางการของสภาในวันรุ่งขึ้น และพร้อมที่จะถอนตัวจากการร่วมรัฐบาล นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี จึงประกาศ ยุบสภาเมื่อเวลา 12.30 น. ของวันที่ 19 พฤษภาคม ทั้งๆ ที่ตามกำหนดเดิมแล้ว จะมีการลงมติในญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจกันในเวลา 13.30 น. ของวันเดียวกันนั่นเอง การตรวจสอบหาความรับผิดชอบทางการเมืองโดยกลไกของระบอบรัฐสภาที่นายจรินทร์พุดถึง ใน “เวทีตัดสินที่ดีที่สุด” ของนายอรรถพล จึงเท่ากับว่าไม่ได้เกิดขึ้น มิหนำซ้ำ นายชวน หลีกภัย ยังอ้างเหตุผลในพระราชกฤษฎีกายุบสภาเสียอีกว่าเป็นเพราะความแตกแยกของพรรคพลังธรรมเป็นเหตุ แทนที่จะเป็นเพราะว่าอาจจะแพ้เสียงในสภาอย่างที่สื่อมวลชนบางฉบับไปยั่วหัวว่า “รัฐบาลชิงหนีมติไม่ไว้วางใจ ประกาศยุบสภาเลือกตั้งใหม่ใน 45 วัน ช้ายังโทษความแตกแยกในพรรคพลังธรรมเป็นต้นเหตุ ไม่ยอมรับว่าแพ้อภิปราย”²¹⁸

ในถ้อยแถลงที่มีต่อประชาชน ถึงเหตุผลในการยุบสภา 219 นายชวน หลีกภัยอ้างว่า เดิมตนประสงค์จะให้มีการลงมติการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจไปตามปกติ โดยพร้อมที่จะทำตามเงื่อนไข

ของรัฐธรรมนูญ “เพราะมีความเชื่อมั่นในการทำงานร่วมกันของรัฐบาล และถือว่าเป็นกลไกตามระบอบประชาธิปไตย” (ซึ่งน่าจะหมายความว่า เชื่อมั่นว่าการลงมติดีย่อมเป็นไปตามกติกาของเสียงข้างมาก เสียงข้างน้อย ที่ตามหลักทั่วไปแล้ว เสียงของรัฐบาลย่อมน่าจะมากกว่าเสียงของฝ่ายค้านในสภา) แต่ในเมื่อ “พรรคพลังธรรมได้แสดงความจำนงขอลาออกจากการร่วมรัฐบาล” นั้นหมายความว่า รัฐบาลซึ่งประกอบไปด้วย 5 พรรคการเมือง จะขาดเสียงสนับสนุนไปถึง 46 เสียง รัฐบาลจะกลายเป็น เสียงข้างน้อย” หลังการลงมติ ซึ่งยากที่จะบริหารงานไปได้ จึงสรุปว่า “ทางเลือกที่เห็นวาทที่สุดและเป็นทางเลือกที่เป็นแนวทางประชาธิปไตย เป็นทางเลือกที่มอบสิทธิอำนาจให้แก่พี่น้องประชาชนเจ้าของอำนาจออย่างแท้จริง ได้เป็นผู้พิจารณาวินิจฉัย คือทางเลือกในการยุบสภา” ในเรื่องนี้มีข้อน่าสังเกตว่า ในถ้อยแถลงนี้ก็เช่นเดียวกันกับในพระราชกฤษฎีกายุบสภา ที่ไม่มีการเอ่ยถึงเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 แม้แต่ครั้งเดียว ในประการที่สอง การให้เหตุผลว่า เมื่อพรรคพลังธรรมถอนตัวออกไป ย่อมทำให้รัฐบาลกลายเป็นเสียงข้างน้อยไปทันที (โดยไม่ต้องไปรอการลงมติในสภา) แท้จริงแล้วน่าจะสืบเนื่องมาจากการที่ที่ประชุมของพรรคพลังธรรมมีมติว่าจะงดออกเสียงในการอภิปรายไม่ไว้วางใจก่อน และด้วยเหตุนี้ พรรคพลังธรรมจึงพร้อมที่จะถอนตัว แต่พรรคประชาธิปัตย์เองเรียกร้องให้พรรคพลังธรรมถอนตัวออกไปทันทีโดยไม่ต้องอยู่รอดออกเสียงในที่ประชุมสภา เพราะฉะนั้น โดยการไม่เอ่ยถึงมติของพรรคพลังธรรมที่จะงดออกเสียงในสภา ทำให้นายชวน หลีกภัย สามารถเลียงประเด็นเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 โดยพูดเฉพาะแต่การถอนตัวของพรรคพลังธรรมจากการร่วมรัฐบาล และนำไปสู่บทสรุปของการยุบสภาได้ นอกจากนี้ การให้เหตุผลในลักษณะข้างต้นยังทำให้มีความคลุมเครือเกิดขึ้นพอสมควรว่า **การยุบสภาให้ประชาชน “ได้เป็นผู้พิจารณาวินิจฉัย” นั้น จะให้ประชาชนวินิจฉัย เรื่องอะไร**

นายชวน หลีกภัยกล่าวไว้ในตอนท้ายสุดของถ้อยแถลงเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม ถึงภารกิจต่างๆ มากมาย เช่น งานมงคลของสถาบันสูงสุดของประเทศ งานประชุมผู้นำของประเทศเอเชียและยุโรป งานแสดงสินค้า งานกีฬาทั้งในระดับภูมิภาคและใหญ่กว่า ฯลฯ ที่รอรัฐบาลใหม่เข้ามาบริหารจัดการหลังการเลือกตั้งในวันที่ 2 กรกฎาคม 2538ว่า “... ภารกิจเหล่านี้ มีความสำคัญ อย่างยิ่งต่อบ้านเมืองและประชาชนของเรา กระผมจึงตัดสินใจว่า ให้ประชาชนได้เลือกผู้แทนของเขาเพื่อมาร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล จะเป็นรัฐบาลใดก็ตาม แต่ต้องมีภารกิจที่ต้องทำงานเหล่านี้ในวันข้างหน้าต่อไป” เพราะฉะนั้น จึงดูเหมือนว่า อำนาจในการวินิจฉัยของประชาชน จะเป็นอำนาจในการกำหนดว่า ใครจะมาเป็นรัฐบาลที่จะต้องรับผิดชอบดูแลเรื่องจำเพาะเจาะจงที่ยังมาไม่ถึงเหล่านี้เป็นหลัก สิ่งที่กำลังจะผ่านพ้นไปคือเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 ไม่ใช่เรื่องที่ประชาชนจะนำมาวินิจฉัยกันว่า ใครควรจะเป็นผู้มาจัดตั้งคณะรัฐบาลชุดต่อไป ดูเหมือนว่าโดยอาศัยกระบวนการทางรัฐสภา คือการ

ยุบสภาก่อนการลงมติในญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจเพียงไม่กี่ชั่วโมง นายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ได้ประสบผลสำเร็จอย่างงดงามในการเปลี่ยนประเด็นและทำให้เรื่องอำนาจทางการเมืองแห่งทศวรรษกลายเป็นเรื่องที่หายไปอยู่แถวหลังๆ ของเหตุการณ์ทางการเมืองที่ใหญ่กว่าคือการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 23 พฤษภาคม 2538 อนึ่งมีข้อน่าสังเกตเพิ่มเติมว่า นายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ได้กล่าวอ้างถึงการยุบสภาอีกว่า สาเหตุของการยุบสภาคือพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นรัฐบาลเสียงข้างน้อยนั้น ไม่อาจบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้ ที่สำคัญก็คือ บางตอนของการให้สัมภาษณ์ ดูเหมือนว่าการยุบสภากลายเป็น สิทธิที่รัฐบาลจะทำเสียเมื่อไรก็ได้

ไม่ได้โยนความผิดให้ใครหรือครับ นอกจากว่าต้องให้เหตุผลตามความเป็นจริงว่าได้เกิดอะไรขึ้นในช่วงนั้น และความจริงการยุบสภาเป็นสิทธิของรัฐบาลด้วย ข้าไป²²⁰

หลังจากนั้น เมื่อมีการเอ่ยถึงปัญหาเรื่อง ส.ป.ก.4-01 อีกบ้าง มันก็กลายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัญหาอันใหญ่หลวงมากมายจากทัศนะของพลพรรคประชาธิปไตยเท่านั้น "ประเทศชาติไม่ได้ อยู่ที่ ส.ป.ก. อันเดียวครับ ปัญหาของบ้านเมืองมีเยอะแยะ"²²¹ ลักษณะเฉพาะของการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจของสภาไทยที่ในที่สุดแล้วก็ไม่สามารถทำให้ความจริงเรื่อง ส.ป.ก. 4-01 กระจางชัดขึ้น เป็นสิ่งที่จะได้พิจารณากันต่อไป

บทที่ 4

การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจกับ "ความจริง" ในบริบททางการเมืองไทย

นับตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 มาจนกระทั่งปัจจุบัน ฝ่ายค้านได้เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ทั้งที่เป็นการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลและรัฐบาลทั้งคณะมาแล้ว รวมทั้งสิ้น 47 ครั้ง ถึงแม้ว่าตามหลักการแล้ว การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจที่ฝ่ายค้านมีต่อฝ่ายรัฐบาลจะถือว่าเป็นการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินอย่างหนึ่งให้ฝ่ายบริหารต้องรับผิดชอบต่อสาธารณชน แต่ส่วนใหญ่แล้ว การอภิปรายไม่ไว้วางใจแทบจะไม่มีผลกระทบโดยตรงที่ทำให้รัฐบาลหรือคณะรัฐบาลต้องลาออกแต่อย่างใด²²² เพราะไม่เคยปรากฏว่าเมื่อลงมติกันแล้ว ฝ่ายรัฐบาลซึ่งปกติก็ต้องมีเสียงข้างมากในสภาอยู่แล้ว จะแพ้เสียงแก่ฝ่ายค้านอย่างมากที่สุดที่ฝ่ายค้านอาจคาดหวังได้ มีอยู่แค่การที่ ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลบางพรรคหรือบางคนอาจงดออกเสียงให้แก่วิธีมติบางมติเท่านั้น ผลกระทบจากการอภิปรายไม่ไว้วางใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยหลังๆ จึงเป็นผลกระทบในทางอ้อมเป็นส่วนใหญ่ คือรัฐบาลก็ยังคงเป็นรัฐบาลอยู่ แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล หรืออาจมีการปรับเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีบางคนบ้าง หลังเสร็จสิ้นการอภิปราย ซึ่งต้องถือว่าการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ผู้รู้ท่านหนึ่งได้สรุปว่า การอภิปรายทั่วไปในการเมืองไทย ถูกใช้เป็นเครื่องมือสำหรับทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสี่อย่างต่อไปนี้คือ หนึ่ง บ่อนเซาะความไว้วางใจระหว่างกันและกันของพรรคร่วมรัฐบาล สอง โคนล้มรัฐมนตรีบางคนที่ย้ายค้านเก่งๆ เป็นตัวต่อสำคัญของรัฐบาลผสม หรือพรรคแกนนำ สาม ในกรณีที่ฝ่ายบริหารอ่อนแอมากๆ ก็เปิดทางให้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งรัฐบาลกันใหม่หรือยุบสภา และ สี่ บ่อนทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายบริหาร พร้อมกันไปกับการสร้างความน่าเชื่อถือของฝ่ายค้าน เพื่อการเลือกตั้งในสมัยหน้า²²³ ในเรื่องนี้จำเป็นต้องขยายความในรายละเอียดต่อไปว่า การบ่อนเซาะความไว้วางใจระหว่างกันและกันของพรรคร่วมรัฐบาล น่าจะต้องควบคู่กันไปกับการจ้องล้มรัฐมนตรีบางคน โดยพิจารณาได้จากว่า ในการขอเปิดอภิปรายนั้น ฝ่ายค้านขอเปิดอภิปรายรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล หรือเป็นการอภิปรายทั้งคณะ เพราะการอภิปรายทั้งคณะ หมายถึงการต้องล้มรัฐบาลทั้งคณะ อันจะมีผลให้พรรคร่วมรัฐบาลทั้งหลายต้องประสานสามัคคีกันเป็นหนึ่งเดียว แบบอยู่ด้วยกันหรือไปด้วยกันหมด ในขณะที่การอภิปรายไม่ไว้วางใจเป็นรายบุคคลที่หวังผลแค่การปรับคณะรัฐมนตรี ทำให้ฝ่ายค้านไม่ต้องกล่าวถึงพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลบางพรรคเลยก็ได้ อย่างไรก็ตามโดยเหตุที่พรรคฝ่ายค้านแต่ละพรรคมีขนาดเล็กไม่เท่ากัน และมีผลประโยชน์ที่ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวเนื่องถึงกัน นอกจากต้องการเป็นรัฐบาลเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น จึงมักเกิดกรณีที่พรรคการเมืองฝ่ายค้านที่มีความยืดหยุ่นมากที่สุดในการเข้าร่วมรัฐบาล ซึ่งมักเป็นพรรคขนาดกลางถึงเล็ก จึงมักจะเรียกร้องให้มีการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลเฉพาะพรรคการเมืองที่อาจหลุดออกจากรัฐบาลพอดีกับการเข้า “เสียบ” ของตน มากกว่าที่จะให้อภิปรายทั้งคณะ ในขณะที่พรรคร่วมฝ่ายค้านที่มีขนาดใหญ่ และยากแก่การเข้า “เสียบ” ย่อมอยากให้มีการอภิปรายคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ เพื่อหวังผลในการจัดรัฐบาลใหม่ทั้งหมดมากกว่า กระนั้นก็ตาม โดยเหตุที่พรรคการเมืองร่วมรัฐบาลเองก็มีลักษณะไม่แตกต่างอะไรไปจากพรรคร่วมฝ่ายค้านนัก คือต่างก็เป็นคู่แข่งของกันและกันอยู่ในที่ แม้ว่าจะร่วมรัฐบาลเดียวกันอยู่ เพราะฉะนั้น ข้อกล่าวหาที่ว่าพรรคร่วมรัฐบาล “หักหลัง” กันเองโดยประสานร่วมมือกันกับพรรคฝ่ายค้าน หรือในบางครั้งก็เป็นการ “ยืมมือ” ของฝ่ายค้านผ่านการอภิปรายไม่ไว้วางใจ เพื่อให้มีความชอบธรรมในการต่อรองให้มีการปรับคณะรัฐมนตรี จึงเป็นสิ่งที่ได้ยินได้ฟังกันบ่อยครั้งในวงการเมือง หรือบางครั้งก็มีการกล่าวหากันว่าพรรคร่วมรัฐบาลบางพรรคเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ฝ่ายค้าน เพื่อเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีบางคนของพรรคร่วมรัฐบาลพรรคอื่น เป็นต้น²²⁴ ในขณะเดียวกัน ในกลุ่มนักการเมืองฝ่ายค้านเอง ก็มีข้อครหาว่า นักการเมืองบางคนอาศัยกระบวนการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจมาต่อรองเรียกร้องค่าตอบแทนจากรัฐมนตรีบางคนที่ไม่อยากให้เรื่องอื้อฉาวของตนที่ยังไม่ได้ถูกเปิดเผยมาก่อน ต้องถูกนำมาอภิปรายกันในสภาผู้แทนราษฎร เช่นนายปิยนัฐ วัชรภรณ์ เคยพูดถึงเหตุผลที่ไม่อยากเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลว่า “เพราะเราเข็ด ขี้เกียจหา รายได้พิเศษให้เพื่อนอีกแล้ว”²²⁵ นอกจากนั้น ก็ยังมีข้อกล่าวหาที่มักได้ยินอยู่เนืองๆ ว่าแม้ในพรรคร่วมรัฐบาลเอง บางครั้งก็ต้องมีการจ่ายเงินให้กับ ส.ส. กันเป็นรายหัว เพื่อแลกกับการลงคะแนนเสียงสนับสนุนในสภา²²⁶ การจัดการกับ “การเมือง” เรื่องการอภิปรายไม่ไว้วางใจ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเนื้อหาของ การอภิปรายเอง

อย่างไรก็ตาม นอกจากกรณีที่พรรคประชาธิปไตยได้งดออกเสียงในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ ร.ต.อ. สุรรัตน์ ไชยสถานเคราะห์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ในกรณีอนุมัติการนำเข้าไม้ซุงจากประเทศพม่า เมื่อปี พ.ศ. 2529 จนเป็นเหตุให้ ร.ต.อ. สุรรัตน์ ไชยสถานเคราะห์ ต้องลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ไป และกรณีของพรรคพลังธรรมที่มีมติว่าจะงดออกเสียง และขอถอนตัวจากการร่วมรัฐบาลที่มีพรรคประชาธิปไตยเป็นแกนนำ สืบเนื่องจากการที่รัฐบาลถูกเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ ด้วยเรื่องการแจกเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4-01 ให้กับเศรษฐี จนนำไปสู่การชิงยุบสภา ก่อนการลงมติในสภา เมื่อปี พ.ศ. 2538 แล้ว อาจกล่าวได้ว่า สาธารณชนโดยทั่วไป ค่อนข้างจะไม่นับถือความคาดหวังว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอะไรที่สลักสำคัญเกิดขึ้น จากการเปิดเผย “ความจริง” ในกระบวนการอภิปรายไม่ไว้วางใจนัก เพราะถึงอย่างไรเสีย ถ้าพรรคร่วมรัฐบาลไม่แตกกันเอง จนถึงขนาดอยู่ด้วยกันต่อไปไม่ได้แล้ว ต่อให้ฝ่ายค้านอภิปรายได้ดียังไง

ก็ไม่มีทางจะเอา ชนะรัฐบาลได้ เพราะจำนวนเสียงของ ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลในสภา ย่อมมีมากกว่า ส.ส. ฝ่ายค้านอยู่ดี เพราะฉะนั้น แม้ว่านักการเมืองจากพรรคร่วมรัฐบาลทั้งหลายมักจะพูดด้วยวิธีการรักษาทำที่ว่าตนจะลงมดีอย่างไร ก็ต้องขึ้นอยู่กับว่าผลการอภิปรายในสภาเป็นอย่างไร แต่โดยหลักแล้วก็จะยึดถือจารีตการยกมือไว้วางใจพวกเดียวกันไว้ก่อน ส่วนเรื่องอื่นๆ ไปพิจารณากันในภายหลัง

ยิ่งไปกว่านั้น กระบวนการติดตามตรวจสอบเรื่องราวต่างๆ ที่ถูกนำมาเปิดเผยในการอภิปราย ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นข้อมูลการทุจริตประทุติมิชอบต่างๆ ในวงการเมืองและวงราชการ ก็ไม่เคยมีการสานต่อจนถึงจุดพิสุจน์ทราบแต่อย่างใด ทุกอย่างจบสิ้นลงเมื่อเสร็จสิ้นการอภิปราย ปราบฏการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกนี้จึงทำให้ดูราวกับว่าเหตุผลข้อมูล ข้อเท็จจริงซึ่งควรจะเป็นปัจจัยหลักในการตัดสินใจ ว่าจะไว้วางใจ หรือไม่ไว้วางใจ มีความสำคัญรองลงมาจากเหตุผลทางการเมือง หรือปัจจัยอื่นๆ พุดง่าย ๆ ก็ว่า แม้การอภิปรายไม่ไว้วางใจอาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของนักการเมืองบางคนได้บ้าง แต่ในเมื่อผลกระทบทางการเมืองจริงๆ มีค่อนข้างน้อย ปัญหาของนักการเมืองในการจัดการกับ “ความจริง” ในการตอบโต้ข้อกล่าวหาต่างๆ ในสภา ในแง่หนึ่งจึงไม่แตกต่างอะไรจากการตอบคำถามของผู้สื่อข่าวหรือสื่อมวลชน ในกรณีเรื่องข้อหาต่างๆ นั้นเอง กระนั้นก็ดี ข้อแตกต่างสำคัญที่ปรากฏซึ่งเป็นผลพวงจากบริบทที่ไม่เหมือนกัน ก็พอมีอยู่บ้างดังต่อไปนี้

1) การอภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาล หรือรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่สื่อมวลชนทุกแขนงทุกสาขาให้ความสนใจ การอภิปรายไม่ไว้วางใจทุกครั้งเป็นเรื่องระดับชาติ ในขณะที่เรื่องข้อหา บางครั้งเป็นจุดสนใจของสื่อมวลชนบางประเภทบางรายเท่านั้น

2) โดยเหตุที่การอภิปรายไม่ไว้วางใจ ปัจจุบันนี้มีการถ่ายทอดเสียง ทั้งทางวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียงเป็นปกติ ทั้งฝ่ายค้านที่กล่าวหาหรือตั้งคำถาม และฝ่ายรัฐบาลที่ตอบโต้หรือชี้แจงต่างเข้าใจดีว่าในทางปฏิบัติแล้ว ตนไม่ได้พูดหรือตอบโต้กับบุคคลในสภาเท่านั้น แต่มักเป็นการพูดหรืออภิปรายต่อสาธารณะชนที่เฝ้าดู หรือเฝ้าฟังอยู่ทั่วประเทศ ผ่านตัวบุคคลในสภามากกว่า เพราะฉะนั้น ในการทำหน้าที่ในสภาของทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล จึงต้องมีลักษณะเป็นการ “แสดง” ที่สมจริงไปด้วยอย่างเลี่ยงไม่ได้ ที่ท่า สติลาของผู้พูดในสภาจึงมีความสำคัญไม่แพ้เนื้อหาสาระของการอภิปราย ส่วนนวนิหารของการอภิปรายก็ต้องสอดคล้องกับลักษณะน่าตื่นเต้นเกินจริง (dramatic) ของการอภิปรายมากยิ่งขึ้นทุกที

3) เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะในการถ่ายทอดภาพและเสียงของผู้อภิปราย ที่ปัจจุบันนี้สามารถทำได้อย่างใกล้ชิดชัดเจน ทำให้ผู้อภิปรายต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษกับการเตรียมการนำเสนอเรื่องที่จะอภิปรายอย่างชัดเจนและน่าเชื่อถือที่สุดต่อผู้ชม เพราะฉะนั้น การเตรียมเอกสารตัวเลข ข้อมูลต่างๆ ในรูปของภาพถ่าย ตัวอย่างของจริง แผนภูมิ กราฟ ฯลฯ จึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยง

ไม่ได้ ในแง่นี้บรรยากาศการอภิปรายไม่ไว้วางใจมีลักษณะใกล้เคียงกับการแสดงที่มีบรรยากาศสมจริงเป็นอย่างมาก

4) ถึงแม้ว่า ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจแต่ละครั้ง ฝ่ายค้านมักกล่าวว่าจะไม่เปิดเผยข้อมูลหลักที่จะใช้ในการอภิปราย ว่าได้แก่ประเด็นใด แต่ในทางปฏิบัติแล้ว สาธารณชนจะทราบล่วงหน้าดีพอสมควรว่าประเด็นถกเถียงคืออะไร เพราะทั้งสองฝ่ายต่างก็ดูจะอดไม่ได้ที่จะ “โหมโรง” ผ่านการให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนอย่างไม่เว้นแต่ละวันจนกว่าจะถึงวันอภิปรายจริงๆ เพราะฉะนั้น เฉพาะข้อมูลและพยานหลักฐานประกอบการโจมตีของฝ่ายค้านที่เห็นได้ชัดว่าเป็นสิ่งที่ฝ่ายรัฐบาลไม่ได้คาดคิดล่วงหน้ามาก่อนเท่านั้นที่กลายเป็นการแสดง “สด” ที่น่าสนใจในแง่วิธีการจัดการ หรืออธิบายของฝ่ายรัฐบาล

5) การอภิปรายไม่ไว้วางใจต้องดำเนินไปภายใต้กรอบกติกาที่กำหนดเอาไว้ล่วงหน้าร่วมกัน นั่นคือตามระเบียบข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และภายในวันเวลาที่จะได้มีการตกลงกันระหว่างฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลเป็นคราวๆ ไป แต่กฎกติกาเหล่านี้ รวมทั้งเอกลักษณ์ของนักการเมืองที่จะไม่ถูกฟ้องร้องเป็นคดีความทางอาญา แทนที่จะเป็นการเอื้ออำนวย ให้การอภิปรายเป็นไปอย่างสะดวก กลับถูกใช้เป็นช่องทางในการขัดจังหวะการอภิปราย ด้วยการประท้วง การใช้สิทธิถูกพาดพิง ฯลฯ เพื่อขัดจังหวะการอภิปรายหรือตอบโต้ของฝ่ายตรงกันข้าม ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นสิ่งที่มีผลกระทบที่สำคัญต่อการติดตามเนื้อหาสาระของการอภิปราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ฝ่ายค้านมีการหยิบยกเอาหลักฐานที่ไม่มีใครคาดคิดมาก่อนมาพูดกันในสภา จะมีการขัดจังหวะกันมากเป็นพิเศษโดยฝ่ายรัฐบาล

6) ระเบียบข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อที่ว่าด้วยการอภิปราย “พาดพิง” ถึงผู้อื่น ซึ่งถ้าหากว่ามีการพาดพิงไปในทางที่เสียหาย ผู้ที่ถูกพาดพิง ย่อมมีสิทธิที่จะชี้แจงต่อที่ประชุมได้นั้น ทำให้เป็นไปได้ที่บางครั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านซึ่งปกติเป็นผู้ตั้งข้อกล่าวหา อาจต้องตกอยู่ในฐานะของผู้ถูกกล่าวหาโดยฝ่ายรัฐบาล และเพราะฉะนั้น จึงต้องออกมา “แก้ตัว” หรือ “อธิบายให้เหตุผล” ไม่ต่างอะไรจากฝ่ายรัฐบาล ในแง่นี้ บทบาทของทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐมนตรียังจำเป็นต้องมีลักษณะของการ “ปราศรัย” ต่อสาธารณชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งก็หมายถึงว่า นอกเหนือจากการแก้ตัว หรืออธิบายให้เหตุผลแก่การกระทำของตนแล้ว ผู้อภิปรายแต่ละคนก็ยังมีความมุ่งมั่นมากขึ้นอีกด้วย ที่จะ “ปราศรัย” เพื่อรับสมอ้างความดีความชอบต่างๆ (credit claim)

7) ข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาในการอภิปราย ซึ่งปกติจะไม่เกิน 2-3 วันเป็นอย่างสูง บวกกับการที่นักการเมืองตระหนักดีว่าระยะเวลาในวันหนึ่งๆ ที่จะมี ประชาชนสนใจติดตามชมการถ่ายทอดทางวิทยุโทรทัศน์มากที่สุด (prime time) เป็นช่วงใด ทำให้มีการกำหนดช่วงระยะเวลาและมีการชิงไหวชิงพริบกันที่จะได้เป็นผู้มีโอกาสพูด (หรือ “แสดง”) ในช่วงจังหวะเวลาดังกล่าวกันอย่างเห็นได้ชัด

ความสำคัญของตัวผู้พูดและเนื้อหาที่อภิปรายโต้ตอบกันสำหรับการอภิปรายไม่ไว้วางใจแต่ละครั้ง จึงค่อนข้างจะมองเห็นได้ไม่ยากนัก

8) ถึงแม้ว่าการอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภาไทยจะไม่เคย “ถูกยกไปสู่ระดับนโยบาย” เพราะแต่ไหนแต่ไรมา ฝ่ายค้านมุ่งเฉพาะแต่การ “ยิงเป้า” รัฐบาลเท่านั้น²²⁷ แต่การจัดการกับการอภิปรายไม่ไว้วางใจก็มีข้อแตกต่างที่สำคัญที่สุดจากการตอบคำถามของสื่อมวลชนในกรณีเรื่องข้อกล่าวหาต่างๆ ตรงที่ว่า อันที่จริงแล้วทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลต่างก็แสดงบทบาท “ปราศรัย” ต่อประชาชนผ่านทางวิทยุโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงด้วยกันทั้งคู่ นั่นคือ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่เคยทำหน้าที่เพียงแค่ตั้งคำถาม และรัฐมนตรีหรือ ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลก็ไม่เคยทำหน้าที่เพียงแค่การให้ข้อมูลที่ถูกระเบือหรือการให้คำตอบ อีกทั้งด้วยข้อจำกัดของเวลา บวกกับการที่คนจำนวนมากอยากจะมี โอกาสได้ “แสดง” บทบาทของตน ภายในระยะเวลาที่จำกัด (โดยเฉพาะในช่วง prime time) ทำให้เป็นไปได้ที่จะมีการถามและการตอบสลับกันไปแบบการตั้งกระทู้ปกติ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ถามและผู้ตอบก็ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็น “คู่สนทนา” เดียวกัน จึงทำให้ยากแก่การติดตามสาระของคำอธิบายให้เหตุผลสิ่งที่ปรากฏจึงดูเหมือนว่าผู้พูดพยายามที่จะ “ปราศรัย” คำกล่าวหา หรือ “ปราศรัย” คำตอบ ให้มีความสมบูรณ์ในตัวเอง กล่าวคือ พยายามทำให้คนดูคนฟัง ที่ดูหรือฟังเฉพาะข้อกล่าวหา หรือเฉพาะคำชี้แจงคำตอบ สามารถเกิดทัศนคติที่บวกต่อผู้พูดได้เลย โดยไม่ต้องฟังทั้งคำถามและคำตอบทั้งหมด การปราศรัยที่นอกเหนือกว่าการตั้งคำถามหรือข้อกล่าวหาจึงมักมีส่วนของการ “แฉะ” หรือ “กระแนะกระแหน” แทรกไปด้วย ผลกระทบที่ลักษณะของการ “ปราศรัย” ในกระบวนการอภิปราย ไม่ไว้วางใจนี้ มีต่อวิธีการจัดการกับความจริงของนักการเมืองไทย เป็นสิ่งที่ไม่อาจมองข้ามไปได้เลย

กลวิธีการจัดการกับ “ความจริง” ในกระบวนการอภิปรายไม่ไว้วางใจของสภาไทย พ.ศ. 2525-2542

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การอภิปรายไม่ไว้วางใจนั้น แท้จริงแล้วก็อาจพิจารณาได้ว่า คือ “การปราศรัยหาเสียง” อย่างหนึ่ง ซึ่งทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านต่างก็กระทำเหมือนกัน แม้ว่าโดยหลักการแล้ว ฝ่ายค้านจะเป็นฝ่ายตั้งข้อกล่าวหา หรือคำถาม โดยมีฝ่ายรัฐบาลเป็นผู้ตอบ หรือผู้อธิบายให้เหตุผล แต่ก็มียุบยิบครั้งที่ฝ่ายรัฐบาลกลายเป็นผู้ตั้งข้อกล่าวหา และฝ่ายค้านต้องมาทำหน้าที่แก้ตัว หรือให้เหตุผลอธิบายแทน บัจฉัยสำคัญอย่างหนึ่งที่เอื้อให้การอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภากลายเป็นการปราศรัยหาเสียงของทั้งสองฝ่าย มากกว่าการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล โดยฝ่ายค้านอย่างเคร่งครัด น่าจะอยู่ที่กฎเกณฑ์การอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภาเอง เริ่มตั้งแต่

การมีประเด็นอภิปรายหลากหลายมากเกินไป เช่น ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน 2539 นั้น ปรากฏในข้อกล่าวหาหลักว่า นายบรรหาร มีความบกพร่องในการบริหารประเทศนั้น สามารถแยกย่อยเป็นข้อกล่าวหาเฉพาะๆ ได้ถึง 14 ข้อ กล่าวหา ส่วนข้อกล่าวหาด้านความประพฤติมิชอบส่วนตัวและพวกพ้อง ก็สามารถแยกย่อยออกไปได้อีกถึง 8 ข้อหา²²⁸ หรือในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ทั้งคณะระหว่างวันที่ 15-20 ธันวาคม 2542 นั้น เฉพาะประเด็นอภิปรายของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้า พรรคความหวังใหม่ ในฐานะผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรคนเดียว ก็มีข้อกล่าวหาถึง 12 ประเด็นหลัก 5 ประเด็นรอง และ 20 ประเด็นย่อย²²⁹ การเปิดประเด็นที่หลากหลาย บวกกับการเปิดโอกาสให้มีการใช้เวลาในการอภิปรายกันอย่างเกือบจะไม่จำกัด โดยเฉพาะสำหรับนักการเมือง ที่เป็นหัวหน้าพรรค ทำให้เป็นเรื่องค่อนข้างปกติที่นักการเมืองจะใช้เวลาอภิปรายกันคนละเป็นชั่วโมงๆ ขึ้นไป แน่นอนว่าข้อจำกัดเรื่องเวลาของการอภิปรายทั้งหมดที่ทำให้ต้องเปิดโอกาสให้ ส.ส. ฝ่ายค้านขึ้นมาอภิปรายหลายคนติดต่อกัน แล้วจึงค้นด้วยการตอบของฝ่ายรัฐบาล (ซึ่งในระหว่างนี้ ก็มักจะมีการขัดจังหวะเป็นระยะๆ) ทำให้ความปะติดปะต่อของเนื้อหาการอภิปรายอาจไม่สมบูรณ์นัก ความซ้ำซ้อนของเนื้อหา มีมาก แต่ที่สำคัญที่สุดน่าจะเป็นการที่ลักษณะเช่นนี้ทำให้เป็นไปได้ยากที่นักการเมืองฝ่ายรัฐบาลจะสามารถตอบข้อกล่าวหาได้ทุกประเด็น และเปิดโอกาสให้นักการเมืองเหล่านี้เลือกได้ว่าจะตอบเฉพาะประเด็นข้อกล่าวหาใด ประเด็นใดที่อาจพยายามเลี่ยงไม่ตอบ หรือจะตอบประเด็นใดก่อนหลังอย่างไร²³⁰

โดยทั่วไปแล้วอาจกล่าวได้ว่า เรื่องหรือข้อกล่าวหาที่นักการเมืองฝ่ายรัฐบาลเลือกจะตอบ ย่อมเป็นเรื่องที่นักการเมืองนั้นเห็นความจำเป็นที่จะต้องตอบ เช่น เป็นข้อกล่าวหาที่เป็นเรื่องอื้อฉาว นอกสภามาก่อน และเพราะฉะนั้น จึงเป็นเรื่องที่สาธารณชนคาดหวังไว้แล้วว่าจะต้องมีการกล่าวแก้กันในสภา หรือเป็นเรื่องที่ฝ่ายรัฐบาลมีข้อมูลพร้อม สามารถจะหักล้างข้อกล่าวหาของฝ่ายค้านได้ไม่ยากนัก หรือพูดง่าย ๆ ก็ว่า นักการเมืองย่อมพยายามที่จะตอบ หรือไม่ตอบข้อกล่าวหาใดก็ตามที่จะรักษาคะแนนนิยมในทางการเมืองของตนไว้ หรือถ้าทำได้ก็จะเพิ่มคะแนนความนิยมของตนขึ้น เพราะการอภิปรายที่มีลักษณะเป็นการปราศรัยหาเสียงผ่านทางคลื่นวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์นั้น เป็นโอกาสที่นักการเมืองสามารถใช้อรรถาธิบายความดีความชอบได้ พร้อมๆ กับการทำลายความนิยมในฝ่ายตรงกันข้ามให้ลดลงไป

กลวิธีในการจัดการกับ “ความจริง” อันเนื่องจากการอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภาไทย ประกอบด้วย

1 การไม่ตอบข้อกล่าวหา ถึงแม้ว่านักการเมืองฝ่ายรัฐบาล ปกติแล้วจะสามารถอ้างข้อจำกัดของเวลาและความหลากหลายของประเด็นข้อกล่าวหาของฝ่ายค้าน ในการที่จะไม่ตอบข้อ

กล่าวหา โดยเฉพาะข้อกล่าวหาที่เป็นประเด็นปลีกย่อยบางข้อ แต่ก็มีความเป็นไปได้มากเช่นเดียวกันว่า การเลือกไม่ตอบข้อกล่าวหาบางข้อนั้น เป็นการจงใจเพื่อเลี่ยงความสูญเสียคะแนนนิยมทางการเมือง เช่น ในกรณีการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2525 นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย ได้อภิปรายกรณีที่นายวิฑูรย์ ทับเคลียว ข้าราชการของรัฐบาล ซึ่งนายบัญญัติ บรรทัดฐาน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ขอขมวดตัวไปช่วยราชการให้กับ นายบัญญัติ ที่กระทรวงมหาดไทย โดยมีเอกสารขอขมวดตัวและหนังสือขอเลื่อนขึ้นเงินเดือนเป็นพิเศษ ให้กับนายวิฑูรย์ มาประกอบด้วย เพราะนายวิฑูรย์ได้ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมข้อหาพัวพันการดักถ่วง โดยนายสมัครได้อภิปรายไว้อย่างละเอียด และตั้งคำถามว่า "คนเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย จะสมคบด้วยหรือไม่ กระผมไม่ทราบ แต่เป็นคนที่มีรัฐมนตรีรับรองไว้ด้วยเอกสารว่าได้ ทำงานช่วยราชการบ้านเมืองทั้งในและนอกเวลา แล้วไปขมวดตัวของราชการแล้วจะสันนิษฐานว่าอย่างไรครับ . . ." ต่อกรณีนี้ น่าสังเกตว่า นายบัญญัติมิได้โต้ตอบนายสมัครแต่ประการใด แต่อีกกว่าสิบปีให้หลัง ในวันที่ 9 มิถุนายน 2536 เมื่อนายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ ได้อภิปรายพาดพิงถึง นายบัญญัติสั้นๆ แต่เพียงว่า "ท่านรองบัญญัติ หน้าห้องคำกัญญา ได้แบ่งหรือเปล่า ท่านประธาน ยังมีปัญหาอยู่นะ ได้แบ่งไหม" ปรากฏว่าในกรณีนี้ นายบัญญัติกลับตอบโต้ต่อข้อกล่าวหาดังกล่าวในสภา แม้ว่าจะเป็น การตอบแต่เพียงสั้นๆ ก็ตาม²³¹

หรือในวันที่ 10 มิถุนายน 2536 ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง กล่าวหา น.ต. ประสงค์ สุนศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศว่าเขียนบทความในหนังสือพิมพ์ให้เกิดความเข้าใจว่า รัฐบาลของพลเอกชาติชายมีส่วนร่วมในการช่วยผู้ต้องหาคดีลอบสังหาร ข้อกล่าวหานี้มิได้มีการโต้ตอบจาก น.ต. ประสงค์ ในสภาแต่อย่างใด ส่วนข้อกล่าวหาอื่นๆ ที่ดูเหมือนว่าจะปลีกย่อย แต่เห็นได้ชัดว่าเป็นข้อกล่าวหาที่ถูกอภิปรายยากจะโต้ตอบ และเพราะฉะนั้นจึงไม่มีการตอบ ก็มี เช่น ในคำอภิปรายของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2539 ในการเปิดอภิปราย ไม่ไว้วางใจนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี มีความตอนหนึ่ง เกี่ยวกับการประชุมอาเซียนที่ กรุงเทพฯว่า

ผมว่า ผมไม่สบายใจเรื่องการโปรโตคอล (protocol) วันนั้น ไม่ดี ในการที่จะให้ผู้นำประเทศต่างๆ เขามาเข้าแถวรับของขวัญไม่ได้ อันนี้ ผมไปต่างประเทศมาบ่อยๆ เขาสรรเสริญ นะครับ สรรเสริญไม่ค่อยจะดี เพราะฉะนั้น ผมว่า ขอให้ท่านกวดขัน แต่ผมก็ชักถามไป ผมก็เป็นห่วง ผมก็อยู่นาน กระทรวงการต่างประเทศ ก็เป็นห่วง ชักถามว่าอย่างไร เขาว่าท่านเปลี่ยนเอง ท่านนายกฯ ท่านเปลี่ยนวิธีการเอง อันนี้มีความสำคัญมาก²³²

ต่อข้อกล่าวหานี้ นายบริหารศิลปอาษาไม่ได้พยายามอธิบายหรือได้ตอบแต่อย่างใด ในทำนองเดียวกัน ข้อกล่าวหาในคำอภิปรายในวันเดียวกันของนายกร ทัพพะรังสี ต่อไปนี้ก็ไม่ได้รับคำตอบจากนายบริหารเลย

ในวันเดียวกันกับที่คณะมนตรีสหภาพยุโรป ประชุมเพื่อตัดสินคดี จีเอสพี จากประเทศไทย คือ 20 มิถุนายน 2539 นั้น เกิดอะไรขึ้นครับ ท่านประธาน ถ้าจำไม่ได้ ผมจะกราบเรียน 20 มิถุนายน ท่านนายกรัฐมนตรีท่านนี้ เดินทางไปกรุงเทพมหานคร วันเดียวกันเลยครับ แล้วก็จับมืออีก จะไปจับมือให้ท่านนายกรัฐมนตรี ของกัมพูชาคนที่หนึ่ง และคนที่สอง เขาก็จับมือกัน ท่านชื่นชมกับวิธีการจับมือเหลือเกิน จับมือกันที่กรุงเทพฯ ที่หนึ่งแล้ว 1-2 มีนาคม จับมือกันไปจับมือกันมา ประเทศไทยถูกตัดสินจีเอสพี สินค้ามีเกินกว่าล้านบาท 20 มิถุนายนไปกัมพูชา จับมืออีกแล้ว แล้วเป็นอย่างไรรครับ นายกรัฐมนตรีของกัมพูชา เขาตัวข้ามชาย แด่นมา ท่านประธานได้ยินไหมครับ เขาบอกว่าไม่ต้องไปยุ่ง ผมจะจับมือหรือไม่จับมือกับคนกัมพูชาด้วยกัน เป็นเรื่องของคนกัมพูชา คนไทยไม่ต้องมาเกี่ยว ได้ไหมครับ ซึ่งใจมากไหมครับท่านประธาน 20 มิถุนายน 2539 วันเดียวกันเปียบเลย สิ่งต่างๆ เหล่านี้ จะไปปนให้ใครฟังครับ ท่านประธาน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ท่านนายกรัฐมนตรี จะให้รัฐมนตรีคนไหนขึ้นมามาตอบแทนละครับ มันเป็นผลของการกระทำของท่านเองโดยเฉพาะ และไม่ใช่ว่าเรื่องส่วนตัว มันเป็นเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ในสังคมโลก 60 ล้านคนได้เห็นข่าวนี้ตีแผ่ไปทั่วโลกแล้ว เราจะรู้สึกอย่างไรครับ²³³

อันที่จริง การที่นักการเมืองจะไม่ตอบข้อกล่าวหาที่ตอบได้ยาก หรือตอบแล้วอาจเกิดผลเสียมากกว่าเกิดผลดีแก่ตน มีให้เห็นอยู่เป็นปกติ เช่น ในการไม่ไว้วางใจรัฐบาลของนายกชวน หลีกภัย ระหว่างวันที่ 15-20 ธันวาคม 2542 คำอภิปรายของนายปิยณัฐ วัชรภรณ์ ต่อไปนี้ ก็เป็นคำอภิปรายที่ไม่มีคำตอบจากพรรคประชาธิปัตย์ เช่นเดียวกัน

ท่านประธานจำได้ไหมครับ เมื่อเร็ว ๆ นี้ ไม่ช้าไม่นาน ตอนที่มีการตั้งพรรคการเมือง เตรียมการจะลงเลือกตั้งกัน ซึ่งจะใช้เวลาเหลืออยู่อีกไม่นานนี้ มีข่าวว่า ส.ส. คนนั้น จะไปอยู่พรรคนี้นั้นจะไปอยู่พรรคนั้น อะไรก็แล้วแต่ มีคนของพรรคประชาธิปัตย์ ขอประทานโทษที่เอ่ยนาม เขาเป็นอย่างนั้นจริงๆ ออกมาแสดงความคิดเห็นว่า นักการเมืองนั้นถูกตักเตือน แต่ถ้าหากว่ามีนักการเมืองคนไหน สนใจจะเข้าไปอยู่พรรคประชาธิปัตย์ ขออนุญาตที่เอ่ยนามอีกครั้ง คนนั้นมีอุดมการณ์ มันต่างกันอย่างไรครับ ตักเตือนกับอุดมการณ์ ที่มันเปลี่ยนพรรคกันนี้²³⁴

2. ไม่ตอบข้อกล่าวหา แต่โจมตีผู้กล่าวหา การไม่ตอบข้อกล่าวหาแต่กลับโจมตีตัวผู้ตั้งข้อหา เพื่อบ่อนทำลายความน่าเชื่อถือ มักเป็นการกระทำของนักการเมืองที่มีได้เป็นผู้ถูกตั้งข้อครหาโดยตรง

แต่อาศัยข้ออ้างเรื่องการประท้วงบังหน้า เช่น ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ได้อภิปรายเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2536 พาดพิงถึงนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี เรื่องครอบครัว และกรณีที่นายระลึก หลีกภัย น้องชาย ตกเป็นผู้ต้องหาคดียักยอกทรัพย์สินจำนวน 200 ล้านบาท ความตอนหนึ่งว่า

ผมจะไม่พูดเรื่องส่วนตัวของใคร ถ้าเรื่องส่วนตัวนั้นไม่เกี่ยวกับนโยบาย แต่เรื่องนี้เป็นนโยบายที่รัฐบาลได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา รัฐบาลได้ทำไหมครับ ส่งเสริมบทบาทสตรีเอาเงินเอาทองไปใช้ คนใหญ่ๆ โดๆ ในทำเนียบ เวลาถึงงานสโมสรสันนิบาต ไม่เอาลูกเอาเมียมาออกงาน ก็ลูกเมียตัวเองไม่สนับสนุน แล้วจะเอาเงินไปสนับสนุน ใคร ผมบอกเสมอว่า ใครจะเจ้าชู้ประดุจดินผมไม่ว่า ใครจะมีแฟน 5 คน 10 คน มีไปเถอะ เราห่วง เราคิดว่า ใครก็ตามที่พฤติกรรมเป็นชายชู้ เป็นคนชั่ว ชั่วจริงๆ

ประธานสภาผู้แทนราษฎร: ระงับนะครับ อย่าให้พาดพิงถึงคนภายนอก

ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง (กทม.) : ใครก็ตามที่มีพฤติกรรมเป็นชายชู้เป็นคนชั่ว แม่ผมสอนแต่เด็ก พ่อสอนแต่น้อย ว่าเดิบโตมา อย่าไปประพฤติดูกับเมียชาวบ้านเขา เป็นเด็กๆ ท่านประธาน ผมเขวนพระเยอะ ไปหาครูบาอาจารย์ที่ไหนก็แล้วแต่ จะบอกอย่างเดียวว่า อ้ายหลานชายโตขึ้นอย่าไปคบกับเมียชาวบ้านเขา คุณสมบัติ ตรงนี้ เป็นเรื่องที่ผู้นำของไทยทุกยุคทุกสมัย จะต้องมี ถ้าผู้นำคนไหนก็ตาม ท่านประธาน มีพฤติกรรมเป็นชายชู้ เป็นคนชั่ว แล้วก็เลวจริงๆ ข้าราชการพลเรือน ใครคบชู้เขาบอกประพฤชั่วร้ายแรงแล้ว ใส่ออก โดยเฉพาะข้าราชการตำรวจ ถ้ามีความประพฤติเรื่องคบชู้สุสาว เขาใส่ออกทันที.....

ผมไม่ได้ระบุชื่อ ท่านประธาน น้องชายถูกออกหมายจับ คดียักยอกทรัพย์สิน 200 กว่าล้านบาท หมายแปดใบ ผมบอกว่าเรื่องนี้ไปว่าใครไม่ได้ เพราะมันเรื่องส่วนตัว น้องไม่ใช่พี่ เมียเพื่อนไม่ใช่เมียเรา ท่านประธาน ผมบอกว่า เมื่อน้องเขาถูกจับ ไปว่าเขาไม่ได้ เพราะน้องเขาโกงไป 200 กว่าล้านบาท แต่มีบางคนออกมาพูด บอกว่า ที่น้องต้องถูกออกหมายจับ เพราะไม่รับผิดชอบแทนเพื่อน ท่านประธาน ท่านประธานเป็นนักกฎหมาย เป็นปราชญ์ คดีอาญา มันรับผิดชอบแทนกันได้หรือ คดีอาญา รับผิดชอบแทนกันไม่ได้ เดี่ยวผมจะตีพลเอกชวลิต สักที แล้วเขารินก็บอกว่า รับแทนพลเอกชวลิตก็มาดี ส.ส.นิพนธ์ อ้างทองคุณชานี้ก็บอกว่ารับแทน คดีอาญามันรับแทนกันไม่ได้ รับแทนกันได้มันคดีแพ่ง ผมยังยืนยันกับท่านประธานว่า ที่ได้อภิปรายยาวนาน ไม่ได้มีเจตนาจะทำลายล้างใครเป็นการส่วนตัว ถ้าทำลายล้าง ผมพูดแล้ว ผมไม่พูด แต่สิ่งที่ผมพูดก็คือ ผมไม่ไว้วางใจให้ชวน ในฐานะหัวหน้ารัฐบาล ได้บริหารราชการบ้านเมืองต่อไป ไม่ว่าจะเป็นความประพฤติส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นขีดความสามารถในการบริหาร ความซื่อสัตย์สุจริต กระผมไม่เคยเชื่อถือ ใครเชื่อถือก็เชื่อไป วงศ์วานว่านกอของท่านมีหลายคนประพฤติทุจริตก่อให้เกิดความเสียหาย ด้วยเหตุผลต่างๆ ที่กระผมกราบเรียนให้ทราบ²³⁵

ยังไม่ทันที่ ร.ต.อ. เฉลิมจะอภิปรายจบ นายอาคม เ่องฉ้วน ส.ส. กระบี่ พรรคประชาธิปัตย์ ได้ประท้วง และกล่าวโจมตี ร.ต.อ. เฉลิม ว่า

ไม่ต้อง ท่านประธานครับ ผม อาคม เ่องฉ้วน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกระบี่ที่กระผมจำเป็นจะต้องประท้วงตรงนี้ ก็เพราะว่าคุณฉลิมกำลังจะจบ คุณฉลิมได้พูดหลายอย่างหลายประการที่เป็นการโกหกกลางสภา ผมกล่าวหาอย่างนั้น ข้อที่ 1 ที่เป็นการโกหกกลางสภาก็เพราะว่า ประท้วงสิครับ โกหกนั้นไม่ได้ เพราะว่าคนฟังทั่วประเทศที่ฉลิม ประการแรก ท่านประธานคงจำได้ คุณฉลิมบอกว่าลูกท่านเรียนอยู่แถวๆ สะพานพุทธฯ โรงเรียนสวนกุหลาบ ลูกท่านเรียนเก่ง สอบเข้าได้ ลูกผมก็เรียนที่นั่น ผมไปมอบตัวที่สวนกุหลาบ พอรู้ว่าผมเป็นนักการเมือง ครูคนหนึ่ง ซึ่งผมไม่เอ่ยนาม มาบอกกับผมว่าลูกของคุณฉลิมก็เรียนที่นี่ ผมถามว่าเขาสอบได้เองหรือ เขาบอกว่า ไม่ได้หรอก วันที่ไม่ได้มาไว้วายเต็มโรงเรียนเลย แล้วตอนหลังก็มามอบเครื่องเอกสารให้เครื่องหนึ่ง อย่างนี้ถือว่าโกหกไหม ท่านประธาน

ประธานสภาผู้แทนราษฎร: เอาไว้ได้เถียงกันเอง พอแล้ว เรื่องเดียวพอแล้ว เชิญ
นายอาคม เ่องฉ้วน (กระบี่): เรื่องที่สอง ที่คุณฉลิมโกหก ซึ่งเราจับไม่ได้ ท่านประธานคงจำได้ เมื่อสักครู่ยกขึ้นมากบอกว่า นักการเมืองนั้นจะต้องเกรงกลัวต่อบาป แต่ถ้าผมจะกล่าวหาว่าคุณฉลิมก็ไม่ใช่เป็นคนดี เพราะว่าเขาสมุห์บัญชีเป็นเมีย แล้วเขาแค่เป็นเมียไม่เป็นไร เพราะผู้หญิงคนนั้นเป็นม่าย ยังไปเอาลูกอีก อย่างนี้ถือว่าผิดศีลธรรมไหม ²³⁶

หรือในการอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา ระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน 2539 ในขณะที่นายสุณัย จุลพงศธร ส.ส. นครสวรรค์ พรรคชาติพัฒนา กำลังอภิปรายว่า น.ส. กัญญา ศิลปอาชา บุตรสาวนายบรรหาร เลี้ยงภาษีในการทำธุรกรรมซื้อขายที่ดินกับธนาคารแห่งประเทศไทยอยู่นั้น นายวิชัย ชัยจิตวณิชกุล ได้ประท้วงว่า

กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพครับ ผม วิชัย ชัยจิตวณิชกุล ความหวังใหม่จากอุดรธานี เรียนท่านประธานอย่างนี้ครับ ผมเองต้องขอประท้วงตรงนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เรียนได้ว่าข้อมูลที่น่ามากล่าวนั้น บางจุดนั้นเป็นการใส่ร้าย ซึ่งผิดข้อ 53 วรรคสอง แล้วก็วนเวียนซ้ำซากจริงๆ แล้วประเด็นวันนี้คือ ญัตติการเปิดอภิปรายท่านนายกรัฐมนตรี ไม่ได้มีครอบคลุมท่านนายกรัฐมนตรีเขียนไว้ในนั้นเลย ผมได้อ่านชัดเจนแล้วครับ แต่ผมอยากถามกลับไปยังผู้อภิปราย นิดหนึ่งนะครับว่า สิ่งที่ท่านบอกว่าเลี้ยงภาษีมากเหลือเกินนั้น เหตุการณ์เกิดเมื่อ 19 สิงหาคม 2539 ที่ผ่านมา ท่านไปโอนที่ดินสองแปลงด้วยกัน ท่านประธานครับ ในราคา 64,000 กว่าบาท

(นายถาวร กาสมสัน ได้ยืนและยกมือขึ้น)

ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภาผู้แทนราษฎร : ท่านวิชัยรอมสักรู้ ท่านถาวร ผมขอให้ท่านพูดให้เสร็จก่อนครับ เป็นขั้นเป็นตอนที่ละคน เดี่ยวผมจะให้ท่านถาวรพูด ท่านถาวรกรุณานั่งก่อน เมื่อท่านวิชัยพูดเสร็จ ผมจะเชิญท่านถาวรขึ้นพูด ท่านวิชัยเชิญครับ

นายวิชัย ชัยจิตตวณิชกุล (อุดรธานี) : มีผู้หวังดีซึ่งให้เอกสารมา กระผมเรียนได้ว่า ได้รับรองและได้ตรวจสอบแล้ว ท่านประธานครับ โอนเมื่อ 19 สิงหาคม 2539 64,000 บาท และคุณสุนัยครับ ผมเห็นระบุชื่อคุณสุนัย จุลพงศธร ชัดเจน แล้วก็ในวันที่ 20 สิงหาคม

ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภาผู้แทนราษฎร : เดี่ยว ท่านวิชัย ฟังผมก่อนนะครับ คือท่านวิชัยจะประท้วง ก็แสดงเหตุผลเลย ถ้าวินิจฉัยได้ คือถ้าชัดเจนวินิจฉัยได้ ผมจะวินิจฉัยถ้าจะอภิปรายในประเด็นต่อไป จะมีผู้ประท้วงต่อ เชิญท่านวิชัยเข้าประเด็น ประท้วงข้อไหนเชิญว่าชัดๆ เลยครับ

นายวิชัย ชัยจิตตวณิชกุล (อุดรธานี) : เรียนได้ว่า ข้อ 53 ผิดทั้งวรรคหนึ่งวรรคสอง วรรคหนึ่งนั่นคือ การนำเอกสารมาอ่านโดยไม่จำเป็นมากมายเหลือเกิน ท่านประธานครับ เพียงแต่ว่าผมตั้งใจเหลือเกิน เราเป็นสมาชิกสภาผู้ทรงเกียรติทั้งนั้น การกล่าวหาทั้งนั้นถ้าตัวเองกระทำ พูดกับคนอื่นแล้ว ผมว่าน้ำหนักมันหมดไป ท่านประธานครับ เอกสารนี้ผมจะนำเรียนท่านประธาน และผมจะเซ็นชื่อรับรองไว้ด้วย ถ้ามีอะไรเกิดขึ้นมา ท่านสุนัยฟังผมได้โดยตรง แล้วเรียนได้ว่า เพียง 1 สัปดาห์ ท่านประธานครับ มีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นมาจากราคา 64,000 บาท กลายเป็น 800,000 บาทถ้วน ผมเรียนได้ว่าเป็นการเลี้ยงภาษีหรือไม่²³⁷

3. การปฏิเสธข้อกล่าวหา เน้นนอนว่าจัดการกับข้อกล่าวหาต่างๆ ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจที่นักการเมืองใช้กันมากที่สุด ก็คือการปฏิเสธข้อกล่าวหาโดยสิ้นเชิง ซึ่งในเรื่องของการปฏิเสธข้อกล่าวหานี้ อาจแบ่งย่อยออกไปได้อีก คือ

3.1 การปฏิเสธข้อเท็จจริงของข้อกล่าวหา ส่วนใหญ่แล้วข้อกล่าวหาที่นักการเมืองสามารถจะปฏิเสธข้อเท็จจริงของข้อกล่าวหาได้โดยสิ้นเชิงด้วยคำตอบสั้นๆ ว่า ไม่จริง ไม่ใช่อย่างที่พูด มักจะเป็นข้อกล่าวหาที่เป็นเรื่องเฉพาะตัวที่นักการเมืองผู้ถูกกล่าวหาเพียงผู้เดียวน่าจะเป็นผู้รู้ข้อเท็จจริงที่ดีที่สุด เช่น ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน 2539 นั้น นายชวน หลีกภัย ผู้นำฝ่ายค้าน ได้กล่าวหาว่านายบรรหารคุกคามเสรีภาพของสื่อมวลชน และให้สันติบาลติดตามความเคลื่อนไหวของผู้นำฝ่ายค้าน ซึ่งนายบรรหารก็เพียงแต่ปฏิเสธว่าไม่เป็นความจริงดังกล่าว การกระทำของตนตามข้อกล่าวหาเหล่านั้นไม่เคยเกิดขึ้นเลย “เรื่องสันติบาลที่ติดตามผู้นำฝ่ายค้าน ในการอัดเทปหรือดักฟังโทรศัพท์นั้น ผมไม่เคยประพฤติปฏิบัติเช่นนั้น แม่นั่นทีเดียว ถ้ามีข้อบอกผม ผมจะดำเนินการให้ ยิ่งผู้นำฝ่ายค้านชอบพอกัน

เพื่อนกันแล้ว ไม่มีการสั่งให้ติดตามเด็ดขาด" หรือแม้แต่เรื่องของนายราเกษ สักเสนา ผู้ต้องหาคดี ยักยอกเงินของธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ที่ฝ่ายค้านกล่าวหาอย่างรุนแรง แม้จะไม่โดยตรงว่า เป็นผู้สนับสนุนทางการเงินให้แก่พรรคชาติไทย และนายบรรหาร คำตอบของนายบรรหารก็สามารถ เป็นแค่การปฏิเสธอย่างสั้นๆ ง่ายๆ ว่าไม่มีมูลความจริงเลยแม้แต่หน่อย

เมื่อวานนี้คุณกัญจนาก็ได้พูดไปแล้วเรื่องโทรศัพท์ ผมเองอยากเรียนว่าผมไม่เคยรู้จัก ไม่เคยเห็น ไม่เคยพบ ไม่เคยได้ยินชื่อด้วยซ้ำ ในตอนเลือกตั้ง เพิ่งจะมารู้เอาวันที่ 8-9-10 พฤษภาคมเท่านั้นเอง ที่นี้ก็มีประเด็นที่สมาชิกกล่าวอ้าง มีการมอบเงิน 11 พฤษภาคม นายราเกษออกจากเมืองไทย 16 พฤษภาคมอย่างสบายใจ ที่จริง หลังจากเกิดเหตุ แล้ว วันที่ 8-9-10 พฤษภาคม ยุติติไม่ไว้วางใจนี้ ผมกำชับทั้งกระทรวงการคลังและ ธนาคารแห่งประเทศไทย ให้รับดำเนินการเรื่องธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ทันทีทันใด เรียนตรงๆ ก็ไม่ทันใจผมเช่นเดียวกัน แต่สุดท้าย 2 ท่านเหล่านี้ก็เดินทางออกนอกประเทศ ไปจนได้ ทั้งที่ผมเองกำชับไว้แล้ว ทุกฝ่าย ก็คงอาจจะข้อบกพร่องของเจ้าหน้าที่ กำชับ ไปแล้วไม่ปฏิบัติตาม นี่ก็คือข้อเท็จจริง อยากจะเรียนให้ทราบ เรื่องของคุณราเกษ ผม ก็คงมีเรื่องทราบเพียงเท่านี้เท่านั้นเอง ขอยืนยันต่อเพื่อนสมาชิกด้วยความบริสุทธิ์ใจ ผมไม่ได้รับรู้ใดๆทั้งสิ้นกับคุณราเกษ แต่พยายามอย่างยิ่งจะให้ท่านเอาตัวมาดำเนินคดี ในประเทศไทยให้จงได้²³⁸

หรือในการอภิปรายไม่ไว้วางใจ เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี ระหว่าง วันที่ 24-26 กันยายน 2540 นายไตรรงค์ สุวรรณคีรี ส.ส. สงขลา พรรคประชาธิปัตย์ ได้ อภิปรายกล่าวหาพลเอกชวลิตว่ามีบทบาทสำคัญในการโง่การเลือกตั้งที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ว่า

ผมมีหลักฐานก็คือว่า การเลือกตั้งคราวที่แล้วที่ประจวบคีรีขันธ์ พรรคประชาธิปัตย์ให้ ผมรับผิดชอบคราวที่แล้วผมเห็นกับตาจริงๆ ครับ นี่ไม่ต้องพูดเรื่องเสียงเขาซื้อกันกลาง ตลาด แต่ที่สำคัญมันโง่กันเป็นหน่วยเลือกตั้งเลยนะครับ ในหน่วยเลือกตั้ง กรรมการ ซื้อกันหมดแล้ว . . . นักศึกษาไปเฝ้าเพราะเขารู้ว่ามันต้องโง่ นักศึกษาไปประท้วง นักเลงยื่นถือกระบองอยู่ข้าง เขาเป็นสันบ้าง ด้ามปืนตีหัวนักศึกษาแตก ที่นี้ผมจะก้าว เข้าไปว่าเกี่ยวข้องกับนายกรัฐมนตรีตรงไหน...ตำรวจอยู่ไหน ตำรวจอยู่แถวไหน ทำไมไม่ จับ ที่ไม่จับเพราะว่ามีทหารคนหนึ่ง ยศพลโท ผมรู้จัก ไปคุมอยู่ ท่านนายกคนนี้เป็นคนส่งไป ในฐานะเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เมื่อวานท่าน ท่านส่งไปและให้นโยบาย เขาบอกลูกน้องมาบอกผมว่า อย่าโกรธพี่ พี่จำเป็นต้องมา พี่ต้องทำทุกอย่าง เพราะว่า นายจิวสั่งให้ทำทุกอย่างเพื่อเอาชนะให้ได้ ให้ชนะประชาธิปัตย์ให้ได้ ตำรวจจึงไม่กล้าจับ ผมต้องกล่าวหาท่าน²³⁹

ทั้งหมดนี้ พลเอกชวลิตปฏิบัติแต่เพียงสั้นๆว่า

ในเรื่องของการเลือกตั้งนะครับ ที่ ส.ส. ไตรรงค์ได้กรุณาพูดถึงเรื่องพี่อึ่ง หรืออะไรต่างๆ ผมไม่รู้จริงๆ และผมไม่ทราบจริงๆ ในการเลือกตั้งที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ก็ไม่ทราบว่า มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นนะครับ จนกระทั่งวันนี้ ก็ยังไม่ได้รับเอกสารและหนังสืออะไรเลย แม้แต่น้อยครับ²⁴⁰

3.2 การปฏิเสธเจตนาารมณ์แห่งการกระทำ นี่คือการยอมรับว่า สิ่งที่ถูกกล่าวหาเป็นจริงตามนั้น ยกเว้นในเรื่องของเจตนาารมณ์ เพราะผู้กระทำขาดเจตนา ซึ่งก็หมายความว่า ในการกระทำที่ผิดพลาด หรือไม่ถูกต้องนั้น จริงๆ แล้วตนไม่ใช่ผู้ทำผิด เช่น ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2533 นายปรีชา บุญมี ได้กล่าวหาว่า นายใหม่ ศิริวันกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่จะต้องไปกล่าวถวายรายงานต่อพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง ในการเปิดงานขององค์การเกษตรกรในโอกาสแห่งประเทศไทย ที่จังหวัดอุดรธานี แต่นายใหม่ไม่ได้ไปทำหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งนายใหม่ก็ได้ชี้แจงว่า

ผมอยากจะเรียนว่า วันนั้น ผมเดินทางจากจังหวัดกาฬสินธุ์หนึ่งโมงเช้า ไปถึงจังหวัด อุดรธานี ประมาณสี่โมงเช้า แล้วก็เตรียมตัวเพื่อจะไปรับเสด็จ โดยภาระ หน้าที่ ด้วยจิตสำนึก ได้ใช้ความระมัดระวังเยี่ยงวิญญูชนที่พึงจะกระทำอย่างยิ่งแล้ว แต่โดยเหตุที่เปลี่ยนแปลง หมยกำหนดการเดิมไป เพราะฉะนั้น การเปลี่ยนแปลง นั้นจะใช้เวลามากน้อยแค่ไหน กระผมจะไม่ขอกล่าวถึงนะครับ เพราะผมไม่อาจทราบได้ กระผมขอเรียนว่า ได้เดินทางล่วงหน้าไป ณ ที่ตั้งไม่น้อยกว่าหนึ่งชั่วโมง แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นผมไม่ทราบล่วงหน้ามาก่อน²⁴¹

การแก้ตัวของนักการเมืองว่า สิ่งที่ได้กระทำไปและกลายเป็นข้อครหาถูกโจมตีอยู่ในปัจจุบัน เป็นผลจากการกระทำที่ไม่ได้มีเจตนาให้ผิดพลาด แต่เป็นเพราะไม่อาจรู้ได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดผลเสีย มีกรณีที่น่าสนใจยิ่งคือกรณีการแจกเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4-01 ที่จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นชนวนให้ฝ่ายค้านมาเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจทั้งคณะรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ระหว่างวันที่ 17-18 พฤษภาคม 2538 โดยหนึ่งในข้อกล่าวหาสำคัญอยู่ที่ว่านโยบายปฏิรูปที่ดินของพรรคประชาธิปัตย์มุ่งช่วยให้คนรวยได้รับเอกสารสิทธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลังจากทีสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตีความความหมายของคำว่า "เกษตรกร" ออกมาแล้ว ในลักษณะที่ตัดสิทธิคนรวยออกไป ในเรื่องนี้ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ชี้แจงในรายละเอียดถึงความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน หรือการขาดเจตนา ตามข้อกล่าวหาว่า

ท่านประธานครับ มีประเด็นสุดท้ายที่ผมคิดว่าจำเป็นที่จะต้องชี้แจงกับท่านประธาน คือประเด็นที่ผมติดค้างไว้เมื่อสักครู่ ประเด็นที่ว่านั่นก็คือ ประเด็นที่มีการกล่าวหากันว่า หรือมีการตั้งคำถามกันว่า ทำไมสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจึงไปออก ส.ป.ก. ให้กับเศรษฐีหรือคนรวย ส.ป.ก. อ่างกฎหมายไม่ออกหรือ เหมือนที่เพื่อนสมาชิกท่านหนึ่ง ได้กล่าวไว้ในสภานี้ กระผมขอกราบเรียนกับท่านประธานครับว่า ความจริงการออก ส.ป.ก. 4-01 นับเนื่องตั้งแต่ปี 2532 ที่มีการแก้ไขกฎหมายนั้น มันมีที่มาที่ทำให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินได้เกิดความเข้าใจว่า ทำไมเขาจึงปฏิบัติตามอย่างนั้น ผมได้รับแจ้งตั้งแต่วันแรกที่เข้าไปรับหน้าที่ ที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ ได้รับคำสั่งว่า ที่เขาปฏิบัติตามไม่ตรงกับคำตีความของคณะกรรมการกฤษฎีกา ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาเพราะว่า เขามีความเข้าใจอย่างน้อย 2-3 ประการ ก่อนที่จะพูดถึงตรงนี้ ผมขอย้อนท่านประธานนิดหนึ่งว่า ความเข้าใจของสำนักงานปฏิรูปที่ดินก็คือว่า สำนักงานปฏิรูปที่ดินเข้าใจว่า ถ้าหากว่าเกษตรกรผู้นั้นถือครองที่ดินตรงนั้นอยู่ก่อนตามความเป็นจริง เขาก็มีสิทธิที่จะได้รับ ส.ป.ก. 4-01 แต่ต้องได้ไม่เกิน 100 ไร่ ถ้าเขาถือครองอยู่เกิน 100 ไร่ โดยไม่จำเป็นต้องดูว่าเขามีที่ดินมาก่อนหรือไม่ เพราะถือว่าเขาเป็นผู้ถือครองที่ดินนั้นอยู่ และเจตนารมณ์ในการแก้ไขกฎหมาย ปี 2532 นั้น เพื่อต้องการแก้ไขปัญหาคคนที่เขาถือครองที่ดินทำกินอยู่และมีความพยายามจะไปออกโฉนดตามความเป็นจริง เราจึงใช้ปฏิรูปที่ดินเพื่อลดพื้นที่ของคนเหล่านั้น เมื่อลดพื้นที่เขาแล้ว เขาก็ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับ ส.ป.ก. 4-01 ตามที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินเข้าใจ แต่ว่าผลการตีความของคณะกรรมการกฤษฎีกานั้น ออกมาในทางที่ไม่ตรงกัน นั่นคือสำนักงานกฤษฎีกาได้ตีความว่า แม้เขาจะเป็นผู้ถือครองที่ดินอยู่เดิม แต่ถ้าเขาจะได้ ส.ป.ก. 4-01 นั้น เขาจะต้องไม่มีที่ดินทำกินมาก่อน หรือต้องมี แต่ไม่เพียงพอแก่การครองชีพ แปลว่า ถ้าเขามีโฉนด มี น.ส.3 มาก่อนเพียงพอแก่การครองชีพ เช่น ภาคเหนือตอนล่าง ถ้าเกิน 17 ไร่เขาก็ไม่มีสิทธิที่จะได้รับ ส.ป.ก. แม้เขาจะถือครองที่ดินตรงนั้นอยู่ก่อนตามความเป็นจริงก็ตาม นั่นคือ คำตีความของคณะกรรมการกฤษฎีกา ผมเรียนกับท่านประธานว่า สำนักงานปฏิรูปที่ดินรายงานผมว่า เขาเข้าใจไม่ตรงกับกฤษฎีกา²⁴²

หรือกรณีของนายบรรหาร ศิลปอาชา ขณะเป็นนายกรัฐมนตรี ได้ถูกกล่าวหาในการอภิปรายไม่ไว้วางใจระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน 2539 ว่า ใช้สำเนาทะเบียนบ้านที่ระบุว่าเป็นบุตรผู้มีสัญชาติไทย ในการทำนิติกรรมต่างๆ ทั้งที่บิดามีสัญชาติจีน เป็นการปลอมแปลงเอกสาร และแจ้งความเท็จแก่เจ้าพนักงาน ซึ่งนายบรรหารก็ชี้แจงว่าเป็นเพราะครอบครัวของบิดาย้ายที่อยู่บ่อย จึงทำให้เกิดความผิดพลาดทางธุรการ คือ เจ้าหน้าที่ทะเบียนบันทึกการแจ้งย้ายได้เขียนสัญชาติบิดาของตนเป็น "ไทย" ไป ส่วนเหตุที่ตนยังคงใช้ทะเบียนบ้านดังกล่าวและลงลายมือชื่อรับรองสำเนาทะเบียนบ้านที่ระบุสัญชาติบิดาผิดพลาดนั้น เป็นเพราะไม่อาจแก้ไขได้ เนื่องจาก

บิดาซึ่งเป็นเจ้าของสัญชาติได้เสียชีวิตไปแล้ว แต่ทั้งหมดนี้ก็ไม่ได้มีเจตนาปลอมแปลงหรือแจ้งเท็จ สัญชาติของบิดาแต่อย่างใด

3.3 การปฏิเสธว่าการกระทำที่ถูกกล่าวหาเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย บางครั้ง นักการเมืองอาจถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจว่าได้กระทำในสิ่งที่ผิด ไม่ถูกต้อง ซึ่งก็จะมีการยอมรับว่า มีการกระทำอะไรบางอย่างจริง แต่สิ่งนั้นไม่ใช่สิ่งที่ผิดกฎหมายแต่อย่างใด เช่น ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล ระหว่างวันที่ 8-10 พฤษภาคม 2539 ฝ่ายค้านได้กล่าวหานายสุชาติ ตันเจริญ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยในทำนองว่า มีพฤติกรรมฉ้อฉลในการทำธุรกิจ ด้วยการไปสมคบกับธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ กู้เงินเพื่อไปซื้อที่ดิน หรือไปครอบงำกิจการของบริษัทต่างๆ นายสุชาติได้ชี้แจง ความตอนหนึ่งว่า

ผมเองคงจะยอมรับนะครับว่า การทำธุรกิจนั้น ครอบครัวของผมทำธุรกิจมานาน ซึ่งสมาชิกของพรรคประชาธิปัตย์ทุกท่านรู้ดี เพราะเป็นคนไปชวนผมมาเล่นการเมือง รู้ดีว่า ครอบครัวมาจากธุรกิจ แล้วก็ยอมรับอีกเหมือนกันว่า การทำธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นการกู้เงินของธนาคาร เข้าไปครอบงำธุรกิจ หรือไปซื้อ หรือไปเทคโอเวอร์ กิจการธุรกิจนั้น ก็ทำจริง แล้วเป็นการทำจริงที่ถูกกฎหมายทุกอย่าง การไปซื้อกิจการของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์นั้น ผมถามท่านประธานว่า ผิดกฎหมายตรงไหน เพราะตลาดหลักทรัพย์ ต้องถูกควบคุมโดย ก.ล.ต. แล้วสิ่งที่เกิดขึ้นทุกอย่งนั้น เกิดขึ้นในสมัยปี 2536 ปี 2537 ในสมัยที่ท่านธารินทร์ นิมนานเหมินทร์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ท่านพิเชษฐเป็นเลขาธิการ . . . แล้วสิ่งที่ผมจะยืนยันกับท่านประธานอีกครั้งหนึ่งนะครับ ว่า ที่ว่าผมทำไปทุกอย่าง บริษัทของครอบครัวที่ทำไปทุกอย่งนั้น มีความถูกต้องหมด ก็หนังสือล่าสุดของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ได้ยืนยันมาเกี่ยวกับเรื่องการตรวจสอบของบัญชีธนาคาร ของบริษัทต่างๆ ทั้งในกลุ่ม 16 ทั้งในกลุ่มของสุชาติ ตันเจริญ ตามที่ได้เรียนท่านประธานมาแล้วครั้งหนึ่งนั้น ก็ได้ตรวจสอบแล้ว เขาก็ยืนยันมาว่า ไม่พบการกระทำผิดตามกฎหมายแต่อย่างใด เพราะฉะนั้น ครั้งนี้ก็เป็นการยืนยันนะครับว่า ไม่ได้มีอะไรที่กระทำผิดตามกฎหมายเลย²⁴³

3.4 การปฏิเสธข้อกล่าวหาโดยอ้างฐานะทางเศรษฐกิจ หรือความสูงส่งของผู้ถูกกล่าวหา วิธีการนี้ไม่ต่างอะไรจากวิธีการที่นักการเมืองใช้ในการจัดการกับเรื่องอื้อฉาวนอกสมานัก และยังเป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นได้เป็นปกติ เช่น ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ ที่มีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 15-20 ธันวาคม 2542 นายวัฒนา อัศวเหม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้กล่าวถึงข้อครหาว่าตนพัวพันกับการค้ายาเสพติด หรือค้าสินค้านิยามาเซียว่า

ประเด็นการที่ให้ร้ายป้ายสีนี้ มันก็เป็นประเด็นที่คนไม่โดนก็ไม่รู้ ที่ผมบอกผมมีภูมิและมีปัญญาเลยเรื่องนี้ไปแล้ว ที่เลยไปนี้คนที่ไร้สติถึงต้องมาทำงานพวกนี้ หนีภาษี แล้ว

ก็ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด อะไรต่างๆ ผมไม่เคยรู้จัก แต่ผมก็ต้องโดน . . .
 ดังนั้น สิ่งที่ผมขอประกาศต่อสภานี้ ให้ทราบว่า เรื่องยาเสพติด หรือเรื่องอะไรต่างๆ นี้
 มันเลิกพูดกันได้แล้ว ปัญญาผมมากกว่านี้ที่จะไม่ต้องไปดำเนินการค้ายาเสพติด เพราะ
 คนพวกนี้ ถ้าค้ายาเสพติด มันมีรายได้ไม่มากหรอกครับ ภูมิปัญญาผมมากกว่านี้ ผม
 เคยแสดงที่นี่ ไม่ได้อวดรวยนะครับ และขอเท็จจริงเอามาให้ดูเลย สี่ปีผมเสียภาษีให้กับ
 รัฐบาล 12,000 ล้านบาท ยืนยัน ถึงเดี๋ยวนี้เศรษฐกิจทรุดไป หลังจากทีประกาศแล้ว
 2-3 ปีนี้ ก็เสียอีกหลายพันล้านบาทให้กับรัฐบาล นี่คือข้อเท็จจริง²⁴⁴

การอ้างความดีหรือความสูงส่งของตนเอง เพื่อปฏิเสธข้อกล่าวหาที่น่าสนใจอีกกรณี
 หนึ่งเป็นของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจ
 ระหว่างวันที่ 10-11 พฤศจิกายน 2536 โดยหนึ่งในข้อกล่าวหาที่พลเอกชวลิตต้องตอบคือ การที่
 คนรอบข้างเป็นพิษ ซึ่งในเรื่องนี้ พลเอกชวลิตได้ชี้แจงว่า

การอภิปรายในวันนี้ ผมมองดูแล้วไม่ใช่เป็นญาติติดอภิปรายไม่ไว้วางใจท่านรัฐมนตรี
 เป็นรายบุคคล แต่มองดูแล้วเป็นการอภิปรายไม่ไว้วางใจคนรอบข้างรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล
 มากกว่า รวมทั้งครอบครัวด้วย ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติครับ พูดถึงเรื่องคนรอบข้าง
 กระผมอยากจะกราบเรียนว่า คนรอบข้างหรือคนใกล้ชิดที่ท่านพูด หรือบริวาร หรือ
 สิ่งแวดล้อม ที่ท่านพูด คือคำเดียวกันทั้งนั้น คำว่าคนรอบข้างเสีย บริวารเสีย คนใกล้ชิดเสีย
 พังเพราะเมีย หรือเรื่องของสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นเรื่องเดียวกันทั้งนั้น กระผมไม่ต่อว่า
 ท่านที่เคารพในที่นี้เลย เพราะว่าไม่ใช่แต่ผมเท่านั้น ทุกคนโดนทั้งนั้น พวกเราคงจะจำกันได้
 ขอประทานอภัยด้วยความเคารพจริงๆ ได้นำเอาชื่อท่านมาพูดในที่นี้ก็คือ ท่านจำได้ไหม
 พระยาพหลฯ เราเคยพูดกัน ท่านพระยาพหลฯเป็นคนดีจ้ะเลย แต่ว่าเสียเพราะคนรอบข้าง
 ฯพณฯ จอมพล ป. หรือท่านอาจารย์ปรีดี คนดีจ้ะเลย แต่พังเพราะคนใกล้ชิด เอาอย่างนี้
 ดีกว่าครับ กระผมเคยมีคนจีนเล่าให้ฟัง คนจีนนะครับ เล่าให้ฟังว่า ท่านประธานเหมา
 เสียเพราะบริวาร ก็คือนางเจียงชิง ก็พูดกันง่ายๆ ว่า พผม. พังเพราะเมีย อย่างที่เขาว่ากัน
 ท่านที่เคารพ เพราะฉะนั้น เราจะปฏิเสธในสิ่งนี้ หรือว่ากันในสิ่งนี้ คงจะไม่ถูก เพราะ
 อะไร ท่านที่เคารพ เพราะเหตุผลอยู่สองประการ

กระผมว่าประการที่หนึ่ง เราไม่กล้าครับ เราไม่กล้าดำเนินคดีคนที่เป็นผู้ใหญ่ว่า
 ท่านไม่ดี กลัว ไม่กล้าวิจารณ์ เอาไปวิจารณ์คนรอบข้าง นี่ข้อที่หนึ่ง

ข้อที่สอง อันนี้เป็นทฤษฎีที่ผิดพลาดมาก และเป็นความคิดของคนส่วนใหญ่เสียด้วย
 ว่าเป็นอย่างนั้น นั่นก็คือปรัชญาแห่งความคิด ซึ่งไม่ได้นำด้วยพุทธปรัชญา กระผม
 อยากจะกราบเรียนท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติในที่นี้ได้รับทราบว่า พระพุทธองค์พูดไว้
 ชัดเจน กระผมขออภัย ความบริสุทธิ์และความไม่บริสุทธิ์นั้น เป็นของเฉพาะตน คนๆ
 หนึ่งนั้น ไม่สามารถจะมาสร้าง ความบริสุทธิ์และความไม่บริสุทธิ์ให้กับอีกคนหนึ่งได้

ความดีความเลวทั้งหมดที่ท่านพูดมานั้น ถ้าพลเอกชวลิตเป็นคนดี ให้ล้อมรอบหำรอบ ให้เลวร้าย อย่างไรก็แล้วแต่ ทำไม่ได้หรอกครับ ถ้ากระผมเป็นคนดีจริง แต่ถ้ากระผมเป็นคนไม่ดีสิครับ จะเกิดขึ้น ท่านไม่เห็นบ้างหรือครับ ท่านไม่สงสัยบ้างหรือครับ ว่าคนนอนเตียงเดียวกัน ทำไมจะต้องเขียนจดหมายไปหาคนอื่น เพราะเขียนมาหาผมแล้ว ไม่สำเร็จ หรือพูดกับผมแล้ว ก็ไม่สำเร็จ²⁴⁵

แต่ที่น่าสนใจยิ่งกว่าคือ คำชี้แจงของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ต่อข้อกล่าวหาของนายเกษม รุ่งธนเกียรติ ที่อภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ ระหว่างวันที่ 15-20 กันยายน 2542 ว่านายชวน หลีกภัยในอำนาจการเป็นนายกรัฐมนตรี ในขณะที่ท่านเป็นคนสมถะ ซื่อสัตย์ ยากจน ไม่มีบ้านอยู่ โดยนายชวนได้ตอบในลักษณะที่เห็นได้ชัดว่า เป็นการยกความสูงส่งของตนมาหักล้างข้อกล่าวหาดังกล่าว แต่ความสูงส่งของนายชวนนั้นเป็นความสูงส่งของคนธรรมดาสามัญ เป็น “ลูกชาวบ้าน” ธรรมดาๆ ที่มีทั้งการถ่อมตนและการอดอ้างควบคู่กันไป

ท่านประธานที่เคารพ อย่างที่กราบเรียนเมื่อคืนไปเล็กน้อยก็คือ เนื่องจากตัดสินใจจะมา เป็นนักการเมืองตั้งแต่แรก จึงไม่ได้ไปสมัครสอบเป็นผู้พิพากษาอย่างที่เพื่อเนติบัณฑิตรุ่นสิบเจ็ด 115 คน ส่วนใหญ่ไปกัน ความจริงรุ่นนี้ที่เป็นประธานศาลฎีกามากที่สุด ปัจจุบันนี้ก็รุ่นสิบเจ็ด คนที่แล้วก็รุ่นสิบเจ็ด เพราะว่าอายุหลากหลายในเนติบัณฑิตแต่ละรุ่น กระผมเป็นบัณฑิตรุ่นที่สิบเจ็ด ปกติแล้ว เนติบัณฑิตก็มักจะไปเป็นข้าราชการ แล้วก็ เป็นโอกาสก้าวหน้าที่สุดครับ เพราะว่าข้าราชการอายุ 25 ปี 26 ปี 27 ปี เป็นขั้นเอกมันไม่มี กระผมก็มาจากครอบครัวข้าราชการ คุณพ่อผมเป็นข้าราชการจัดว่า เมื่อตอนที่ลาออกจากราชการไปนั้นคือชั้นจัตวา เพราะฉะนั้น ถ้าลูกสักคนหนึ่งมาเป็นตุลาการ บรรจเป็นชั้นโทเต็มขั้นแล้ว ชั้นเอกในสมัยก่อนนี้มีความหมายมาก ทั้งจังหวัดเขารู้กัน อย่างนั้นคือสิ่งที่พ่อแม่หวัง แต่กระผมไม่ได้ทำตามที่พ่อแม่อยากให้ เป็น เพราะอยากสมัครผู้แทนราษฎร อยากเป็นตัวแทนประชาชน ท่านประธานที่เคารพ อย่างที่กราบเรียนไว้แล้วหลายครั้งก็คือ รัฐธรรมนูญที่เขียนไว้สมัยกระผมเป็นผู้แทนราษฎรครั้งแรก ห้าม ส.ส.เป็นรัฐมนตรี ถ้าดิฉันรอนอยากเป็นรัฐมนตรี เขาไม่สมัครผู้แทนหรอกครับ เพราะกฎหมายรัฐธรรมนูญเขาห้าม แต่ผมไม่ได้สนใจครับ กฎหมายรัฐธรรมนูญ ห้ามไม่ให้ เป็น ก็เป็นเรื่องกฎหมายรัฐธรรมนูญ ผมต้องการเป็นผู้แทนราษฎร กราบเรียนยืนยันว่า กระผมต้องการเป็นผู้แทนราษฎร จึงไปสมัคร แล้วก็ชนะเป็นที่หนึ่งในจังหวัดตั้งแต่นั้นมา ปัจจุบันนี้ก็เป็น 11 สมัยแล้วครับ บังเอิญไม่ใช่คนที่เคย แต่แล้วก็ไม่เคยเป็นที่สองครับ ท่านประธานที่เคารพ ที่กระผมต้องการกราบเรียนเพื่อจะให้เห็นว่า ความมีกิเลสหนาที่ท่านเกษมได้กล่าวนั้น คือความอยากเป็นนายกรัฐมนตรี ถ้าความดิ้นรนอยากเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นจริงอย่างนั้น กระผมไปสมัครผู้แทนทำไม ในเมื่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ห้ามเป็นรัฐมนตรี อย่าว่าแต่นายกรัฐมนตรี ความเป็นผู้แทนก็ยังห้าม ท่านประธานที่เคารพ . . . เขาบอกว่า 30 ปีที่ผ่านมาทำตนให้เห็นว่ายากจน ไม่มีบ้าน กระผมไม่ได้พูดว่า กระผมทำตนเพื่อให้ยากจน แต่เนื่องจากได้เล่นการเมืองมาตั้งแต่วันแรก 30 ปีที่แล้ว ไม่ได้ไปทำธุรกิจอะไร นอกจากสำนักงานทนายความและที่ปรึกษา และกระผมไม่ได้คิดที่จะอยู่ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่จบการศึกษา ไม่ได้สร้างทรัพย์สินสมบัติอะไรไว้มากมาย มีที่ดินสักแปลงหนึ่ง ซื้อมาเมื่อประมาณเกือบ 30 ปีที่แล้ว 10,000 กว่าบาท แล้วก็ซื้อห้องอาคารของการเคหะแห่งชาติไว้ห้องหนึ่ง ก็คิดว่าจะไปอยู่บ้านนอก เพื่อไปเป็นผู้แทนของประชาชนบ้านนอก แต่ท่านประธานครับ ถ้าหากว่าความไม่ร่ำรวย มาเป็นนักการเมือง กลายเป็นข้อนำรังเกียจ ก็เป็นเรื่องที่น่าเศร้า ความจริงแล้ว มีคนที่มียกเลศหนา หาประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นราชการ หรือนักการเมือง มีเยอะเลย แต่กระผมไม่ทำครับ เพราะผมได้ตั้งปณิธานไว้ตั้งแต่วันแรกที่สมัครผู้แทนราษฎรว่า จะทำงานให้ประชาชน ผมภูมิใจที่ได้ทำตามเจตนารมณ์ของตัวเอง เพราะฉะนั้น คำกล่าวหา คุณเกษมว่า ยกเลศหนา ไม่ยอมลาออกเป็นข้อกล่าวหาที่ไม่มีมูลความจริง²⁴⁶

3.5 การปฏิเสธข้อกล่าวหาโดยอ้างการเป็นฝ่ายถูกกระทำ นี่คือการที่นักการเมืองไม่เพียงแต่จะปฏิเสธข้อกล่าวหาเพียงอย่างเดียว หากยังอ้างด้วยว่า แท้จริงแล้วตนเป็นฝ่ายถูกกระทำ มิใช่เป็นฝ่ายกระทำตามข้ออ้าง เช่น ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะของนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ระหว่างวันที่ 15-20 ธันวาคม 2542 นายชวนได้ตอบข้อกล่าวหาเรื่องการคุกคามสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนว่าไม่จริง เพราะรัฐบาลให้เสรีภาพมากจนสื่อคุกคามรัฐบาลได้

รัฐบาลไม่สนับสนุนให้มีการคุกคามสื่อ รัฐบาลของเราไม่เคยใช้วิธีการอำนาจมืดไปทุบกรไปทำลายหรือทำร้าย ไม่เคยทำ เพราะเราถือว่าสื่ออยู่คู่กับกระบวนการประชาธิปไตย... กระผมยืนยันอีกครั้งนะครับว่า รัฐบาลชุดนี้ ความจริงคุณหญิงสุพัตราพูดด้วยซ้ำไปว่า มันตรงกันข้ามนะครับ สื่อคุกคามรัฐบาลด้วยซ้ำไป คือทั้งนี้ไม่ใช่ว่าสื่อจะเอาอาวุธอะไรมาทำร้าย แต่หมายถึงว่าการใช้สื่อต่างๆ กล่าวหารัฐบาลต่างๆ นานา จริงหรือไม่จริงนั้น จะมีมากเป็นพิเศษ คุณหญิงก็เปรียบเทียบว่า เหมือนกับสื่อคุกคามรัฐบาลด้วยซ้ำไป ไม่ใช่รัฐบาลคุกคามสื่อ ท่านประธานที่เคารพครับ กระผมคิดว่าเรื่องนี้เป็นหัวใจของกระบวนการประชาธิปไตย ถ้ารัฐบาลใดก็ตาม ที่คุกคามสื่อ กระผมคิดว่า อยู่ยากครับ อยู่ไม่ได้ รัฐบาลในขณะนี้ เป็นรัฐบาลที่ให้สิทธิสื่อเต็มที่ กระผมไม่คิดว่ารัฐบาลไหนจะให้สิทธิเสรีภาพเท่าอย่างนี้²⁴⁷

4. การแก้ตัวเพื่อปิดความรับผิดชอบ ในทำนองเดียวกันกับการจัดการกับเรื่องอื้อฉาวนอกสภา นักการเมืองไทยอาจยอมรับว่าเรื่องที่ตนถูกกล่าวหาในการอภิปรายไม่ไว้วางใจนั้น ผิดพลาดหรือไม่ดีจริง แต่ตนไม่ได้เป็นเหตุแห่งความผิดพลาดนั้นๆ โดยตรง หรือโดยสิ้นเชิง รูปแบบต่างๆ ในการแก้ตัวเพื่อปิดความรับผิดชอบในสภานี้ อาจแยกย่อยออกได้เป็น

4.1 การหาแพะรับบาป การหาแพะรับบาปในการอภิปรายไม่ไว้วางใจ คือการโทษผู้อื่นว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาที่นำมาซึ่งข้อกล่าวหา เช่น ในเดือนมิถุนายน 2525 ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล ได้มีการอภิปรายของฝ่ายค้านตำหนิการดำเนินงาน ขององค์การตลาดเพื่อเกษตรกร หรือ อ.ต.ก. ที่ส่อไปในทางทุจริต ซึ่งในเรื่องนี้ นายชวน หลีกภัย ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ชี้แจงไปในทำนองว่า ความเหลวแหลกของ อ.ต.ก. จริงๆ แล้ว เป็นเรื่องที่สืบมาตั้งแต่อดีต ที่รัฐบาลชุดที่แล้วๆ (ที่ปัจจุบันเป็นฝ่ายค้าน) ก็เคยรับผิดชอบและแก้ไขไม่สำเร็จมาแล้ว ดังนี้

ขอกราบเรียนว่า ที่ได้กล่าวกันมาถึงความเหลวแหลกของ อ.ต.ก. นั้น เป็นข้อกล่าวหาที่มีมูลความจริง แต่เพียงอยากให้แยกแยะว่า ข้อกล่าวหานั้น ได้โปรดกำหนดขึ้นเวลาไว้ด้วยว่า สิ่งนั้นได้เป็นมาเมื่อไร ปีที่แล้ว ปีนี้ หรือเมื่อห้าปีที่แล้ว ที่ต้องกราบเรียนอย่างนี้ เพราะเหตุว่า สถานะของ อ.ต.ก. นั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ในช่วงระยะสองปีที่ผ่านมา ที่กระผมกราบเรียนว่า ข้อกล่าวหาเป็นความจริงนั้น เพราะเหตุว่า ในอดีต นับตั้งแต่เริ่มมี อ.ต.ก. ขึ้นมา ตั้งแต่ปี 2518 จนกระทั่งถึงปี 2523 อ.ต.ก. ได้มีพฤติกรรมให้เราสงสัย อ.ต.ก. ได้มีพฤติกรรมให้เราตำหนิ แต่ว่าหลังจากปี 2524 เป็นต้นมาจนบัดนี้ กระผมกล้ากราบเรียนยืนยันกับเพื่อนสมาชิกผู้มีเกียรติที่เคารพทุกท่านว่า สถานะของ อ.ต.ก. ได้เปลี่ยนไปแล้วโดยสิ้นเชิง . . . กระผมคิดว่ากระผมไม่ตำหนิอดีตที่ผ่านมา สถานการณ์เป็นอย่างไร เราไม่อาจจะทราบได้ กระผมเชื่อว่าในขณะนั้น ผู้รับผิดชอบในฐานะรัฐมนตรี . . . ว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือรัฐมนตรีช่วยฯ ที่ดูแล อ.ต.ก. คงจะพยายาม แม้กระทั่งในช่วงสมัยที่ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีรับผิดชอบอยู่ ซึ่ง อ.ต.ก. ได้ปฏิบัติไม่เป็นที่น่าชื่นชม กระผมเชื่อว่า ท่านเคยเป็นรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในขณะนั้น กระผมเชื่อว่า ท่านเองพยายามที่จะแก้ปัญหา แต่ติดที่อุปสรรคมากมายใน อ.ต.ก. อย่างที่รู้กันอยู่²⁴⁸

หรือในเดือนกันยายน พ.ศ. 2539 เมื่อมีการอภิปรายไม่ไว้วางใจนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ส.ส. ฝ่ายค้านได้อภิปรายว่า นายบรรหารได้สมคบกับนายประภัตร โพธสุธน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งรับผิดชอบดูแลงานของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ ในสำนักงานสลากกินแบ่ง ด้วยการจัดสรรโควตาสลากบำรุงการกุศลให้แก่ ส.ส. พรรคชาติไทยและ ญาติของภรรยาของนายบรรหาร คุณหญิงแจ่มใส ศิลปอาชา (นางระเบียบ เทพสุธา) ซึ่งใช้นามสกุลเดียวกับนามสกุลเดิมของคุณหญิงแจ่มใส โดยได้สิทธิพิเศษไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ในคำชี้แจง นายประภัตรไม่ได้กล่าวถึงกรณีของนางระเบียบโดยเฉพาะ แต่กล่าวโดยรวมๆ ให้เป็นความรับผิดชอบ ของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลแทน ดังนี้

ผมก็กราบเรียนตั้งแต่เบื้องต้นว่า สำนักงานสลากฯ เราก็มอบให้กับบุคคลที่เห็นสมควร นะครับ อันนี้ก็เป็นอำนาจของสำนักงาน และเขาก็มีจำนวนสลากให้กับทุกคนที่จะขอ ไปจำหน่าย . . . ทางนี้ก็แล้วแต่ บางคนก็มาจากจังหวัดไกลๆ นะครับ ว่าเขาอยากค้า สลาก ผมก็มีหนังสือนำไปให้ทุกคนด้วยความบริสุทธิ์ใจครับ ส่วนรายของนางระเบียบนี้ เขาก็พยายามอยากจะเป็นคนค้าสลาก อันนี้ก็เป็นอำนาจการพิจารณาประสานงานของ ผู้อำนวยการสำนักงานสลาก²⁴⁹

ในเรื่องเดียวกันนี้ นายบรรหาร ศิลปอาชาได้ชี้แจงเพิ่มเติมในทำนองเดียวกัน แต่ต่างกันตรงผู้ที่ต้องรับผิดชอบกลายเป็นคณะกรรมการที่มีเลขาธิการ ค.ร.ม. เป็นประธานว่า

สลากกินแบ่งเข้าการกุศลนี้ มากเหลือเกิน ทุกสัปดาห์ด้วยกัน หน่วยกุศลนั้นขอ บริษัท กุศลนี้ขอ หน่วยนี้ขอ หน่วยนี้ขอ บางทีก็ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ โรงพยาบาลบ้าง สารารณสุขบ้าง คนด้อยโอกาสบ้าง มากมาย ผมจึงบอกกับท่านเลขาธิการ ค.ร.ม. ว่า เรื่องนี้ไม่น่าจะให้ ค.ร.ม. พิจารณา . . . เราเห็นก็มากจึงเอาเรื่องกลับไป ตั้งคณะกรรมการ ขึ้นมาชุดหนึ่ง ให้มีเลขาธิการ ค.ร.ม. เป็นประธาน ไปพิจารณามาให้หมดว่า สมควรจะให้ สลากกินแบ่งแก่รายไหนที่ขอไปเรื่องการกุศล²⁵⁰

แต่การหาแพะรับบาปที่นิยมทำกันมากที่สุดในสภาไทย น่าจะเป็นการกล่าวโทษรัฐบาล ที่ผ่านมามีเป็นต้นตอของการนำมาซึ่งข้อกล่าวหาที่ตนกำลังประสบอยู่ โดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจ ที่เป็นเรื่องซึ่งยากแก่การแบ่งขอบเขตความรับผิดชอบ และโดยเหตุที่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลกัน ค่อนข้างบ่อย อีกทั้งการรวมตัวกันจัดตั้งรัฐบาลก็มักจะไม่มีความเป็นพันธมิตรที่แน่นอน จึงมีกรณี ที่ฝ่ายค้านอาจเป็นฝ่ายที่ลุกขึ้นมากล่าวหารัฐบาลว่าโทษรัฐบาลเก่าเพื่อปิดความรับผิดชอบได้ด้วย เช่น ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน 2539 นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฎ์ ได้ลุกขึ้นมาโจมตีนายบรรหารว่า ดีแต่โทษรัฐบาลเก่าในเรื่องปัญหา เศรษฐกิจดังความว่า

ท่านประธานครับ ท่านนายกฯบอก ว่า ตัวเลขปลอมส่งออกมีถึง 7.8 หมื่นล้านบาท เลยทำให้ ตัวเลขส่งออกปีที่แล้วมากเกินจริง เพราะฉะนั้น เลยทำให้ตัวเลขส่งออกรัฐบาลนี้ 7 เดือนแรก ปี 2539 ขยายน้อย แค่ 3.8 เปอร์เซนต์ เพราะว่าเวลาคำนวณ ต้องใช้ฐานกว้าง เกินจริงของปีที่แล้วมาคำนวณ . . . เมื่อวันที่ 14 กันยายนที่ผ่านมาครับ ท่านบอกว่า ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ถ้าเริ่มดำเนินการเมื่อสองปีก่อน แปลว่า ถ้าดำเนินการตั้งแต่รัฐบาล ที่แล้วมาถึงขณะนี้คงดีขึ้น แต่เผชิญเพิ่งมาลงมือทำ แปลว่าอย่างไรครับ แปลว่าท่าน บอกว่า ถ้าทำตั้งแต่รัฐบาลที่แล้ว เดียวนี้คงดีขึ้นแล้ว ประการต่อมาแปลว่า ท่านปิดความ รับผิดชอบอีกแล้วครับ แล้วประการต่อมา แปลว่า ท่านโยนบาปให้รัฐบาลชุดที่แล้ว

อีกครับ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม กระผมขอกราบเรียนชี้แจงกับท่านประธานว่า ข้อเท็จจริงก็คือว่า รัฐบาลที่แล้วได้ทำอะไรไว้มากมายกายกอง สองปีที่แล้วที่นายกฯ บอกไม่ได้ทำอะไรนั่นแหละครับ...

กล่าวโดยสรุปก็คือว่าการที่นายกรัฐมนตรีบอกว่า สองปีก่อน รัฐบาลชุดที่แล้วไม่ได้เริ่มต้นอะไรไว้ เท่ากับชัดเจนว่า รัฐบาลชุดที่แล้วได้เริ่มต้นอะไรไว้มากมาย อย่างน้อยที่สุด รัฐบาลชุดที่แล้วก็ต้องแบกรับภาระการฟื้นฟูภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำมาตั้งแต่ยุค ร.ส.ช. ซึ่งท่านนายกฯบริหาร ศิลปอาชาเป็นผู้หนึ่งที่ไปช่วยค้ำบัลลังก์ให้กับรัฐบาลชุดนั้น จนเกิดเหตุการณ์นองเลือดตามมา รัฐบาลชุดที่แล้วต้องเริ่มต้นฟื้นฟูเศรษฐกิจจนกระทั่งเริ่มต้นขึ้นเป็นลำดับ แล้วมาตกต่ำในหนึ่งปีในสมัยท่านนายกฯบริหาร...ท่านเริ่มต้นด้วยการโทษรัฐบาลชุดที่แล้ว เหมือนกันครับ ทุกเรื่อง พอหัวแถวออกมาโทษรัฐบาลชุดที่แล้ว ท่านประธานครับ ผมไม่อยากใช้คำว่า หางแถว แต่หมายความว่า ลูกทีมก็ออกมาทันทีครับ ของแพงก็แพงมาตั้งแต่รัฐบาลชุดที่แล้ว พูดเหมือนกันหมดเลยครับ²⁵¹

แต่เมื่อได้โอกาสกลับมาเป็นรัฐบาล และถูกเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ ระหว่างวันที่ 15-20 ธันวาคม 2542 ก็เป็นที่ของพลพรรคประชาธิปัตย์บ้าง ที่จะแก้ตัวด้วยการกล่าวโทษปัญหาและความยุ่งยากทางเศรษฐกิจทั้งปวงเป็นผลพวงมาจากการดำเนินงานของรัฐบาลชุดที่แล้ว เช่น เมื่อนายจาตุรนต์ ฉายแสง อภิปรายว่ารัฐบาลดำเนินนโยบายและบริหารเศรษฐกิจผิดพลาด ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง นำไปสู่ความเสื่อมถอยของสถาบันการเงิน ระบบเศรษฐกิจทำให้สถาบันการเงินเอกชนตกเป็นเหยื่อของรัฐเพื่อรอการขายให้กับต่างชาติ การบริหารก็ไม่โปร่งใส มีการโอบอุ้มพวกพ้อง เศรษฐกิจจึงเลวลงจนแก้ไขไม่ได้ ประชาชนต้องเดือดร้อน

นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้เริ่มตอบโต้คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ด้วยการชี้โทษรัฐบาลชุดก่อนว่า

เรื่องหนึ่ง คือความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาล ท่านก็ได้ใช้เวลาพอสมควรในการที่จะเล่าให้ฟังถึงอาการของเศรษฐกิจในขณะนี้ แต่สิ่งที่กระผมอยากจะเสนอเป็นข้อสังเกตให้ท่านประธาน และประเด็นผมจะเสนอเป็นข้อสังเกตกรณีท่านจาตุรนต์ด้วย ท่านไม่เข้าใจเลยหรือครับว่า นี่คือการของวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากฝีมือของท่าน ทุกเรื่องที่ท่านพูด คือผลพวงที่เกิดขึ้นจากฝีมือของท่าน รัฐบาลชุดนี้เข้ามาบริหารในการแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงซึ่งทุกอย่างแย่ไปหมด ประเด็นผมจะกราบเรียนต่อท่านประธานว่าอย่างไร แต่ประเด็นแรก อยากจะขอกราบเรียนไว้เลยว่า สิ่งที่ท่านพูดว่าเป็นความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลชุดนี้ ความจริงแล้วคือการของวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งพวกเราเข้ามาแก้ไขปัญหาด้วยความยากลำบาก ยิ่งท่านล้มไปแล้วหรือครับว่าท่านทำอะไร ตรงนี้ครับ อย่าลืมครับ

เรื่องที่สอง ที่ท่านผู้นำฝ่ายค้านฯ ได้พูดถึง ท่านใช้คำหนักครับ ท่านใช้คำว่า ขายชาติ ท่านไม่ได้พูดว่า ขายสมบัติรัฐ ท่านกล่าวหาพวกกระผมว่าขายชาติ พูดได้อย่างไรครับ พวกเราไม่ทำอะไรอย่างนั้นหรอกครับ ถ้าท่านนายกรัฐมนตรี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ตัวกระผมเองครับ บอกพวกเราไม่ได้ขายชาติ พวกเราทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของคนไทย แต่พวกท่านได้ไปจำหน่ายชาติมาแล้ว พวกผมกำลังไถ่ถอนทุกคน แล้วท่านลืมไปแล้วหรือครับว่า ท่านทำอะไรไป พูดอะไรไปในสมัยก่อน พูดถึงเรื่องการขายสถาบันการเงิน...วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2540 พลเอกชวลิต กล่าวว่า ประเทศไทยก็จะดำเนินการปฏิรูปภาคการเงิน เช่น อนุญาตให้ชาวต่างชาติ เข้ามาถือหุ้นส่วนใหญ่ในสถาบันการเงินไทยได้ถึง 10 ปี ลืมแล้วหรือครับ . . . มีอีกครับ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ปี พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2) เพิ่มเติม พ.ศ. 2540 ให้ ณ วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2540 แก้ไขกฎหมายธนาคารพาณิชย์ที่เดิมเคยจำกัดการถือครองของคนต่างชาติไม่ให้ถือหุ้นธนาคารพาณิชย์เกินร้อยละ 25 ท่านแก้ไขให้เพิ่มขึ้นได้ . . . เรื่องที่สาม ท่านได้พูดถึงเรื่องสถาบันการเงิน ยกตัวอย่างมากมาย ต้องขายให้ต่างชาติ มีการเลือกปฏิบัติ จะเสียรายได้ของรัฐ ท่านลืมไปแล้วหรือครับว่า 58บริษัท ปิดกิจการเป็นการชั่วคราวในสมัยท่าน ท่านลืมไปแล้วหรือครับว่า เมื่อพวกกระผมเข้ามารับงานต่อจากที่ท่านได้ทำให้ กองทุนฟื้นฟูฯ ได้จ่ายเงินไปแล้วถึง 1.047 ล้านล้านบาท ตัวเลขพวกนี้ยืนยันกันได้ ท่านพูดถึงหนี้รัฐบาลจะสูงขึ้นถึง 3.7 ล้านล้านบาท ก็แน่สิครับ 1.047 ล้านล้านบาทอยู่ในนั้นแล้วครับ เพราะฉะนั้น ผมขออนุญาตนิดเดียว เตือนความจำครับ กราบเรียนนิดเดียวว่า ผลพวงของวิกฤติเศรษฐกิจ คือสิ่งที่เรากำลังเห็นอยู่ขณะนี้ พวกกระผมกำลังพยายามแก้ไขกันอย่างเต็มที่ แล้วก็มั่นใจว่าสถานการณ์เริ่มจะดีขึ้น มาวันนี้ผมมาได้ยินอีก บอกว่าไม่สมควรอย่างยิ่ง ที่จะเอาเงินจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไปใช้หนี้ต่างประเทศ ความจริงผมขออนุญาตครับ ในหนังสือแสดงเจตจำนงฉบับที่หนึ่ง ท่านเขียนว่าอย่างไร ที่ท่านไปลงนามไว้ ท่านเขียนบอกว่า เงินที่ได้จากการขายรัฐวิสาหกิจทั้งหมดจะต้องเอาไปใส่ในบัญชีพิเศษ และห้ามเอามาใช้ เพื่อเป็นรายได้งบประมาณทั้งหมดเลยนะครับ วิธีการที่จะใช้เงินจากบัญชีพิเศษนี้จะต้องได้รับความเห็นชอบจาก ไอ. เอ็ม. เอฟ. และคาดว่าเงินก้อนนี้จะใช้เพื่อแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินและรัฐวิสาหกิจในการปรับโครงสร้าง ซึ่งเขียนไว้ครับ ตอนหลังผมแก่นะครับ แต่ท่านเขียนไว้...หลายอย่างที่พวกกระผมทำไป กระผมขอเตือนความจำสักนิดหนึ่งนะครับ ในช่วงซึ่งรัฐบาลของฯพณฯ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ บริหารราชการแผ่นดินนั้น ท่านเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง มีการเปลี่ยนแปลงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังสามท่านด้วยกัน ท่านอยู่ด้วยตลอด ท่านรู้ดีครับว่าเราทำอะไรไว้กับ ไอ.เอ็ม.เอฟ. ท่านทราบดีครับว่านโยบายการคลัง นโยบายต่างๆ ทั้งหลายที่เข้มงวด ถูกบังคับให้มีงบประมาณเกินดุลต่างๆ ที่ควรจะมียงบประมาณขาดดุล ท่านเป็นคนทำไว้ แล้วท่านยังจำไม่ได้หรือครับว่า

วันสุดท้าย ก่อนวันที่ท่านจะออกจากตำแหน่ง เข้าใจว่าท่านคงได้ไปพูดกับ ไอ.เอ็ม.เอฟ. ไว้พอสมควรว่า อาจจะเกินดุลได้มากกว่าหนึ่งเปอร์เซ็นต์ แล้วไม่ใช่เรื่องนี้หรือครับซึ่งทำให้เรามีปัญหาในเรื่องที่จะต้องแก้ไขเศรษฐกิจมากขึ้นโดยใช้เหตุ รัฐบาลท่าน หลังจากมีวิกฤติเศรษฐกิจ ยังได้พยากรณ์เศรษฐกิจของประเทศไว้อย่างไรครับ มติ ค.ร.ม.วันที่ 14 ตุลาคม ปี พ.ศ. 2540 เกือบจะสิ้นปีปฏิทินอยู่แล้วนะครับ ปี พ.ศ. 2540 วิกฤติในเมืองไทยเกิดขึ้นตั้งแต่ต้นปี มีมติคณะรัฐมนตรีเสนอแผนแก้ไขเศรษฐกิจเบื้องต้นประมาณการว่า ปี พ.ศ.2540 เศรษฐกิจไทยจะโต 2.5 เปอร์เซ็นต์ จริงๆ แล้วติดลบ 1.8 เปอร์เซ็นต์ใกล้จะสิ้นปีแล้วนะครับ ยังประมาณการตัวเลขเป็นบวก ทั้งๆ ที่วิกฤติเกิดแล้ว...ก็ไม่ใช่เพราะอย่างนี้หรือครับ ความคิดอย่างนี้หรือครับที่ ท่านอะไรก็ยอมตาม ไอ.เอ็ม.เอฟ.หมด ท่านยอมรับทั้งนโยบายการคลังที่เข้มงวด มีเงินไม่ใช้ ท่านยอมรับทั้งนโยบายการเงินที่เข้มงวด ดอกเบี้ยต้องสูง ท่านทำไว้ครับ อย่างมาว่าผม...ที่ทราบเรียนนี้คือข้อเท็จจริงทั้งสิ้น ไม่ได้บิดเบือนครับ แต่วันนี้ เท่าที่ผมฟังการอภิปรายของท่านรัฐมนตรีจาตุรนต์ ต้องทราบเรียนตรงๆ ว่าผิดหวังครับ ท่านมาในแนวไม่ผิดกับการอภิปรายของท่านผู้นำฝ่ายค้านฯ เลย อธิบายปัญหาของประเทศ แต่ไม่ได้บอกวิธีแก้ไข ไม่ยอมรับว่าปัญหาที่เรากำลังแก้ไขอยู่ทั้งหมดนี้คือฝีมือของรัฐบาลท่านทั้งสิ้น²⁵²

4.2 การอ้างว่าสถานการณ์บีบบังคับให้ทำดีกว่านี้ไม่ได้ นี่คือการอ้างที่ “แพะรับบาป” ไม่ใช่ตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่นักการเมืองสามารถลงโทษความรับผิดชอบไปให้ได้ แต่เป็นเรื่องของ “สถานการณ์” หรือ “ระบบ” หรือ “นโยบาย” ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของนักการเมือง เช่นในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลเมื่อปี พ.ศ. 2525 นายชวน หลีกภัย ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งถูกฝ่ายค้านโจมตีว่าราคาข้าวโพดตกต่ำแก้ไข ไม่ได้ ได้ชี้แจงมีความตอนหนึ่งว่า

กระผมทราบเรียนว่า ในปีที่แล้วเราต้องไม่ลืมว่า โดยรูปโครงของภาวะเศรษฐกิจนั้น เราได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากภาวะการเศรษฐกิจของโลก ความผันผวนของเศรษฐกิจ ไม่ได้ยกเว้นให้ประเทศไทย เราถูกมรสุมนี้เล่นงานไม่มากก็น้อย ในอดีตที่ผ่านมา เคยมียุคไหนที่อัตราดอกเบี้ยสูงเหมือนอย่างปีที่แล้ว ไม่เคยปรากฏ ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องปรับ กระทรวงการคลังต้องแก้ แม้กระทั่งการปรับค่าเงินบาท แม้กระทั่งการปรับอัตราดอกเบี้ย เพื่อหวังที่จะให้เงินไหลกลับสู่ประเทศของตัวเอง แก้ปัญหาที่สหรัฐฯ ได้ก่อกวน สภาวะอันนี้ได้กระทบไปถึงพ่อค้าคนกลาง ผลกระทบคืออย่างไรครับ กระผมไปดูด้วยตัวเองในปีที่แล้ว เรื่องข้าวโพด โกดังสินค้าที่เคยซื้อ

ข้าวโพดไว้เต็มโกดังนั้น ในปีที่แล้วว่างเปล่า กระผมยังจำได้ กระผมไปที่ลพบุรี เชิญท่านผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี เชิญผู้จัดการธนาคาร เชิญพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นสมาชิกสภาจังหวัด ทำไมไม่ซื้อข้าวโพดเก็บ ทุกคนตอบเหมือนกัน ในสภาวะการณ์อย่างนี้ ซื้อไปไม่คุ้มดอกเบี้ย การซื้อจากชาวไร่จึงได้ลดน้อยลงไป...ราคาของผลิตผลทางการเกษตรนั้น ในปีนี้ ไม่ใช่เฉพาะชนิดของผลิตผลทางการเกษตรที่ท่านสมาชิกได้หยิบยกมาเท่านั้น นะครับ นอกเหนือจากที่ท่านได้พูดถึงแล้ว ยังมีอีกหลายชนิดที่ราคาตกต่ำเกินกว่าที่คิด กาแฟซึ่งมีปัญหาอยู่ อย่างพาราซึ่งตกกว่าทุกๆ ปีที่เคยตก และดูเหมือนว่าจะขายในราคาที่ต่ำกว่าต้นทุนด้วย ความจริงสินค้าเหล่านี้ รัฐบาลไม่ได้ควบคุมอะไรเลย จนกระทรวงการคลังต้องลดภาษี ลดจนกระทั่งขาดรายได้ไปปีหนึ่งหลายพันล้านบาท แต่ ก็ยังไม่สามารถที่จะยกระดับราคายาง หรือราคาสินค้าบางชนิดขึ้นมา...กระผมเองกระผมเคารพในความคิดของทุกคน และกระผมไม่ปิดความรับผิดชอบ แต่เพียงแต่อยากจะกราบเรียนข้อมูลกว้างๆ ว่า ปัจจัยไม่ขึ้นอยู่กับอันหนึ่งอันใด จะเป็นปัจจัยที่รวมไปหมด ที่มาเป็นส่วนประกอบทำให้เกิดสภาวะการณ์บางอย่าง ซึ่งเราเองก็ตระหนักกันทุกคน และเพื่อสมาชิกก็ได้ร้องกันอยู่ทุกวันอย่างนี้...²⁵³

ในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจในคราวเดียวกันนั้นเอง นาวาอากาศตรีบุญมี ปุณศรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ได้อภิปรายชี้แจงการโจมตีการทำงานของกระทรวงพาณิชย์ว่า

ท่านประธานที่เคารพ กระผมใคร่ขอเรียนชี้แจงต่อท่านประธานสั้นๆ ถึงเหตุการณ์ในอดีตที่ผ่านมา 5 เดือน หลังจากได้รับหน้าที่ในกระทรวงพาณิชย์ กระผมคงจะไม่ต้องกล่าวถึงภาวะเศรษฐกิจโดยทั่วไปของโลก อันเป็นเหตุหนึ่งที่ตั้งปัญหาให้แก่การจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร และการจำหน่ายผลิตผลทางอุตสาหกรรมโดยทั่วไป เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ในอดีตหลายปีที่ผ่านมา ไม่เคยเลยที่จะเป็นอย่างเช่นปีที่แล้ว ที่สินค้าเกษตรแทบทุกชนิดมีราคาตกต่ำ สินค้าอุตสาหกรรม ทั่วโลกต่างก็แข่งขันกันขายตัดราคาในตลาดโลก²⁵⁴

โดยเฉพาะในส่วนของการคลั่งสินค้าที่ถูกดำเนินว่าไม่อาจดึงราคาข้าวให้สูงขึ้น มีหน้าซ้ำ การดำเนินงานยังขาดทุนอีกด้วยนั้น นาวาอากาศตรีบุญมีได้ชี้แจงว่า

ในประเด็นที่สอง คือเรื่องขององค์การคลังสินค้าที่ไม่อาจดึงราคาข้าวให้สูง แม้ว่ามีการดำเนินงาน และมีการดำเนินงานที่ขาดทุน กระผมใคร่ขอเรียนว่า องค์การคลังสินค้าได้รับนโยบายรัฐบาล ในการที่จะรับซื้อข้าวสาร เพื่อช่วยเหลือราคาข้าวของชาวนาเป็นมาตรการหนึ่งในการกระตุ้นตลาด คือ การซื้อข้าวมาจำนวนหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในการซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา ในเรื่องของนโยบายก็ได้แบ่งไว้แล้วว่าเป็นการช่วยเหลือ เพราะฉะนั้น เมื่อพูดถึงการช่วยเหลือ ก็แน่นอนเหลือเกินที่จะต้องขาดทุน

เพราะต้องการช่วยเหลือ ซึ่งก็คงจะยอมรับกันว่าการดำเนินงานขององค์การคลังสินค้า ในเรื่องการรับซื้อข้าวนั้น เป็นการดำเนินงานที่ตั้งใจไว้แล้วว่าจะต้องขาดทุน และการขาดทุนนี้ ก็ขาดทุนเพื่อชาวนา²⁵⁵

และในวันเดียวกันนั่นเอง เมื่อนายสมัคร สุนทรเวช ได้อภิปรายโจมตีการทำงานของ องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร หรือ อ.ต.ก. ที่ออกไปแทรกแซงราคาข้าว ด้วยการซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา ว่าไร้ประโยชน์ เพราะเท่ากับซื้อแพงขายถูก และไม่สามารถช่วยชาวนาได้จริง นายชวน หลีกภัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ชี้แจงว่า นั่นเป็นเรื่องของการทำตามนโยบาย คือ

อ.ต.ก. ซื้อข้าว ต้องรายงานทุกวันที่ซื้อข้าว แต่ว่าการที่ อ.ต.ก. จะซื้อข้าวในราคาเท่าไร จากที่ไหนบ้าง อ.ต.ก. ไม่มีสิทธิตัดสินใจ ขึ้นอยู่กับผู้กำหนดนโยบาย คือ คณะกรรมการนโยบายข้าว ซึ่งท่านนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน หรือที่เราเรียก ก.น.ช. คณะกรรมการนโยบายข้าวจะเป็นผู้กำหนดว่า การกำหนดราคาขั้นต่ำข้าวปีนี้ ผู้ที่มีบทบาทเข้าไปเสริม นโยบายของรัฐบาลคือใคร หน่วยงานแรกที่รับผิดชอบมากที่สุดคือ อ.ค.ส. หรือองค์การคลังสินค้า ซึ่งอยู่ในความดูแลของกระทรวงพาณิชย์ หน่วยงานที่สองคือ อ.ต.ก. ซึ่งอยู่ในความดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ โดยองค์การคลังสินค้า ได้รับงบประมาณ 6 พันล้านบาท เพื่อออกไปซื้อข้าวสารพุงราคา ตามราคา ที่รัฐบาลกำหนดราคาขั้นต่ำ ไม่ใช่ราคาประกัน อ.ต.ก. ได้รับมอบหมายให้ออกไปซื้อ ข้าวเปลือกในพื้นที่ที่คณะกรรมการนโยบายข้าวกำหนด 21 จังหวัด ให้เงินไว้ 750 ล้านบาท โดยให้กู้จากกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร ไม่ใช่กู้สุญ กู้ต้องใช้คืน ทุกอย่างจึงเป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลจะสั่งว่า อ.ต.ก. จะต้องปฏิบัติอย่างไร กระผมกราบเรียนท่านประธาน เพื่อเรียนชี้แจงเพื่อนสมาชิกว่า เป็นความจริงที่ต้องซื้อแพงขายถูก เพราะอะไร เพราะนี่คือ นโยบาย นโยบายเพื่อใคร เพื่อช่วยเกษตรกร ให้ขายข้าวได้ในราคาที่รัฐบาลพยายามจะช่วย ให้ขายได้สูงที่สุด เคยเสนอความเห็นไว้ เมื่อสถานะราคาข้าวในตลาดโลกได้เปลี่ยนแปลงอย่างนี้ เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ที่ อ.ต.ก. จะไปซื้อข้าวเปลือกในราคาที่สูง ในขณะที่เกษตรกรอีกส่วนหนึ่งขายไม่ได้ แต่คณะกรรมการนโยบายฯ เห็นว่า เมื่อ กำหนดราคาขั้นต่ำมาแล้ว อ.ต.ก. ต้องปฏิบัติ ทั้งที่รู้ว่า อ.ต.ก. จะต้องขาดทุน อ.ต.ก. ไม่มีทางหลีกเลี่ยง จึงต้องซื้อแพง ขายถูก เพื่อสนองนโยบาย และแน่นอนที่สุด ส่วนที่ อ.ต.ก. ไปซื้อนี้เป็นส่วนเพียงนิดเดียว เมื่อเปรียบเทียบกับข้าวเปลือกทั้งประเทศ อ.ต.ก. มีเงินอยู่ 750 ล้านบาท ซื้อได้ประมาณ 2 แสนตัน เราจะทำไปมากกว่านั้น ก็เหลือวิสัยที่จะทำได้ โดยกำลังเจ้าหน้าที่และงบประมาณ²⁵⁶

ในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน 2539 ข้อกล่าวหาข้อสำคัญข้อหนึ่งของฝ่ายค้าน คือ การที่คณะรัฐมนตรีของนายบรรหาร

มีการแต่งตั้งกันมาตามระบบโควตา ทำให้ได้ผู้ที่ไม่เหมาะสมมารับผิดชอบในการบริหารบ้านเมือง ในเรื่องนี้ นายบรรหารได้ชี้แจงในลักษณะอธิบายถึงความจำเป็นและการพยายามทำให้ดีที่สุด ภายใต้สถานการณ์ว่า

ผมเองอยากเรียนว่า การแต่งตั้งรัฐมนตรีมาร่วมรัฐบาล พรรคร่วมฝ่ายค้านเคยแต่งตั้งกันมาหลายพรรค ข้อกำหนดมีอย่างไร เราทราบดี มีข้อจำกัด บางอย่างเราอาจตั้งบุคคลที่เห็นว่าสามารถจะทำงานไปได้ในหน้าที่ดังกล่าว ถ้าดำเนินการไม่ได้ เราก็มีปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใน ค.ร.ม. การเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้ง มีเหตุมีผล ลาออกไปบ้าง เสียชีวิตบ้าง นี่คือข้อเท็จจริง รัฐมนตรีทุกท่าน เราคิดว่าเราดึงเขามาแล้ว ในการประเมินของพรรคร่วมรัฐบาล มองเห็นว่าเขาคงมีความสามารถ มีความรู้ในการบริหารงานในหน้าที่ที่มอบหมายได้ แต่เวลาล่วงเลยไป อาจมีความรู้สึกของผู้คน เปลี่ยนแปลงว่า ไม่เหมาะสมกับหน้าที่²⁵⁷

4.3 การอ้างว่าเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป จำต้องปรับการตัดสินใจให้สอดคล้องกับสภาพความจริง ตรงกันข้ามกับการอ้างว่า สถานการณ์หรือนโยบายบีบบังคับให้นักการเมืองไม่มีทางเลือก นอกจากต้องทำในสิ่งที่ทำให้กลายเป็นข้อครหาหรือข้อกล่าวหาของฝ่ายค้าน คือ การอ้างว่า เนื่องจากสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป นักการเมืองจึงต้องตัดสินใจปรับการตัดสินใจใหม่ให้สอดคล้อง กับสภาพความจริงของปัญหา เพื่อให้ทำงานได้ และเพราะฉะนั้น จึงไม่ควรถูกดำเนินโดยฝ่ายค้าน เช่น ในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน 2539 นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภได้อภิปรายว่า นายกรัฐมนตรีทำผิดกฎหมาย พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2539 และมติคณะรัฐมนตรี ปี 2535 โดย พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2539 กำหนดให้ทุกจังหวัดทำแผนสิ่งแวดล้อมจังหวัด ซึ่งในปี 2537 มี 71 จังหวัดที่ทำแผนสิ่งแวดล้อมจังหวัด ครั้นถึงปี 2539 ได้มีการทำแผนสิ่งแวดล้อมครบทุกจังหวัด ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ส่วนมติคณะรัฐมนตรีที่ออกมาใน ปี 2535 นั้น กำหนดให้หน่วยราชการทั้งหมด ตั้งงบประมาณแก้ไขปัญหาสีเขียวเมือง ผ่านแผนปฏิบัติการ สิ่งแวดล้อมจังหวัด โดยให้ตั้งไว้ที่กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยในปีงบประมาณ 2540 ได้มีการตั้งงบประมาณไว้ 4,890 ล้านบาท แต่ได้มีการสั่งให้โยกย้ายงบประมาณไปไว้ที่กรมโยธาธิการ และกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นการผิดกฎหมาย ผิดมติคณะกรรมาธิการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ผิดมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งในเรื่องนี้ นายบรรหารได้ชี้แจงว่า พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 ซึ่งออกมาในสมัยรัฐบาล ร.ส.ช. ได้ทำให้เกิดผลกระทบต่อหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงสาธารณสุข อ.บ.จ. สุขาภิบาล เทศบาล ซึ่งล้วนมีหน้าที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ในขณะที่การตั้งงบประมาณแบบที่ตนตัดสินใจ ได้รับการยืนยันจากผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วว่าไม่ผิดกฎหมายสิ่งแวดล้อม หากไม่ปรับแนวปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับความจริงของปัญหาก็จะทำงานได้ลำบาก ดังคำอภิปรายตอนหนึ่งของนายบรรหารว่า

นี่คือการแก้ไขปัญหา เพราะเรามองว่างบ 2539 นี้ เงินเพิ่งใช้ไปได้นิดเดียว แล้วมีปัญหา อย่างที่ท่านว่า หน่วยราชการตึงกันไป ตึงกันมา ตึงกันตลอดเวลา... นี่คือการมีปัญห งบปี 2539 ที่จริงแล้วถ้าจะผิดกฎหมาย ประทานโทษ ผมบอกแล้วเมื่อวาน ผมไม่ค่อยสบาย คอแห้ง ถ้าจะผิด มันผิดตั้งแต่ 2536, 2537 แล้ว มันไม่ได้มาผิดตอนนี้ด้วยผิด มาหมดเลย ตั้งแต่ออกกฎหมายมานี้ผิดหมด ผิดตั้งแต่รัฐบาลชุดที่แล้ว ตั้งแต่ 2536, 2537, 2538 งบผิดหมดทั้งนั้น... เมื่อเป็นเช่นนี้ไปแล้ว ผมก็บอกว่า เอาละครับ เรียน กับท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ซึ่งมติ ค.ร.ม. 20 มิถุนายน 2538 ลงมติ กันไว้ ผมก็ขอเปลี่ยนแปลงเสียว่า ในงบปี 2540 นี้ ถ้าเขาว่าแผนปฏิบัติการมันมีรูปแบบ มีรายละเอียด พร้อมทั้งจะดำเนินการ ได้แล้ว ก็ตั้งไว้ที่กรมโยธาฯเสีย... ก็พูดในที่ประชุม ว่า เราออมขอมกัน แล้วกันนะครับว่า หนึ่ง ไม่ผิดกฎหมายอย่างแน่นอนครับ สำนัก งบประมาณกับกรมโยธาธิการบอกว่าไม่ผิด และก็ไปถามสิ่งแวดล้อมเรียบร้อย ไม่ผิด ส่วนจะผิดมติ ค.ร.ม. หรือไม่นั้น มติ ค.ร.ม. ไม่ใช่มติกฎหมาย เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา แล้วแต่ความเหมาะสม ท่านไม่ต้องหัวเราะนะครับ มติมันก็เปลี่ยนตั้งหลายครั้ง ในสมัย รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ ส่วนมติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมนี่ก็หาหรือกัน ก็มีการแก้ไข กันหลายครั้งหลายคราด้วยกัน วัตถุประสงค์นั้นก็จริงครับ เราจะแก้ไขเรื่องสิ่งแวดล้อม²⁵⁸

ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ระหว่างวันที่ 15-20 ธันวาคม 2542 ได้มีการอภิปรายถึงการจัดตั้งรัฐบาลที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำว่า ไม่สง่างามในทาง การเมือง เพราะในการรวบรวมเสียงสนับสนุน ได้มีการนำเอาลูกพรรคประชาธิปัตย์ไทยมาเข้าด้วย ทั้งๆ ที่หัวหน้าพรรคไม่ยินยอม เป็นการทำให้ระบบพรรคการเมืองเสื่อมเสีย ซึ่งในเรื่องนี้ นายวัฒนา อัศวเหม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่ม "งูเห่า" ที่นำเอากลุ่ม ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ ไปสนับสนุนนายชวน หลีกภัย ให้เป็นนายกรัฐมนตรีได้กล่าวชี้แจงถึงสภาพการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงไป ความตอนหนึ่งมีว่า

การตั้งรัฐบาลในขณะนั้น เกิดปัญหาวิกฤติทั่วทั้งประเทศ เกิดวิกฤติศรัทธาเกิดขึ้น ก็ทำให้มี การเดินขบวนกัน ซึ่งผมกลัวที่สุด เพราะผมเคยมีประสบการณ์แล้ว ถึงกับ บ้านเมืองวุ่นวาย ทำให้บ้านเมืองจะต้องล่มจม หรือเกิดวิกฤติอะไรต่างๆ มากมาย ก็เกิดความกังวลใน สถานะที่เป็นคนมีอายุแล้วกับประสบการณ์ เด็กที่ผมกลัวชื่อทั้งห้าคนได้ไปร่วมประชุม กัน แล้วก็มาบอกผมว่า เวลานี้ตัวเขาเอง เขาสมัครใจตามที่ประชาชนทั้งประเทศต้องการ ให้มีการเปลี่ยน หรือมีการตั้งรัฐบาล หรือมีการดำเนินการตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ เสียงส่วนใหญ่ ที่พูดขึ้นมา นั้น ก็อยากจะให้พรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำ และท่านนายฯ ชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ผมเองคิดว่าผมก็เป็นลูกผู้ชายพอสมควร... เพื่อรักษาบ้าน รักษา เมือง..แล้ว มีความจำเป็นต้องทำ²⁵⁹

4.4 การขอให้กระจายความรับผิดชอบ รูปแบบการปกครองในระบบรัฐสภาของไทย ที่ไม่เคยปรากฏว่ามีรัฐบาลใดที่มาจากการเลือกตั้ง สามารถเป็นรัฐบาลได้โดยลำพังเพียงพรรคเดียว ทำให้เป็นไปได้เสมอที่นักการเมืองฝ่ายรัฐบาล จะขอให้มีการกระจายความรับผิดชอบออกไป เมื่อเกิดข้อครหาเกี่ยวกับนโยบายหรือแนวปฏิบัติของรัฐบาลขึ้น เช่น ระหว่างการอภิปรายไม่ไว้วางใจ รัฐบาลทั้งคณะของนายชวน หลีกภัย ระหว่างวันที่ 17-18 พฤษภาคม 2538 ฝ่ายค้านได้อภิปรายโจมตีว่าพรรคประชาธิปัตย์วางแผนใช้กฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เพื่อหาผลประโยชน์ให้กับพวกพ้อง เป็นการยัดกระเทวเกษตรและสหกรณ์ เพื่อหาผลประโยชน์ให้ตนเอง ในเรื่องนี้ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ได้อภิปรายตอบโต้ว่า ลำพังพรรคประชาธิปัตย์เพียงพรรคเดียว ย่อมไม่สามารถแก้ไข พ.ร.บ. ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ แต่ต้องใช้เสียงส่วนใหญ่ในสภา ซึ่งก็คือการกล่าวว่า เสียงส่วนใหญ่ในสภานั้นเองที่ต้องร่วมรับผิดชอบต่อข้อกล่าวหาที่รัฐบาลกำลังประสบอยู่

ท่านประธานครับ นายชวนคนเดียว นายสุเทพคนเดียว หรือพรรคประชาธิปัตย์พรรคเดียว ทำกฎหมายนี้ไม่สำเร็จหรอกครับ ที่ทำกฎหมายนี้สำเร็จ เพราะว่าเสียงส่วนใหญ่ในสภานี้ ยกมือสนับสนุน แล้วกฎหมายนี้ก็ผ่านการบังคับ ในการปฏิบัติ เมื่อผมได้เข้าไปรับผิดชอบ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หลังจากที่ท่านนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อสภาแล้ว ผมก็ได้ดำเนินการตามสิ่งที่เป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายนี้ ผมก็ได้ดำเนินการตามสิ่งที่สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลายนี้ได้พูดจาอภิปรายกันไว้ ผมได้ยืนยัน ผมเข้าใจวัตถุประสงค์ในการออกกฎหมาย เจตนารมณ์ของกฎหมาย ในหนังสือของสองเล่มนี้ ตั้งแต่หน้า 10-70 ในการประชุมครั้งที่ 6 ถึงครั้งที่ 8 พ.ศ. 2531 ในการประชุมครั้งที่ 8-11 พ.ศ. 2532 มีหมดครับ พูดกันถึงเรื่องแนวความคิด ที่จะออกกฎหมายปฏิรูปที่ดินมาช่วยผู้ที่ปลูกป่าสงวน ทุกราย ไม่ว่าจะเป็นคุณมีชัย ไม่ว่าจะเป็นคุณสมศรี ไม่ว่าจะเป็นคุณสวัสดิ์ คำประกอบ มีพูดกันอย่างนี้ทั้งนั้น และผมก็ได้ยืนยันเรื่องนี้มาโดยตลอด ผมไม่เอาข้อความนี้มาอ่าน เพราะจะเสียเวลา แต่ผมจะยืนยันว่า ทุกคน ทุกฝ่าย ในสภานี้ หรือส่วนใหญ่ในสภานี้ ยอมรับว่าเราต้องการให้ กฎหมายปฏิรูปที่ดิน เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาที่เรารู้จักนี้ ให้จบสิ้นเสียที แล้วก็ให้ คนทุกคนที่ครอบครองที่ดินป่าสงวนอยู่ ที่ทำกินอยู่นั้น ได้มีเอกสารสิทธิ์ ให้เป็นการถูกต้อง นี่ก็คือสิ่งที่เจตนารมณ์หลักของกฎหมาย และผมก็ยึดถือเรื่องนี้มาโดยตลอด²⁶⁰

สำหรับข้อกล่าวหาที่ว่า ในการปฏิรูปที่ดินนั้น รัฐบาลรีบร้อนมาก เป็นเพราะต้องการ จะช่วยเหลือพวกพ้องเป็นพิเศษ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ก็ตอบได้ในลักษณะของการกระจาย ความรับผิดชอบว่า ส.ส. จากเกือบทุกพรรคเอง ได้ทำหนังสือเร่งรัดมายังตน ซึ่งตนก็จัดการให้กับ ทุกๆ คนเท่าเทียมกัน

ท่านประธานที่เคารพ มีเรื่องหนึ่งที่ผมจะต้องขออนุญาตท่านประธานชี้แจง ก็คือว่า คุณเฉลิม บอกว่าเวลา ส.ส. อัญชลี วานิช ส.ส.ภูเก็ต ทำเรื่องถึงผม 24 พฤษภาคม ผมสั่งว่า ให้สำนักงาน ให้กรมป่าไม้ ส่งพื้นที่ให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินโดยเร็วเป็นพิเศษ ทำไมต้องเร่งรัด อย่างนั้น นี่สื่อเจตนาทุจริต ท่านประธานที่เคารพ ตลอด เวลาที่ผมเป็นรัฐมนตรีบริหารงาน ในกระทรวงเกษตรฯ ในหน้าที่นี้ ได้มีผู้แทนราษฎร 79 คน ทำเรื่องถึงผม เหมือนกับ ส.ส. อัญชลี วานิช ท่านประธานครับ ในจำนวนนี้ มีทั้งผู้แทนราษฎรพรรคชาติพัฒนา มีทั้ง ผู้แทนราษฎรพรรคพลังธรรม พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติไทย พรรคเอกภาพ และ พรรคกิจสังคม ทุกคนมีบันทึกต่อท้ายว่า ขอให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ สั่งการเรื่องนี้ให้เป็นกรณีพิเศษเร่งด่วน ท่านประธานไปตามท่านที่เคยเป็นรัฐมนตรี เกออะครับ ส.ส. ขอไปอย่างนี้ ผมแหงว่าเร่งด่วน ทั้งนั้น ผมแหงว่าพิเศษทั้งนั้น . . . อันนี้เป็นตัวอย่าง ท่านประธานที่เคารพ ทั้ง 79 คน ผมขออนุญาตท่านประธานอยู่ที่นี้ ผม ไม่อ่านทั้งหมด ผมก็สั่งการเหมือนกัน เหมือนกับที่สั่งให้กับ ส.ส.อัญชลี²⁶¹

5. การยอมรับในข้อเท็จจริงของคำกล่าวหา แต่ปฏิเสธว่าผลลัพธ์ไม่เลวร้ายอย่างคำกล่าวหา

การยอมรับในข้อเท็จจริงบางส่วนหรือทั้งหมดของข้อกล่าวหา แต่ปฏิเสธในส่วนที่เป็นผลลัพธ์ของ ข้อเท็จจริงดังกล่าวในสภาไทย ซึ่งหมายถึงการไม่น่าจะต้องรับผิดชอบทั้งสิ้น หรือเพียงบางส่วน มีอยู่ด้วยกันหลายระดับ คือ

5.1 การชี้แจงว่าข้อกล่าวหาและผลลัพธ์หรือความเสียหายรุนแรงเกินจริง นี่คือการ ทำให้ข้อกล่าวหาอ่อนความรุนแรงลงไป หรือทำให้เห็นว่าอันที่จริงแล้ว สิ่งที่นักการเมืองฝ่ายค้าน กล่าวหา นั้น ไม่ใช่เรื่องผิดปกติดะไรนัก และเพราะฉะนั้นถ้าถึงกับเรียกร้องให้นักการเมืองฝ่ายรัฐบาล ต้องออกมารับผิดชอบต่อ ก็อาจจะไม่เหมาะสมนัก เช่น ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ ของนายชวน หลีกภัย ระหว่างวันที่ 15-20 ธันวาคม 2542 ส.ส.ฝ่ายค้านได้อภิปรายกรณีการจับซีดี ดีเอน ที่บ้านพิษณุโลก ซึ่งเป็นบ้านพักของนายกรัฐมนตรี และเป็นข่าวอื้อฉาวไปทั่ว ก่อนการเปิด อภิปรายว่า นายหลิว ซี กง ชาวมาเลเซีย ที่มีประวัติการเข้าออกบ้านพิษณุโลกรวม 40 ครั้งในช่วง ระยะเวลา 3 เดือนเศษ ถูกจับได้พร้อมของกลาง ซีดีและวีดีโอจำนวน 1130 แผ่น ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ โดยทุกครั้งที่ไปที่บ้านพิษณุโลก นายหลิว ซี กง ได้เข้าพบกับคนขับรถของนายกรัฐมนตรี และอาจ โยงใยไปถึงนายทหารที่ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยตัวนายกรัฐมนตรีด้วย นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล รัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ได้ชี้แจงในลักษณะที่เห็นได้ชัดว่า เป็นการพยายามทำให้ ข้อกล่าวหานี้ กลายเป็นพฤติกรรมปกติที่ไม่รุนแรงไป ความผิดไม่อุกฉกรรจ์ จำนวนของกลางไม่ มาก และเป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ ที่พบเห็นได้ทั่วไป